



European Union



Norwegian Ministry
of Foreign Affairs



Rialtas na hÉireann
Government of Ireland

This project is co-funded by the European Union, Norwegian MFA, and Government Of Ireland.
Bu proje Avrupa Birliği, Norveç MFA ve İrlanda Yardımları ile ortaklaşa finanse edilmektedir.

Turkey and the Kurdish Issue: Geopolitics and the Possibility of a New Initiative”

Osman Sert

November 2020

Türkiye ve Kürt Sorunu Jeopolitik ve Yeni Bir Girişim İmkânı

Kasım 2020

Osman Sert

**Turkey and the
Kurdish Issue:
Geopolitics and the
Possibility of a
New Initiative”**

Osman Sert

November 2020

**Türkiye ve Kürt
Sorunu Jeopolitik
ve Yeni Bir
Girişim İmkânı**

Kasım 2020

Osman Sert

Published by *Yayınlayan*

Democratic Progress Institute *Demokratik Gelişim Enstitüsü*

11 Guilford Street *11 Guilford Street*

London WC1N 1DH *London WC1N 1DH*

www.democraticprogress.org *www.democraticprogress.org*

info@democraticprogress.org *info@democraticprogress.org*

+ 44 (0) 20 7405 3835 + 44 (0) 20 7405 3835

Design, typesetting and cover design copyright © **Medya Production Center**

First Published, November 2020 *Baskı, Kasım 2020*

ISBN – xxxxx

© **DPI – Democratic Progress Institute** *Demokratik Gelişim Enstitüsü*

DPI – Democratic Progress Institute is a charity registered in England and Wales.
Registered Charity No. 1037236. Registered Company No. 2922108

This publication is copyright, but may be reproduced by any method without fee or prior permission for teaching purposes, but not for resale. For copying in any other circumstances, prior written permission must be obtained from the publisher, and a fee may be payable.

*DPI – Demokratik Gelişim Enstitüsü İngiltere ve Galler’de kayıtlı bir vakıftır.
Vakıf kayıt No. 1037236. Kayıtlı Şirket No. 2922108*

*Bu yayının telif hakları saklıdır, eğitim amacıyla telif ödenmeksizin yada önceden izin alınmaksızın çoğaltılabilir ancak yeniden satılamaz. Bu durumun dışındaki her tür kopyalama için yayıncıdan yazılı izin alınması gerekmektedir.
Bu durumda yayıncılara bir ücret ödenmesi gerekebilir.*



CONTENTS

About the Author	6
Foreword	8
Turkey and the Kurdish Issue	10
Introduction	12
Lessons Learned From Failure	16
Obstacles and Opportunities	18
The element of Erdoğan	20
HDP's Politics, or its Lack Thereof	26
The Opposition and the New Political Parties	34
An Atmosphere of Relative Security	38
Social Trauma and the Kurdish Supporters of AK Party	42
Public Support	44
The Liquidation of the Gülenist Organisation (FETÖ)	48
The Return and Transformation of Kemalism	50
Do Geopolitics Help or Hinder a New Process?	52
Conclusion	64
DPI Aims and Objectives	68
Board Members	71
Council of Experts	75

İÇİNDEKİLER

Yazar Hakkında	7
Önsöz	9
Türkiye ve Kürt Meselesi	11
Giriş	13
Başarısızlığın Öğrettikleri	17
Engeller ve İmkanlar	21
Erdoğan Faktörü	23
HDP'nin Siyaset Yap(ama)ması	27
Muhalefet / Yeni Siyasi Partiler	35
Göreceli Güvenlik Ortamı	39
Toplumsal Travmalar – AK Partili Kürtler	43
Toplumsal Destek	45
FETÖ'nün Tasfiyesi	49
Kemalizmin Dönüşü(mü)	51
Jeopolitik Denklem, Sürecin Kilidi mi Anahtarı mı?	53
Sonuç	65
Demokratik Gelişim Enstitüsü'nün Amaçları ve Hedefleri	69
Yönetim Kurulu Üyeleri	71
Uzmanlar Kurulu Üyeleri	75

ABOUT THE AUTHOR

Osman Sert

Osman Sert is Research Director at Ankara Institute, Turkey. As a graduate of International Relations - Middle East Technical University, he was a journalist and covered economy, Prime Minister's office and diplomacy respectively, conducting several interviews with world leaders and ministers. He was diplomatic reporter for Kanal 7, diplomatic editor at Cnn Turk and Jerusalem Bureau Chief of TRT. He served as chief advisor of Ahmet Davutoglu, Minister of Foreign Affairs (2009-2014) and Prime Minister (2014-2016) of Turkey. He is attending Al Jazeera, BBC and likewise international media outlets, writing columns for English websites. He is editor of perspektif.online , Turkish website for mainly academic articles on domestic, foreign policy and social issues.

YAZAR HAKKINDA

Osman Sert

Ankara Enstitüsü, Araştırma Direktörü. ODTÜ Uluslararası İlişkiler mezunu. Yerel radyolar, Kanal 7, CNN Türk ve TRT'de gazetecilik yaptı. İşleri, adalet, ekonomi, başbakanlık ve son olarak diplomasiyi takip etti. TRT'nin Kudüs temsilciğini yaptı. Ahmet Davutoğlu'nun Dışişleri Bakanlığı (2009-2014) ve Başbakanlığı (2014-2016) sırasında basın danışmanlığını yaptı. perspektif.online websitesinin editörlüğünü yürütmektedir.

FOREWORD

The following report was written by Osman Sert, a Research Director at the Ankara Institute in Turkey. This assessment paper is highly topical considering the current political dynamics in Turkey. It analyses the current challenges faced by Turkey regarding the resolution of the Kurdish issue and discusses and evaluates potential solutions.

The author provides an overview of Turkey's previous attempts at a resolution process, namely the lack of political clarity, unity and structure, and highlights the importance of avoiding similar problems in the future. These issues, as well as the ruling power's refusal to recognise Kurdish issue, must be addressed to allow for a new and permanent resolution process to take place. The role of past geopolitical developments such as the Arab Spring and the Syrian conflict are also discussed, alongside the current prospects offered by the new Biden administration in the US. Moreover, the report addresses Turkey's current political climate as a contributor to the issue, providing an assessment of the strengths and limitations of the ruling power and other opposition parties. It is indicated that the opposition is structurally and politically weak, and the various interviews quoted in the report discuss a popular belief that only President Erdoğan can instigate change. The importance of rebuilding public confidence in the security apparatus and civil society organisations in order to facilitate a new resolution process is also discussed.

The assessment concludes that the current developments and anti-democratic climate in Turkey further complicates possible new peace processes. More specifically, it is claimed that resolution of the Kurdish issue can only begin once a new political context is created and once Turkey moves away from its neo-Kemalist and increasingly isolationist stance.

The views and opinions expressed in the report remain those of the author and do not necessarily reflect the official position of DPI.

Kerim Yıldız

*Chief Executive Officer
Democratic Progress Institute*

ÖNSÖZ

Okuyacağınız bu rapor, Ankara Enstitüsü Araştırma Direktörü Osman Sert tarafından kaleme alınmıştır. Bu değerlendirme raporu, Türkiye'deki mevcut siyasi değişimler göz önünde bulundurulduğunda oldukça günceldir ve Türkiye'nin Kürt sorununun çözümü konusunda karşılaştığı mevcut zorlukları analiz ederek, olası çözümleri tartışıp değerlendirmektedir.

Yazar, Türkiye'nin çözüm sürecindeki önceki girişimlerine ve bu süreçlerdeki siyasi netlik, birlik ve yapısal eksiklik gibi problemlere genel bir bakış sunmakta ve gelecekte benzer sorunlardan kaçınmanın önemini vurgulamaktadır. Bu konular ve iktidarın Kürt meselesini artık bir sorun olarak tanımayı reddetmesi, yeni ve kalıcı bir çözüm sürecinin gerçekleşmesi bağlamında ele alınması gereken iç meseleler olarak tanımlanmaktadır. Arap Baharı ve Suriye çatışması gibi geçmiş jeopolitik gelişmelerin rolü ve ABD'de iş başına gelen Biden yönetiminin olası etkileri de konu özelinde dikkate alınması gereken dış faktörler olarak tartışılmaktadır. Rapor ayrıca, konu özelinde değerlendirilmesi gereken Türkiye'nin mevcut siyasi ikliminde iktidarın ve diğer muhalefet partilerinin güçlü yönleri ve sınırlılıkları hakkında genel bir değerlendirme sunmaktadır. Muhalefetin yapısal ve siyasi olarak zayıf olduğu noktaları tartışan yazar, rapor kapsamında yapılan görüşmelerden hareketle, günümüz şartlarında dahi Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Kürt meselesi konusunda değişimi teşvik edebilecek tek aktör olduğu hususunda yaygın olarak paylaşılan bir inancın mevcut olduğuna dikkat çekmektedir.

Rapor, bunların yanı sıra, yeni bir çözüm sürecini kolaylaştırabilecek bir unsur olarak, güvenlik aygıtına ve sivil topluma, toplumun yeniden güven duymasının önemli bir ihtiyaç olduğunun altını çizmektedir. Yazar, Türkiye'deki mevcut gelişmelerin ve anti-demokratik siyasi iklimin olası bir yeni barış sürecinin ortaya çıkmasını zorlaştıran etkenler olarak tanımlamaktadır. Yazara göre, Kürt meselesinin çözümü ancak, neo-Kemalist tektipçilik ve içe kapanmacılık tasviye edilerek, ülkede yeni bir siyasi bağlam oluşturulduktan sonra başlayabilecektir.

Raporda ifade edilen görüşler yazara aittir ve DPI'nın resmi görüşünü yansıtmaz.

Kerim Yıldız

*İcra Kurulu Başkanı
Demokratik Gelişim Enstitüsü*

TURKEY AND THE KURDISH ISSUE GEOPOLITICS AND THE POSSIBILITY OF A NEW INITIATIVE

Osman Sert⁽¹⁾

This report, titled "Turkey and the Kurdish Issue: Geopolitics and the Possibility of a New Initiative", was written for DPI, and looks at Turkey's current challenges and possibilities in resolving the Kurdish issue. Between 1 and 20 November 2020, 15 individuals who personally participated in, or observed the previous resolution process in Diyarbakır, Van, Ankara, Stockholm and London were interviewed; the report is partially based on these interviews. Naturally, it was outside of the scope of this report to interview all of the persons who took part in such a vast process; however, in talking to representatives of a variety of political and social groups, the report provides an overall picture of the general atmosphere at the time in both the Kurdish areas and in Ankara. Anonymous quotes from the interviews are placed in quotation marks throughout the report.

(1) Osman Sert is Research Director at Ankara Institute, Turkey. As a graduate of International Relations - Middle East Technical University, he was a journalist and covered economy, Prime Minister's office and diplomacy respectively, conducting several interviews with world leaders and ministers. He was diplomatic reporter for Kanal 7, diplomatic editor at Cnn Turk and Jerusalem Bureau Chief of TRT. He served as chief advisor of Ahmet Davutoglu, Minister of Foreign Affairs (2009-2014) and Prime Minister (2014-2016) of Turkey. He is attending Al Jazeera, BBC and likewise international media outlets, writing columns for English websites. He is editor of perspektif.online , Turkish website for mainly academic articles on domestic, foreign policy and social issues.

TÜRKİYE VE KÜRT MESELESİ JEOPOLİTİK DENKLEMDE YENİ BİR GİRİŞİM MÜMKÜN MÜ?

Osman Sert⁽¹⁾

Esasen Türkiye'de Kürt meselesinin çözümüne ilişkin var olan engelleri ve imkanları yeniden düşünmeyi amaçlayan ve 'Türkiye'de Kürt Sorunu: Jeopolitik Denklemden Yeni Bir Girişim Mümkün mü?' başlığını taşıyan bu araştırma raporu DPI için hazırlanmıştır. Rapor, 1-20 Kasım 2020 tarihlerinde Diyarbakır, Van, Ankara, Stockholm ve Londra'da bir önceki çözüm süreci deneyimini bizzat yaşamış ya da yakından gözlemleme imkânı bulmuş toplam 15 isimle yapılan görüşmelerden hareketle kaleme alındı. Elbette çok sayıda aktörün dahil olduğu süreçte rol alan tüm kişilerle temas etmek bu raporun amacı ve kapsamını aşmakla birlikte, farklı siyasi ve sosyal kesimlere mensup kişilerle yapılan bu görüşmeler Kürt nüfusunun yoğun olarak yaşadığı bölgedeki ve başkentteki genel psikoloji hakkında bir çerçeve çizmektedir. Makalenin akışını belirleyen izlenimler, görüşülen kişilerin isimleri belirtilmeksizin yeri geldikçe italik harflerden oluşan ifadelerle tırnak içinde alıntılanacaktır.

(1) Ankara Enstitüsü, Araştırma Direktörü. ODTÜ Uluslararası İlişkiler mezunu. Yerel radyolar, Kanal 7, CNN Türk ve TRT'de gazetecilik yaptı. İçişleri, adalet, ekonomi, başbakanlık ve son olarak diplomasiyi takip etti. TRT'nin Kudüs temsilcisi yaptı. Ahmet Davutoğlu'nun Dışişleri Bakanlığı (2009-2014) ve Başbakanlığı (2014-2016) sırasında basın danışmanlığını yaptı. perspektif.online websitesinin editörlüğünü yürütmektedir.

INTRODUCTION

The Kurdish issue, which became visible first through the privileging of a single ethnicity and a single official religion as defined by the state during the founding of the Turkish Republic, became a costly problem in the late 1980s when PKK's acts of violence proliferated. From the foundation of the Republic up to the rise of AK Party to power, the problem was either ignored, or there were attempts to resolve it through policies of assimilation and oppression. With AK Party's accession, a new period began regarding this problem. Some of the most important attempts at peace made during this period were the Oslo process of 2008, the "opening" process of 2009 as well as the resolution process of 2013-15; Turkey's European Union (EU) accession candidacy also had an influence on these processes. However, the aftermath of the Arab Spring and the developments in Syria made it clear that the Kurdish issue could not be resolved within Turkey's borders alone. "PKK began to question how meaningful it would be to abandon its current sovereignty in Syria for the sake of an imagined victory in Turkey"⁽²⁾, and there was the fact that for the first time ever on 7 June 2015, AK Party failed to win the elections single-handedly. As such, the Kurdish party's determination regarding peace weakened.

The attack of ISIS on Kobane, as well as Turkey's delayed reaction to the events in Kobane and their impact on the Turkey's Kurds living there caused a trauma, the effects of which are still felt today. After the already anticipated provocations and attempts to derail the process in the beginning, a series of events took place over a period of time: the developments in Syria, the increasing self-confidence of the Kurdish party and the resulting loss of vision as well as political flexibility, the prioritization of short-run political gains over sensibilities regarding the process, AK Party's prioritization of staying in power over maintaining the process, the bombings with heavy casualties that caused a loss of legitimacy in the eyes of the public and a number of other factors eventually meant that this process, which symbolically began in the Newroz of 2013 when Abdullah Öcalan's letter was read, couldn't go on after 2015.

⁽²⁾ Interviewee 7, academic, director of a NGO

GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda tek etnisite ve devlet tarafından tanımlanmış tek resmi din anlayışı üzerine inşa edilen yapı ile görünür hale gelen Kürt meselesi 1980'lerin sonunda PKK'nın şiddet eylemleriyle daha maliyetli bir soruna evrildi. Bütün Cumhuriyet döneminde ya yok sayılan, görmezden gelinen ya da asimilasyon ve baskı politikaları ile çözülmeye çalışılan sorunda AK Parti iktidarı ile yeni bir dönem başladı. Avrupa Birliği (AB) adaylığı sürecinin de etkisiyle önce 2008 Oslo, 2009 Açılım ve daha sonra da 2013-2015 arasındaki Çözüm süreçleri bugüne kadar girişilen en önemli barış girişimleri olarak kayda geçti. Ancak Kürt sorununun artık sadece Türkiye içinde atılacak adımlarla çözüme imkanının kalmadığı özellikle Arap Baharı sonrası Suriye'de yaşanan gelişmelerle ortaya çıktı. PKK için Türkiye'de "muhayyel bir zafer için Suriye'de mevcut egemenliği bırakmak ne kadar anlamlı"⁽²⁾ sorusu ve 7 Haziran 2015'de AK Parti'nin ilk kez tek başına iktidarı kazanamamış olması Kürt tarafında barışa dair kararlılığı zayıflattı.

İŞİD'in Kobani'ye saldırması, Türkiye'nin Kobani'de yaşananlara, Kobani'nin Türkiye Kürtleri üzerindeki etkisine dair geç refleks göstermesi bugüne kadar taşınan bir travmayı da beraberinde getirdi. Başta öngörülen provokasyonların ve süreci yoldan çıkarma çabalarının Suriye'deki gelişmeler, Kürt tarafındaki özgüven yükselmesi ve bunun getirdiği siyasi esneklik ve vizyon kaybı, konjonktürel siyasal önceliklerin sürece dair hassasiyetlerin önüne geçmesi, AK Parti'nin iktidarı kaybetme riski ile önceliğini iktidarda kalmaya vermesi, çok sayıda insanın yaşamını yitirmesine neden olan bombalı saldırılarının toplumdaki meşruiyet zeminini aşındırması ve daha sayılabilecek bir çok sebep ile sembolik olarak 2013 Nevruz'unda Abdullah Öcalan'ın mektubu ile başlayan süreç 2015'te daha fazla devam edemedi.

⁽²⁾ Görüşmeci 7, akademisyen, sivil toplum kuruluşu başkanı

Today, Turkey is governed by a presidential system which was passed in a referendum that was held in the aftermath of the coup attempt of 15 July 2016, when the public hadn't yet recovered from the trauma of the event. It would have been very difficult for the new system to be passed under any other political climate. President Erdoğan went beyond the legitimacy provided to him by the coup attempt in his use of power, and in the name of purging the Gülenist organisation (FETÖ), he cleared out his opponents and consolidated his own power. The negative impact of the ending of the resolution process, and the worries over both domestic and external security which attended its ending, *"the evolution of Erdoğan's sham nationalism into a genuine exploration of nationalism"*⁽³⁾ as well as MHP's small but influential position in the ruling alliance meant that the Kurds paid a high cost. It wasn't just the Kurds supporting HDP, either; the Kurds supporting AK Party had a very similar experience. *"In the first 15 years of AK Party's rule, the Kurds, who moved from the periphery to the centre, had become partners in the ruling power, and in the bureaucracy. Now, in the aftermath of the resolution process, the People's Alliance is taking revenge on the Kurds."*⁽⁴⁾

The securitarian policies implemented following 15 July broke PKK's influence over the region. As a result of activities that didn't align with the rule of law, and which were reminiscent of the practices of the 1990s, the control of the PKK over the urban areas first, and then over the rural areas, was upset. Even though similar practices of shutting down political parties existed in the 1990s, one difference was that in the aftermath of 15 July, local administrations which previously had a relative autonomy were completely neutralized. With a few exceptions, all of the municipalities which HDP won in the local elections of 31 March 2019 are now in the control of government-appointed trustees. The government is not even attempting to make it look legal. As a result of the advanced polarisation in Turkish society, supporters of the ruling power do not react against the trustee appointments. Unfortunately, this is a case of "administrative tutelage", made visible in the context of the Kurdish problem, through democratically elected mayors. This problem can be resolved in a framework of general democratisation, looking beyond current problems and removing the threat of "administrative tutelage" against elected representatives.

(3) Interviewee 5, researcher

(4) Interviewee 6, former mayor

Bugün Türkiye 15 Temmuz 2016'daki darbe girişiminin getirdiği toplumsal travma sırasında gerçekleşen bir referandum sonucu, başka bir siyasi atmosferde kabul edilmesi çok zor olan bir başkanlık sistemi ile yönetiliyor. Cumhurbaşkanı Erdoğan darbe girişiminin kendisine tanıdığı meşruiyet zemininin çok ötesinde bir güç kullanımı ile FETÖ'yü tasfiye sürecini kendi muhaliflerini tasfiye ve güç temerküzü amacıyla kullandı. Gelinek noktada çözüm sürecinin bitmesinin ve biterken yaşanan iç-dış güvenlik endişesinin olumsuz çarpan etkisi, Erdoğan'ın *"taklidi milliyetçiliğinin tahkiki milliyetçiliğe evrilmesi"*⁽³⁾ ve MHP'nin iktidarın küçük ama etkili ortağı olması ile en büyük maliyetlerden birini Kürt kesimi ödedi. Üstelik sadece HDP seçmeni değil AK Partili Kürtler de benzer bir süreç içinden geçti. *"AK Parti'nin ilk 15 yılında çevreden merkeze gelen Kürtler iktidara, güce, bürokrasiye ortak olmuşlardı. Bugün çözüm sürecinin ardından Cumhur İttifakı ile rövanş alınıyor."*⁽⁴⁾

15 Temmuz sonrası uygulanan güvenlikçi politikalar ile PKK'nın bölgedeki etkinliği kırıldı. Kimi zaman 1990'ları hatırlatan, hukuk devleti sınırlarını aşan uygulamalar örgütün önce şehirlerde ardından kırsaldaki etkinliğine büyük darbe vurdu. 15 Temmuz sonrası dönemde, 90'lardan farklı olarak, her ne kadar 90'larda da benzer parti kapatmalar yaşanmış olsa da, daha önce göreceli özerkliğe sahip olan yerel yönetimler tamamıyla etkisizleştirildi. Bugün HDP'nin son 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde kazandığı belediyelerin istisnalar dışında hepsine İçişleri Bakanlığı marifetiyle kayyum atanmış durumda. İktidarın yapılan uygulamayı hukuki kılıfına uydurmak gibi bir çabası da yok. Üstelik toplumun kutuplaşmış olması nedeniyle iktidara oy veren kesim kayyum atamalarına bir tepki de göstermiyor. Ne yazık ki yaşanan, 'idari vesayet'in Kürt sorunu bağlamında seçilmiş belediye başkanları üzerinde görünür hale gelmesidir. Sorunun çözümüne de genel bir demokratikleşme bağlamı içinde cari sorunları aşarak seçilmişler üzerinde 'idari vesayet'in kaldırılması katkı sağlayabilir.

(3) Görüşmeci 5, araştırmacı

(4) Görüşmeci 6, eski belediye başkanı

Due to the relative atmosphere of security, the suppression of Kurdish politics and the mainstream media, the criminalization of the Kurdish issue in the aftermath of the resolution process, and the opposition's hesitation to openly collaborate with the HDP despite the Kurds' obvious contribution to the opposition's success in the last local elections, the Kurdish problem is not really on the agenda, except in the form of operations carried out by the security forces. All the same, the Kurdish problem is still very real, and central to politics. As the recent debates demonstrate, even the possibility of a small change in the current circumstances occasions the discussion of the Kurdish issue under new headings, and with different priorities.

Despite all unfavourable developments, expectations for a resolution process have not entirely vanished, especially in southeast Turkey. As the inhabitants of the region experience the political and practical outcomes of the Kurdish issue on a daily basis, they have expectations even if those in western Turkey do not pay particular attention to the issue. The problem is that the current government lacks a long-term strategy required for such a serious matter. As his decision to part ways with his son-in-law and the former Minister of the Treasury and Finance Berat Albayrak shows, President Erdoğan is perceived as a pragmatic, clear and decisive leader, and as such, as if he can still lead a resolution process. However, the question is whether Erdoğan has the required energy, patience, means, actors and most important of all, the framework, both domestic and external, to maintain such a comprehensive strategy. *"The fundamental reason why there isn't a resolution right now is that there is no political will in Turkey towards a resolution".*⁽⁵⁾ Whether the President personally wants the Kurdish issue to be resolved is another issue, and one that is beyond the scope of scientific inquiry.

LESSONS LEARNED FROM FAILURE

Turkey is fortunate in that it experienced a series of failed attempts at resolution: the Oslo process in 2008, the "opening" of 2009, and the resolution process of 2013-15. According to some, these attempts were doomed to fail from the start anyway. However, any new attempt that might emerge in the medium- or long-term in the future will be based on the lessons learned from these failures, and as such, it will have a sound basis. It's important to remember that even though a lot of steps that were taken were later retracted, they were taken in the first place. There is, therefore, a repository of experience and memory regarding what can and should be done, on the means possessed by the parties as well as their shortcomings.

⁽⁵⁾ Interviewee 10, politician

Göreceli güvenlik ortamı, Kürt siyasetinin ve ana akım medyanın bastırılmış olması, çözüm sürecinin ardından iktidarın söylemi ile Kürt meselesinin kriminalize edilmesi, son yerel seçimlerde muhalefetin başarısında Kürtlerin açık katkısına rağmen muhalefetin HDP ile açık temas konusundaki tereddütleri gibi sebeplerle Kürt sorunu güvenlik güçlerinin gerçekleştirdiği operasyonlar dışında gündemde ciddi bir ağırlık taşımıyor. Buna rağmen sorun tüm gerçekliği ile siyasetin merkezinde durmaya devam etmektedir. Nitekim son dönemdeki tartışmalarda gözlemlendiği gibi mevcut denklemden küçük bir değişiklik ihtimalinde konu yine farklı başlıklar ve öncelikler çerçevesinde kendine yer buluyor.

Yaşanan tüm olumsuz gelişmelere rağmen, bir çözüm süreci beklentisi özellikle bölgede ortadan kalkmamıştır. Bölgede her gün değişen dozlarda Kürt meselesinin siyasal ve pratik yansımalarını tecrübe eden insanlar, ülkenin Batı'sında konu gündemde olmasa da bir çözüm beklentisi içindedir. Sorun bugün iktidarın böylesi ağır bir meselenin üzerine gidebilecek uzun vadeli stratejiden yoksun olmasıdır. Hazine ve Maliye Bakanı Berat Albayrak'ın istifası sonrası asla vaz geçmez denilen damadı ile yollarını ayırabilme hamlesinin de gösterdiği gibi, Cumhurbaşkanı Erdoğan pragmatik, net ve kararlı bir lider sıfatıyla yine de çözüm sürecini gerçekleştirebileceğine dair bir algıya sahiptir. Ancak mesele Erdoğan'ın bu kadar kapsamlı bir stratejiyi yürütecek enerjiye, sabra, araçlara, aktörlere ve hepsinden önemlisi içeride ve dışarıda gerekli zemine sahip olmadığıdır. *"Şu anda bir çözüm olmamasının temel sebebi bununla ilgili Türkiye'de bir siyasi iradenin olmaması".*⁽⁵⁾ Cumhurbaşkanı'nın Kürt meselesinin çözümüne yönelik bir niyet taşıyıp taşımadığı ise bilimsel araştırmanın sınırlarını aşan bir tartışmadır.

BAŞARISIZLIĞIN ÖĞRETTİKLERİ

Bugün Türkiye'nin Kürt meselesinde en büyük şansı 2008 Oslo, 2009 Açılım ve 2013-2015 yılları arasındaki çözüm süreci ile başarısız girişimlerin yaşanmış olmasıdır. Bu girişimlerde başarı şansı kimilerine göre zaten çok düşüktü. Ancak bugünden sonra kısa, orta ya da uzun vadede gösterilecek bir çaba, önceki girişimlere göre elbette bu tecrübeler dikkate alındığı takdirde çok daha sağlam bir alt yapıya dayanıyor olacak. Öncelikle hatırlanması gereken nokta, atılması gereken birçok adımın sonra geri alınmış dahi olsa, yukarıda tarihlendirilen dönemde atılmış olmasıdır. Dolayısıyla nelerin yapılması gerektiği ve yapılabileceği, tarafların imkanları ve zaafı konusunda bir hafıza mevcuttur.

⁽⁵⁾ Görüşmeci 10, Siyasetçi

A great many reports have been written on why the process ended, and many discussions took place.⁽⁶⁾

Let us look at some of the points they have in common so as to avoid such mistakes in potential future processes:

- » There wasn't a clear roadmap at the outset of the process
- » The parties couldn't agree on the ultimate goal of the process
- » The process wasn't structured in a way to productively accommodate the actors, the tools and the goals
- » Setbacks along the road were not tolerated as they should have been
- » Day-to-day political necessities and self-interest overshadowed the overarching and critical goals of the process
- » Unexpected spoilers, such as the Gülenist organisation (*FETÖ*) and their disruptive influence
- » Failure to account for the influence of geopolitical transformations on the process; failure to react in time

The list could of course go on. As the in-depth analysis of Cuma Çiçek and Vahap Coşkun shows, some other prominent factors which disrupted the process were (i) the misuse of time, (ii) extreme vagueness and (iii) breach of commitments.

OBSTACLES AND OPPORTUNITIES

Despite the current atmosphere of relative stability, the curtailing of PKK's activities in the urban and rural areas as a result of securitarian policies, the perception in the West that if there is no terrorism, there is no problem and that therefore the current stability is permanent, the media's conformity to the ruling power's nationalistic discourse and its focus on military successes, there is still an obvious problem regarding the recognition of Kurdish identity. That it cannot be mentioned in politics, and is treated symptomatically rather than at its root, doesn't mean that it doesn't exist.

⁽⁶⁾ Şur, Tuncay (Raportör); Diyalogdan Çatışmaya Çözüm Süreci: Olaylar, Tarihler, Kırılmalar ve Öneriler; Demos, demokrasi, barış ve alternatif politikalar araştırma merkezi; Ankara, Ekim 2015; Bayramoğlu, Ali; Türkiye'nin Yeni Siyasi Paradigması ve Kürt Sorunu; DPl; Mart 2017; Özpek, Burak Bilgehan; Mutluer, Oğuzhan; Turkey and the Kurdish Question: Last Exit Before the Bridge; Iran and the Caucasus 20; 2016; Ozkahrman, Cemal: Failure of Peace Talks between Turkey and the PKK: Victim of Traditional Turkish Policy or of Geopolitical Shifts in the Middle East; Contemporary Review of the Middle East; 2017; Lindenstrauss, Gallia; Back to Square One? The Collapse of the Peace Process with the Kurds in Turkey; Strategic Assessment; v.18 n.4; Jan 2016

Sürecin neden sona erdiğine dair ise bugüne kadar birçok rapor hazırlandı⁽⁶⁾ ve tartışma yapıldı.

Bunların çoğunlukla üzerinde durduğu temel başlıkları sıralamak, bundan sonraki muhtemel bir süreçte nelerin yapılmaması ya da hangi noktalara dikkat edilmesi gerektiği konusunda önemli bir fikir veriyor:

- » Sürecin başında net bir yol haritasının olmaması
- » Tarafların nihai hedef konusunda bir konsensüse ulaşmaması
- » Sürecin aktörler, hedefler ve araçlar açısından mimarisinin sağlıklı kurulamaması
- » Yol kazalarına karşı gerekli direncin gösterilememesi
- » Seçim süreçleri ve günlük tartışmalarda siyasi önceliklerin sürecin daha makro ve kritik hedeflerinin önüne geçmesi
- » *FETÖ* gibi öngörülemez aktörlerin bozucu etkileri
- » Jeopolitik değişimlerin sürece etkisinin hesaplanamaması ve hızlı refleks gösterilememesi

Elbette bu liste daha da uzatılabilir. Cuma Çiçek ve Vahap Coşkun'un detaylı çalışmasında⁽⁷⁾ olduğu gibi (i) zamanın kullanımı, (ii) aşırı muğlaklık ve (iii) taahhütlere uyulmaması gibi daha yapısal sorunlar da sürecin akamete uğramasında etkili oldu.

⁽⁶⁾ Şur, Tuncay (Raportör); Diyalogdan Çatışmaya Çözüm Süreci: Olaylar, Tarihler, Kırılmalar ve Öneriler; Demos, demokrasi, barış ve alternatif politikalar araştırma merkezi; Ankara, Ekim 2015; Bayramoğlu, Ali; Türkiye'nin Yeni Siyasi Paradigması ve Kürt Sorunu; DPl; Mart 2017; Özpek, Burak Bilgehan; Mutluer, Oğuzhan; Turkey and the Kurdish Question: Last Exit Before the Bridge; Iran and the Caucasus 20; 2016; Ozkahrman, Cemal: Failure of Peace Talks between Turkey and the PKK: Victim of Traditional Turkish Policy or of Geopolitical Shifts in the Middle East; Contemporary Review of the Middle East; 2017; Lindenstrauss, Gallia; Back to Square One? The Collapse of the Peace Process with the Kurds in Turkey; Strategic Assessment; v.18 n.4; Jan 2016

⁽⁷⁾ Çiçek, Cuma & Coşkun, Vahap; Dolmabahçe'den Günümüze Çözüm Süreci: Başarısızlığı Anlamak ve Yeni Bir Yol Bulmak; Barış Vakfı; 2016, Ankara <http://barisvakfi.org/dolmabahceden-gunumuze-cozum-sureci/>

The important thing here is that there are a lot of people in Ankara, currently inactive but formerly employed in the security bureaucracy and politics, who believe that despite the current atmosphere of relative stability, the eventual resolution of the problem will depend on political processes. Although the ruling power has repressed Kurdish politics, it hasn't succeeded in destroying popular support for HDP. The control over PKK in Turkish territory depends on the successful operation of the security apparatus, a favourable international conjuncture, and a lax interpretation of the law in favour of security measures. Unless there is democratisation and a political resolution, the current atmosphere of relative security is not permanent. Nowadays, current administrators in the region tend to favour the central government's securitarian approach.

The same approach is true for the other party, as well. There is a widespread belief, which has become even more entrenched in the aftermath of the urban warfare⁽⁷⁾ that the PKK waged, that its' gains has limits from acts of violence. "Apart from a minority among the Kurds who say 'there can be no peace with these people', all Kurds want a peace process."⁽⁸⁾ Indeed, Kurds see PKK as a responsible party for the urban warfare, and the failure of the resolution process; they participate in politics in great numbers while enlistment numbers to the PKK have gone down, all of which show that the Kurds also believe that the ultimate resolution can only come through politics. However, there are obstacles as well as opportunities in the matter of conflict resolution. Before embarking on a new process, these factors must be carefully analysed.

THE ELEMENT OF ERDOĞAN

When, in 2005 in Diyarbakır, Prime Minister Erdoğan spoke of the "Kurdish problem" and said, "this is my own problem before everyone else," his statement didn't attract a lot of attention at first. The Kurdish political movement and the PKK was almost indifferent to Erdoğan in this regard.⁽⁹⁾ One reason was that during that time, like many actors in Turkey, the Kurdish movement also distinguished between

(7) In the summer of 2015, a PKK youth wing began digging ditches and building barricades in Sur and other areas of the southeast of Turkey which triggered state-imposed curfews and security operations in the autumn.

(8) Interviewee 10

(9) Özhan, Taha; Normalleşme Sancısı, Özgür Yayınları, Mayıs 2015, sf.10

ENGELLER VE İMKANLAR

Mevcut göreceli istikrar durumuna, güvenlikçi politikaların PKK'nın şehirlerde ve kırsaldaki etkinliğini büyük oranda sınırlandırmış olmasına, batıda 'terör yoksa sorun da yok' yaklaşımı ile mevcut stabil durumun kalıcı imiş gibi algılanmasına, medyanın iktidarın oluşturduğu milliyetçi söylemle daha çok askeri başarılarla odaklanmasına karşın, açık bir "Kürt kimliğinin tanınması" sorunu aynı yerinde duruyor. Siyaseten bunun ifade edilemiyor olması ve semptomatik tedavilerle ilerlenmesi içerideki sorunun varlığını ortadan kaldırmıyor.

Buradaki önemli husus, Ankara'daki şu an aktif olmasalar da güvenlik bürokrasisinde ve siyasi kadrolarda görev alan birçok ismin hala, halihazırdaki sağlanan göreceli istikrara rağmen, konunun çözümünün günün sonunda siyasi süreçlerden geçtiği konusunda hemfikir olması. İktidar Kürt siyasetini baskı altına almasına rağmen özellikle HDP kitesinde bir çözülmeyi başaramıyor. PKK'nın sınır içinde kontrol altına alınması ise temelde güvenlik aygıtının sorunsuz işlemesine, uluslararası konjonktürün buna yardımcı olmasına ve hukuki süreçlerin güvenlik anlayışı lehine esnetilmesine bağlı. Dolayısıyla demokratikleşme ve siyasi bir çözüm oluşmadığı sürece mevcut göreceli güvenlik ortamı kalıcı değil. Bugünkü özellikle bölgedeki mevcut idareciler ise daha çok merkezin güvenlikçi yaklaşımını benimsiyor.

Aynı yaklaşım diğer tarafta da söz konusu. PKK'nın, geçmişi olmakla birlikte şiddet eylemleri ile ulaşabileceklerinin sınırlı olduğuna dair algı henek operasyonlarının ardından daha da oturmuş durumda. "Kürt kesiminde azınlık diyebileceğimiz 'bunlarla asla barış olmaz' diyen küçük bir kısmı saymazsanız herkes bir barış sürecine her zaman evet der."⁽⁸⁾ Nitekim Kürtlerin henek operasyonlarında ve çözüm sürecinin başarısız olmasında PKK'ya da sorumluluk yüklemesi ve siyasal alanda dirençli bir kitle varlığını korurken örgüte katılımların sınırlı olması, Kürt kesiminde nihai çözümün siyasi olduğu kanaatini güçlendiriyor. Ancak buna rağmen, önceki tecrübelerden de hareketle, bugün gelinen noktada meseleye dair hem imkanlar hem de engeller bulunuyor. Yeni bir süreç başladığında bunların dikkatli bir şekilde ele alınması önem taşıyor.

(8) Görüşmeci 10

the state and the government. They believed that the state, rather than the ruling party, could resolve such important issues as the Kurdish problem. Following the Ergenekon and Sledgehammer trials, the Kurdish party came to believe that there was no difference between the state and the government anymore, and so they began to see a process involving the government in a more favourable light.

Despite initial hesitations to this effect, Erdoğan became a crucial actor in the context of this pressing problem for a number of reasons: Erdoğan himself took steps towards democratisation never before dared in the history of the Republic; the EU paved the way for democratisation and reforms with promises of full membership and EU capitals established in-depth relationships with Ankara; Kurds in Europe were redirected to Turkey's domestic processes with regard to their issues; Erdoğan surrounded himself with actors who understood the Kurds and their problems, and who spoke the same political language as them; AK Party became the biggest party in the region following HDP and even surpassed HDP according to some definitions; AK Party also established good relations with the Iraqi Kurds who lived across the border. Despite the favourable impression he thus created, Erdoğan's attitude in the Uludere/Roboski incident, his threatening the Kurds with "not even having food to eat"⁽¹⁰⁾ prior to the independence referendum held by the Kurdistan Regional Government in Iraq, and finally, his attitude towards Kurdish politics following the dissolution of the resolution process and the 15 July coup attempt all revealed a harsh side to Erdoğan. In Diyarbakır in 2018, the same Erdoğan claimed that there was no Kurdish problem in Turkey.⁽¹¹⁾

Considering the fact that he's been in power since 2002, Erdoğan's strategy is primarily based on ensuring that he's in power, and that he will remain in power. As he is the leader of a nationalist coalition for now, he does what he has to do in order to protect this alliance. There doesn't seem to be a plan, at least for now, to establish a coalition or cooperate with the Kurds in the future under better circumstances; Erdoğan seems to be determined to consolidate the current ruling bloc, and is likely to consider everything else later if he absolutely must. Erdoğan's rule survived until now thanks to a variety of coalitions; under the current presidential system, where a majority of 51% must be achieved in order to remain in power, Erdoğan doesn't

(10) <https://www.karar.com/cumhurbaskani-erdogandan-referendum-yorumu-bunlar-yiyecek-ekmek-bulamayacaklar-608869>

(11) <https://www.sabah.com.tr/gundem/2018/06/04/2018-turkiyesinde-kurt-sorunu-yoktur>

ERDOĞAN FAKTÖRÜ

2005'te Diyarbakır'da Başbakan olarak "Kürt sorunu" tanımını kullanan ve "bu sorun herkesten önce benim sorundur" diyen Erdoğan'ın bu çıkışı başta büyük karşılık bulmadı. "Erdoğan momentini" Kürt siyasi hareketi ve PKK neredeyse ilgisizlikle karşıladı.⁽⁹⁾ Bunun bir sebebi o dönem Kürt hareketinin Türkiye'deki birçok aktör gibi hala devlet ile siyasal hükümet ayrımı yapıyor olmasıydı. Kürt sorunu gibi büyük meseleleri siyasal hükümetlerin değil devletin çözebileceğine inanıyorlardı. Ergenekon, Balyoz davalarından sonra Kürt tarafı artık devlet ile hükümet arasında fark kalmadığına kanaat getirdiler. Ve hükümetle bir sürece daha açık hale geldiler.

İlk baştaki tereddütlere rağmen daha sonra Cumhuriyet tarihi boyunca cesaret edilemeyen birçok demokratik adımı atabilmesi, Avrupa Birliği'nin gerek tam üyelik perspektifi ile demokratikleşme reformlarına zemin hazırlaması gerekse Avrupa başkentlerinin Ankara ile derinlikli ilişkiler tesis etmesi, Avrupa başkentlerinde Kürtlere adres olarak artık Türkiye'nin iç süreçlerinin gösterilir hale gelmesi, Erdoğan'ın çevresinde Kürtlerin sorunlarını algılayan, anlayan ve onlarla aynı dilden konuşabilen aktörlerin varlığı, bölgede AK Parti'nin HDP'nin ardından ikinci büyük parti olması hatta kimi coğrafi tanımlara göre HDP'yi geçebilmesi, sınır ötesinde Irak Kürtleri ile sahici ilişkiler tesis edilebilmesi, Erdoğan'ı bu yakıcı sorunun oyun kurucu aktörü haline getirdi. Kendisiyle ilgili bu olumlu algıya rağmen, Uludere/Roboski olayındaki tavrı, Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin bağımsızlık referandumu öncesinde Kürtleri 'yiyecek ekme bulamamakla'⁽¹⁰⁾ tehdit etmesi, en son olarak da çözüm sürecinin bitmesi ve 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında Kürt siyaseti karşısında takındığı tavır gibi örnek olaylar Erdoğan'ın sert yüzünü de açığa çıkardı. Nitekim aynı Erdoğan 2018'de yine Diyarbakır'da bu sefer Türkiye'de bir Kürt sorununun olmadığı savundu.⁽¹¹⁾

2002'den bu yana devam eden iktidar serüveni ve yürüttüğü strateji dikkate alındığında önceliğini iktidarını koruma ve bir sonraki seçimleri garantileme üzerine kuran Erdoğan, bugün en azından şimdilik başında bulunduğu milliyetçi koalisyonun gereklerini yerine getiriyor. Yani gelecekte daha iyi şartlarda Kürtlerle daha sağlam bir koalisyon ya da ortak yol yürüme niyetiyle taktiksel bir kontrollü gerilim fikrini içermeyen, mevcut iktidar kombinasyonunu tahkim etmek

(9) Özhan, Taha; Normalleşme Sancısı, Özgür Yayınları, Mayıs 2015, sf.10

(10) <https://www.karar.com/cumhurbaskani-erdogandan-referandum-yorumu-bunlar-yiyecek-ekmek-bulamayacaklar-608869>

(11) <https://www.sabah.com.tr/gundem/2018/06/04/2018-turkiyesinde-kurt-sorunu-yoktur>

want to touch the risky and sensitive matter of the Kurdish issue. The sole step Erdoğan has not taken yet, and which he will take only when it's time, or the alliance absolutely requires it is the dissolution of HDP – a move for which MHP leader Devlet Bahçeli is ceaselessly calling. Other than that, Erdoğan does not have to change anything about his position unless the current nationalist alliance is upset or threatened; he would only opt for situational collaborations – rather than a permanent resolution process – if the circumstances forced it upon him. There might not be a comprehensive resolution process, but an attempt to ensure the reconciliation of large sections of society, as in the case of a strengthened parliamentary system in 2023, might occasion some a limited amount of contact. However, even those who believe Erdoğan might play a role in a new resolution process say, “You cannot just make up with HDP and the PKK as if nothing happened after all these anti-Kurdish practices.”⁽¹²⁾

Despite all this, and the clearly anti-Erdoğan attitude which became fairly noticeable during the İstanbul election, the Kurdish public appears to overwhelmingly think that “if there is going to be a peace process, then Erdoğan must be the one to see it through,” and that “both Kurds and others say only Erdoğan can resolve the problem.”⁽¹³⁾ The credit given to Erdoğan by the Kurds in the region was seen in the 2016 referendum, as well. In the 2016 referendum, the support of the Kurds had turned a close race in Erdoğan's favour.⁽¹⁴⁾

This prevailing opinion among Kurds is neither purely aspirational nor rational; rather, it indicates a possibility, difficult to realise, but a possibility all the same. Independent of Erdoğan's willingness to take on such a process, and of the domestic and external conditions favouring or discouraging it, current actors still believe that if such a move is to be made, then Erdoğan is the only actor strong and decisive enough to see it through. Those who believe that Erdoğan might possibly play a role in the resolution of the Kurdish issue or those who want him to do so see his political pragmatism as an advantage and a power; however, this pragmatism is exactly why Erdoğan isn't taking this step. On the one hand is the nationalistic rhetoric and anti-Kurdishness which he uses to consolidate his rule, and on the other hand is an unpredictable strategy of normalisation, unlikely to be worth the electoral risks it poses.

(12) Interviewee 2, industrialist, president of a business NGO

(13) Interviewee 5

(14) <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-39622127>

için kararlı ve sonrasını ‘daha sonra ve gerekirse’ düşünmek üzere alınmış bir kararın uygulanması söz konusu. Bugüne kadar değişken koalisyonlar ile iktidarını sürdüren Erdoğan mevcut başkanlık sisteminde %50 artı 1’lik hassas dengede büyük riskler içeren Kürt sorununu yeniden ele alma konusuna soğuk duruyor. Burada Erdoğan'ın atmadığı ya da vakti geldiğinde/kendini ittifak için mecbur hissettiğinde atmayı düşündüğü adım MHP lideri Bahçeli'nin sürekli Cumhur İttifakı'nı zorladığı HDP'yi kapatma süreci. Bunun dışında mevcut milliyetçi ittifakı bozulmadığı ya da riske girmediği sürece de bu tavrını değiştirmesi gerekmeyen Erdoğan, ancak mevcut aritmetik onu zorladığında kalıcı bir çözüm süreci değilse de konjonktürel iş birliklerine girebilir. Bu kapsamlı bir çözüm süreci değilse de 2023'e ilişkin güçlendirilmiş parlamenter sistem gibi, daha geniş kesimleri kapsayan bir uzlaşma arayışında mesafeli irtibat da olabilir. Ancak yeni bir çözüm sürecinde Erdoğan'ın rol oynayabileceğine inananlar bile “Bu kadar Kürt karşıtı uygulama sonrası birden HDP ve örgütle bir araya gelemezsiniz.”⁽¹²⁾ görüşünde.

Öte yandan tüm bu yaşananlara ve İstanbul seçimlerinde de iyiden iyiye görünür hale gelen Erdoğan karşıtı net tavra rağmen, Kürt toplumunda hala “eğer bir çözüm süreci olarsa bunu gerçekleştirecek isim olarak yine Erdoğan” fikrinin öne çıktığı görülüyor. “Kürt olan da olmayan da çözerse Erdoğan çözer diyor.”⁽¹³⁾ Bölge halkının Erdoğan'a verdiği bu kredi aslında daha önce 2016'daki referandum sürecinde de görüldü. 2016 Referandumunda hassas olan denge, Kürt oyları sayesinde Erdoğan lehine değişmişti.⁽¹⁴⁾

Kürtler arasında hâkim olan bu görüş aslında saf bir temenniye ya da rasyonel bir öngörüye değil gerçekleşmesi zor olsa da bir imkânâ işaret ediyor. Yani Erdoğan'ın böyle bir sürece niyetinin bulunup-bulunmamasından, biraz sonra inceleyeceğimiz içerideki ve dışarıdaki şartların böyle bir süreç için uygun olup-olmamasından bağımsız, mevcut aktörler arasında, eğer bu tür bir adım atılacaksa bunu gerçekleştirebilecek netlikte ve güçte aktör olarak hala Erdoğan'ın öne çıktığı görülüyor. Aslında Erdoğan'ın Kürt meselesinin olası çözümünde rol almasını mümkün gören, isteyen ya da buna ihtimal verenlerin bir avantaj ve güç olarak değerlendirdikleri ‘siyasi pragmatizm’ mevcut bağlamda tam da Erdoğan'ın bu tür bir adımı atmamasının sebebini de oluşturuyor. Bir yanda iktidarını tahkim eden milliyetçi söylem ve Kürt karşıtlığı, diğer yanda sonu belli olmayan, sandıkta alınan riske değme ihtimali düşük bir normalleşme stratejisi.

(12) Görüşmeci 2, sanayici, iş dünyası sivil toplum örgütü başkanı

(13) Görüşmeci 5

(14) <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-39622127>

HDP'S POLITICS, OR ITS LACK THEREOF

HDP is one of the biggest opportunities Turkey has in order to resolve the Kurdish issue. Despite all its shortcomings, the PKK's tutelage over it, its marginal political reactions and in-between position among the actors of the Kurdish issue, and despite sectarian gap with the Kurdish population who suffer immensely from the issue, HDP may play an important role in a potential process because it is immensely supported in almost all of the areas where Kurds predominate, and because it is the number one political representative of the Kurds.⁽¹⁵⁾ To fully appreciate what this means, let us merely consider the possibility that in the absence of this political party, the social sensibility to mobilise a demographic of almost 10 million people might only be expressed through illegal means. However, this does not mean that HDP is fulfilling its responsibilities as it should, either.⁽¹⁶⁾

HDP has a problem of failing to become representative of Turkey / claim and represent all problems of Turkey as a whole, instead of representing Kurds and their problems only; this matter is due both to the current atmosphere of oppression, but also and more fundamentally, to its own ideological past and the PKK's tutelage. CHP's success in the last elections showed the importance of becoming flexible in one's political language, and of making space for more inclusive actors even if its own popular base doesn't fully agree with such decisions. However, it's difficult to say that such a flexibility is the case with HDP. "A leftist strain with the support of not even 50 thousand vote in Turkey has taken Kurdish politics hostage. There is no way to resolve this problem in actual politics. Neither HDP can resolve this problem with the partnership of the left, nor AK Party with MHP,"⁽¹⁷⁾ is an opinion voiced by many sections in society. Although the primary interlocutor in the matter since the eighties has been the traditional and conservative Sunni Kurds, an Alawite sensibility prevails in the senior administration and especially in the parliamentary group of HDP, the rhetoric of which is not always compatible with the sensibilities of the conservative base; this, too, complicates the situation.⁽¹⁸⁾ As society changes as a

(15) A valuable resource on the trajectory of the Kurdish political movement before HDP, and political behaviour in the region as influenced by ethnic – sectarian and other social differences is "Kürtler Ne İstiyor?" [What Do the Kurds Want?] by Mesut Yeğen, Uğraş Ulaş Tol and Mehmet Ali Çalışkan, published by İletişim Yayınları (in Turkish).

(16) Coşkun, Vahap; HDP: Yüzleşme ve İnşa; <https://www.perspektif.online/hdp-yuzlesme-ve-insa-2/>

(17) Interviewee 4

(18) Altan Tan: "... Today, HDP is controlled by a sectarian group motivated by Alawite nationalism, and an extreme form of Turkish and Kurdish leftism reigns absolute within the party." (source in Turkish) <https://www.islamianaliz.com/h/65669/altan-tan-kurtlerin-akpde-dindar-muhafazakr-kurtlerin-ise-hdp-de-siyaset-yapma-sansi-kalmadi-roportaj>

HDP'İN SİYASET YAP(AMA)MASI

HDP'in varlığı, Türkiye'nin Kürt meselesine çözüm bulması için, mevcut olan en büyük imkânlardan biri. Tüm açmazlarına, örgüt vesayetine, marjinal siyasi reflekslerine ve Kürt meselesinin aktörleri arasında kalmışlığına, sorunu derinden yaşayan Kürt kitlesi ile zaman zaman daha görünür hale gelen mezhep makasına rağmen Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerin tamamına yakınında en yüksek toplumsal desteğe sahip olması ve Kürtlerin siyasi temsili konusunda birincil adres olması sebebiyle HDP, yaşanacak bir süreçte olumlu işlevler yüklenabilir.⁽¹⁵⁾ Bunun ne anlama geldiğini görmek için bu siyasi partinin yokluğunda, 10 milyona yakın bir kitleyi harekete geçirebilecek toplumsal hassasiyetin, ancak yasa-dışı yollarla kendini ifade edebilme ihtimalini göz önünde bulundurmak yeterli. Ancak bu gerçek, HDP'nin üzerine düşen sorumluluğu tümüyle yerine getiremediği anlamına gelmiyor.⁽¹⁶⁾

HDP'nin mevcut baskı ortamının da etkisi ile ama daha temelde içinden çıktığı ideolojik geçmişin ve örgüt vesayetinin sonucunda aşamadığı bir Türkiyelileş(eme)me sorunu var. Siyasi söylemde esnemenin, kendisine sonuna kadar muhalif olarak algılanan kesimlere ulaşma çabasının, kimi zaman tabana ters gelse bile, daha kapsayıcı aktörlere alan açmanın önemini CHP son yerel seçimlerde gösterdi. Ancak HDP örneğine baktığımızda bu esnekliği görmek zor. "Türkiye'de 50 bin oyu olmayan sol damar Kürt siyasi hareketini rehin aldı. Reel siyaset içinde bu sorunun çözüm imkânı yok. Ne HDP sol ile ne de AK Parti MHP ile ortak olarak bu sorunu çözemez."⁽¹⁷⁾ görüşü birçok kesimde dile getiriliyor. Özellikle seksenlerden bu yana sorunun ana muhatabı muhafazakar geleneksel Sünni Kürt kesim iken HDP üst yönetiminde ve özellikle meclis grubunda Alevi hassasiyetlerin ve muhafazakar taban ile her zaman örtüşmeyen bir dilin görünür olması da bu ikilemi genişletiyor.⁽¹⁸⁾ Toplumun kendi içindeki etkileşimine, tüketim kodlarının ve şehirleşmenin dayatmalarına rağmen, HDP mevcut şartlara intibak etmek yerine, mevcut siyasi trendin devamı halinde her geçen gün daha

(15) HDP'ye gelene kadar Kürt siyasi hareketinin takip ettiği izlek ve bölgedeki etnik/mezhebi ve diğer sosyal parametrelere göre siyasi tercihler konusunda Mesut Yeğen, Uğraş Ulaş Tol ve Mehmet Ali Çalışkan'ın İletişim Yayınlarından "Kürtler Ne İstiyor?" eseri önemli bir referans olarak duruyor.

(16) Coşkun, Vahap; HDP: Yüzleşme ve İnşa; <https://www.perspektif.online/hdp-yuzlesme-ve-insa-2/>

(17) Görüşmeci 4

(18) Altan Tan: "...bugün geldiği noktada HDP, marjinal Türk ve Kürt solunun kesin egemenlik kurduğu Alevi milliyetçiliğini öne çıkaran sektör bir grubun tekeline girdi." <https://www.islamianaliz.com/h/65669/altan-tan-kurtlerin-akpde-dindar-muhafazakr-kurtlerin-ise-hdpde-siyaset-yapma-sansi-kalmadi-roportaj>

result of internal dynamics, the dictates of consumption patterns and urbanisation, instead of adjusting to the new circumstances, HDP is aligning itself with political movements that become more and more meaningless everyday as political trends are transformed. The same is true for AK Party, as evinced by its alliance with MHP and the Patriotic Party. However, AK Party is at least in power as a result of the impact of the 15 July coup attempt and this compulsory alliance. HDP must overcome and redefine its current limitations, and yet, instead of doing this, it is failing to even accommodate individuals such as Ayhan Bilgen who might expand the party's boundaries. We might discuss the possibility of a new political movement to represent the conservative Kurds and what it might cost HDP, what it would mean to the people, and whether it would form organically or not; however, the question remains: is HDP capable of repaying the loyal support of its popular base with anything other than ethnic identity politics? HDP must count on the 10% electoral support it would receive under any circumstances, and consider ways of changing the opinions of the rest of Turkey, since in public opinion surveys HDP is the number one answer by a long shot to the question, "which party would you never vote for?". In particular, Kurdish actors within HDP disagree that individuals from different backgrounds determine the party's trajectory. However, they claim that *"even when they are fully welcoming of everyone in an attempt to become representative of all of Turkey, due to the current policies of criminalisation, their invitations are not answered."*⁽¹⁹⁾

An important step forward in this regard is the election of Mithat Sancar as a co-leader to the party. Sancar's conciliatory attitude, calm manner, identity as an academic and his background in a number of issues and not just the Kurdish issue – very rare indeed for a politician in HDP – make him an asset to HDP. Sancar's dilemma is that the strong personality of Selahattin Demirtaş, who is currently imprisoned in Edirne, has a great deal of popular support and that Demirtaş's belligerent outlook is not very compatible with what Sancar is trying to do; disagreements with the party's organisational structure attest to this incompatibility. Sancar must keep alive his greatly oppressed party, fulfil its mission as the main representative of the Kurdish issue in civilian politics, pay attention to keep the sensitive relations with the Nation Alliance on an even keel, and strengthen HDP's relative position among the stakeholders of the Kurdish issue – all at the same time. We will look at this in more detail in a geopolitical framework; in brief, HDP must maintain an internal

(19) Interviewee 10

da anlamsızlaşacak siyasi damarlara alan açıyor. Aynı durum, MHP ve Vatan Partisi ile ittifak etme örneğinde olduğu gibi AK Parti için de geçerli. Fakat 15 Temmuz darbe girişiminin etkisi ve bu mecburi ittifak sonuçta AK Parti'ye en azından iktidar perspektifi sunuyor. Ancak mevcut sınırlarını zorlaması gereken HDP, bu açılımı sağlamak yerine kendi içinde çeperlerini esnetebilecek Ayhan Bilgen gibi kişileri barındırmakta bile zorlanıyor. Gelinek noktada muhafazakâr Kürtleri temsil edecek muhtemel yeni bir siyasi hareketin HDP'ye maliyeti, halktaki karşılığı, kendiliğinden olup olmadığı gibi hususlar üzerine uzun tartışmalar gerçekleştirilebilir. Ancak bu HDP'nin kendi tabanının güçlü aidiyetine etnik kimlik siyaseti dışındaki alanlarda ne kadar karşılık verebildiği sorusunu ortadan kaldırmaz. Bugün HDP'nin her şart altında kendisine oy verecek en az yüzde onluk bir kitlenin varlığından güç alarak, kamuoyu araştırmalarında 'asla oy vermeyeceğiniz parti nedir?' sorusunda, açık ara en önde olmasını nasıl değiştireceğine kafa yorması gerekiyor.

HDP'de özellikle Kürt aktörler farklı geçmişlerden gelen figürlerin partinin ana istikametini belirlediği görüşüne katılmıyor. Ancak *"Türkiyelileşme çabasıyla kapıları sonuna kadar açtıklarında bile mevcut kriminalizasyon politikası sebebiyle farklı kesimlere yaptıkları çağrılardan da bekledikleri sonucu alamadıklarını"*⁽¹⁹⁾ ifade ediyorlar.

Mithat Sancar'ın (eş) genel başkanlığa getirilmiş olması bu yönde atılmış önemli bir adım olarak görülebilir. Sancar, uzlaşmacı kişiliği, yumuşak üslubu, akademisyen kimliği ve HDP'li birçok siyasetçinin aksine, Türkiye'de Kürt meselesi dışındaki konulara da mesai harcamış bir geçmişe sahip olması nedeniyle HDP için bir avantaj sağlıyor. Onun açmazı ise, Edirne cezaevindeki Selahaddin Demirtaş'ın hem güçlü kimliğinin alandaki karşılığı ve hem de çatışmacı duruşu ile Sancar'ın yapmaya çalıştıkları arasında, teşkilat ve algı düzeyinde makasının açık olması. Sancar'ın bir yanda büyük baskı altında bulunan partisini aktif tutması, Kürt sorununun sivil alandaki temel taşıyıcısı olma misyonunu yerine getirmesi, Millet İttifakı ile hassas bir dengede yürütülmeye çalışılan ilişkilere dikkat etmesi, diğer yanda ise Kürt sorununun paydaşları arasında HDP'nin göreceli pozisyonunu güçlendirmesi gerekiyor. Jeopolitik çerçevede daha detaylı ele alacağımız gibi, HDP'nin orta ve uzun vadede Kürt meselesinin Türkiye'de en temel aktörlerinden biri haline gelmesi her şeyden önce kendi içinde bir tutarlılık yakalamasına ve toplumun farklı kesimleri ile irtibat kurmada yaşadığı

(19) Görüşmeci 10

consistency and reach out to all sections of society in order to become a main actor in Turkey's Kurdish issue in the medium and long term. Despite everything that has happened, "it is no trifling success that HDP has still maintained its integrity when AK Party has split into three (Future Party – DEVA), MHP into two (the Good Party), CHP into three (Muharrem İnce – Mustafa Sarıgül)".⁽²⁰⁾ This is the case for now, at any rate.

As his position in Turkish politics becomes more prominent, Demirtaş's statements issued from jail portray him as a more conciliatory figure, interested in being constructive and supportive rather than being a spoiler. Whether Demirtaş will maintain this attitude once he is out of prison, and is more open to interaction, remains to be seen. Demirtaş wasted the opportunity given to him in the 7 June 2015 elections when the Kurdish political movement won 13% of the popular vote in reacting the same way MHP leader Devlet Bahçeli did, by refusing to take his place in the government; instead of taking initiative during the clashes after ditches have been dug by PKK as an actor, he chose to be the spokesperson of those who waged the war and ignored the line which distinguishes politics from activism. As such, Demirtaş must be realistic in his assessment of the current situation, including the support of Turkey's left-liberal intelligentsia for him, which isn't representative of the state of affairs on the ground.

Demirtaş's rise though still uncertain in the long term as it is, might contribute to HDP's growing autonomy and aspirations to be an actor in its own right in the medium term. "In the past, Öcalan would give the order and Qandil would realise it; there was no point to HDP. Nowadays with PKK's decline, Demirtaş putting an end to the era of chairpersons in HDP and ushering in the era of leaders and Mazloun Kobane's step into autonomy, there is a relationship of equals among Qandil, YPG and HDP."⁽²¹⁾ If HDP is to become more than an intermediary and assume the role of a decisive actor in the resolution of the problem, it needs strong political figures to do so. HDP needs actors who are genuine about the Kurdish issue, who can communicate with the popular base and fulfil the requirements of the much-lauded "democratic pluralist politics", and who, in doing all this, are also able to represent the demands of the electorate to Ankara and to the other sections in society in an understandable and reasonable way. Such actors would make HDP's attempt to represent all of Turkey much more meaningful.

(20) Interviewee 10

(21) Interviewee 5

sorunları aşmasına bağlı. Bu arada tüm yaşananlara rağmen "AK Parti üçe [Gelecek Partisi-DEVA], MHP ikiye [İYİ Parti], CHP üçe [Muharrem İnce-Mustafa Sarıgül] bölünmüşken HDP'nin siyasi birliğini muhafaza ediyor olması hiç de kolay olmayan bir başarı"⁽²⁰⁾ olarak da görülüyor. En azından şimdilik.

Türkiye siyasetindeki yeri güçlenen Demirtaş, cezaevinden yaptığı açıklamalarda eski profiline göre daha uzlaşmacı ve oyun bozucu değil oyun kurucu ya da katkı verici bir resim çizmeye çalışıyor. Demirtaş'ın bu çizgisini hangi istikamete sürdürebileceği ve dışarı çıktığında, etkileşime daha açık bir matriste nasıl davranacağı önemli. 7 Haziran 2015'te Kürt siyasetinin edindiği yüzde 13'lük oy oranının kendisine verdiği krediyi, MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli ile aynı siyasi refleksi göstererek 'yönetimde ben yokum' parantezinde harcayan, hendek çatışmalarında inisiyatif olarak aktör olma şansını değerlendirmek yerine hendek politikasının sözcülüğünü üstlenen ve siyaseti aktivizmden ayıran çizgiyi gerektiği kadar dikkate almayan Demirtaş'ın, Türkiye'deki sol liberal entelijansyanın, kendisine kimi zaman arazideki gerçeklikle örtüşmeyen yakınlığını, daha gerçekçi bir çerçevede değerlendirmesi gerekiyor.

Demirtaş'ın güçlenen ve geleceğe dair soru işaretlerini henüz gidermeyen bu yükselişi, orta vadede HDP'nin özerkleşmesine ve kendi başına aktör olma beklentisine katkı sağlayabilir. "Daha önce Öcalan talimat verirdi, Kandil uygulardı, HDP anlamsızdı. Bugün PKK'nın gerilemesi, Demirtaş'ın HDP'de genel başkanlıklar devrini bitirmesi ve liderlik dönemini başlatması, Mazloun Kobane'nin özerk bir alana açılması Kandil-YPG-HDP arasında daha eşitler arası bir süreci başlatıyor."⁽²¹⁾ Eğer HDP, sorunun çözümünde aracı rolünü aşip oyun kurucu bir rol üstlenecekse, bunu güçlü siyasi figürler olmadan başaramayacak. Kürt sorunu konusunda sahici, tabanı ile iletişim kurmakta sorunu olmayan, söylem düzeyinde sürekli teorize edilen demokratik çoğulcu siyasetin gereğini sokakla temas ile sağlayan, bunları gerçekleştirirken de seçmenin taleplerini Ankara'ya ve toplumun diğer kesimlerine algılanabilir ve değer çatışması üretmeyen bir çerçevede taşıyabilecek aktörler HDP'nin Türkiyelileşme çabasını daha anlamlı kılacak.

(20) Görüşmeci 10

(21) Görüşmeci 5

HDP has an entrenched popular base of 10% and yet, it doesn't realise the full potential of this support in politics. As the last local elections show, HDP is the crucial actor in changing the ruling power in Turkey and yet, it cannot make neither the ruling party nor the opposition care in any tangible way about the very problem which is its *raison d'être*. As such, despite its success in being voted in, HDP is a failure in political terms. In this context, HDP cannot play a determining role in politics. It is merely fulfilling the role of politics accorded to it by KCK, which separated armed conflict from politics. In the two instances when HDP attempted to go beyond this restricting role, it gained considerable success. The first was when HDP reorganised, became more representative of Turkey as a whole, and moved towards the centre-left during Demirtaş's presidential candidacy. As a result, HDP crossed the 10% national electoral threshold. From then on, HDP didn't have to participate in the elections through independent candidates anymore. The second instance occurred in the local elections of 2019 when HDP didn't nominate a mayoral candidate in certain metropolitan municipalities, thus providing a critical contribution to the defeat of AK Party's candidates by CHP. The resonating defeat which shook Erdoğan's 17-year rule was made possible by HDP's political decision. As such, HDP has the capability to be effective when it chooses to do politics. It also has the potential to overcome its current political dysfunction through creativity and political imagination.

One other thing which might appear to contradict HDP's own existence, and yet might also strengthen its hand in the resolution of the problem is that HDP makes civilian pluralism possible, which, in turn, would politicise the Kurdish issue once again. "*Kurdish dynamics with regard to politics and civil society must become pluralist once again.*"⁽²²⁾ The more actors take ownership of the process and the more genuine actors become part of it, the more sound would be the eventual outcome.

Currently, the closure of HDP is being debated. Past experience has shown that in the context of Kurdish politics, such closure cases don't work. However, different parameters at play mean that the aftermath of a potential closure case is uncertain. The political position, membership and public relations of HDP's successor party would be determined by a number of factors: debates surrounding a potential closure case and the attitudes of the actors, new parties which see Kurdish votes as a valuable resource in breaking out, the Kurds' rising support to CHP and its new position as the third most-supported party by the Kurds. Of course it must also be

(22) Interviewee 3, political party administrator

HDP kemikleşmiş yüzde 10'luk tabana sahip oluşunu siyaseten gerektiği ölçüde değerlendiremiyor. Son yerel seçimlerin de gösterdiği gibi HDP Türkiye'de iktidar değişimi denkleminin en kritik aktörü konumunda fakat buna rağmen kendisini var eden meseleyi de ne muhalefetin ne de hükümetin gündemine sokabiliyor. Aslında bu HDP'nin aritmetik başarısına rağmen siyasal başarısızlığının resmi. HDP bu bağlamda siyaset kuramıyor. KCK'nın silah ve siyaset arasında yaptığı iş bölümünde, kendisine verilen siyaset rolünü üstleniyor sadece. Bunu 2 defa aşmayı başardı, her ikisinde de etkili siyasi sonuçlar aldı. İlki Demirtaş'ın Cumhurbaşkanlığı adaylığı sürecinde HDP bünyesinde yeniden örgütlenme, Türkiyelileşme, sol siyasal merkeze yönelme süreçlerinde yaşandı. Bunun sonucu HDP'nin %10 barajını aşması oldu. O tarihten itibaren bağımsız adaylar üzerinden seçimlere katılma derdinden kurtuldu. İkincisi 2019 yerel seçimlerinde belli bazı büyükşehirlerde aday göstermeyerek, CHP'li adayların AK Partili adayları mağlup etmesinde kritik bir rol üstlenmesiyle yaşandı. Bu siyasi kararlar 17 yıllık Erdoğan iktidarının etkili bir yenilgiyle sarsılmasını sağladı. Dolayısıyla HDP siyaset yaptığında etkili olma potansiyeline sahip bir parti. Bugün de sürüklendiği siyasal işlevsizliğini aşmasını sağlayacak bir siyasal yaratıcılık geliştirme potansiyeli var.

HDP'nin kendi varlığı ile çelişir gibi görünmekle birlikte aslında sorunun çözülmesinde güçlenmesini sağlayacak bir diğer husus ise Kürt meselesinin siyasallaşmasını sağlayacak sivil alandaki çoğulculuğa kapı açması. "*Kürt dinamiklerinin siyasi ve sivil toplum boyutunda çoğulculuğası gerekiyor.*"⁽²²⁾ Ne kadar farklı aktör süreci sahiplenebilir ve sorun-süreç-çözüm üzerinde ne kadar çok sahici aktör rol alabilirse, ulaşılabilecek sonuç da o kadar gerçekçi bir temele oturur.

Bugün HDP bir kez daha kapatılma tartışmaları ile anılıyor. Daha önce Kürt siyasi hareketinde benzer kapatma davalarının işlevsiz kaldığı birçok örnekte görüldü. Ancak bu sefer farklı parametreler, olası bir kapatma davası sonrası süreci belirsiz hale getiriyor. Olası bir kapatma davasında yaşanacak tartışmalar ve aktörlerin tutumları, Kürt oylarını çıkış için önemli bir kaynak olarak gören yeni partiler, CHP'nin Kürtler arasında yeniden yükselişi ve üçüncü parti konumuna gelmesi gibi birçok etmen etkileşim halinde HDP yerine kurulacak yeni partinin siyasal koordinatlarını, kadro kompozisyonunu ve tabanı ile ilişkisini etkileyecektir. Elbette Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın yasal ve siyasal yollarla HDP

(22) Görüşmeci 3, siyasi parti yöneticisi

remembered that President Erdoğan will exploit every legal and political way to make Kurdish politics dysfunctional after HDP, and divide its popular base. Just how HDP's popular base, known to be the most "loyally supportive" section in Turkish politics, will react to this process remains to be seen.

Another problem for the process is that like PKK itself, the European branch of the Kurdish political movement is stuck in an anachronistic framework. AK Party voters in Europe experience a lag in witnessing AK Party's and Turkey's transformation and contribute to the domestic securitarianism by their external support; the same is true for HDP, as well. The Kurds in Europe are outside of HDP's political environment and its dynamics, nor do they have experience of the oppression felt in Turkey by HDP's supporters; as a result, they do not favour any kind of change or flexibility. The anti-Erdoğan sentiment in Europe also feeds into this perception. However, the compulsory pragmatism employed even by PKK under current circumstances might occasion a change in Europe in the medium term.

THE OPPOSITION AND THE NEW POLITICAL PARTIES

In the past, CHP had blocked any efforts in the Parliament regarding the resolution process by any means possible, including motions of no confidence. However now, as representative of the founding identity of the Republic, CHP currently has a constructive approach to the problem and is open to communication, which is a good sign. In the role it plays as a bridge between HDP and the other opposition parties, as well as between HDP and its participation as an actor in some of the essential processes in Turkey, CHP is an important force of normalisation. CHP is also the main representative of Turkey's Alawites and considering that HDP also has its Alawite sensibilities, this issue may serve to strengthen the connection between the two political parties. However, it is difficult to foresee the main opposition party's eventual position on a number of critical issues such as mother tongue rights, the definition of citizenship and ethnicity, and the first three articles of the Constitution. This is likely why CHP leader Kemal Kılıçdaroğlu has avoided developing a new and comprehensive position on the Kurdish issue for a long time now, and is hesitant about sharing the party's efforts to this end with the public. At the least, he avoids getting entangled in risky debates for a process that hasn't yet materialised. Erdoğan's use of identity politics as a tool to consolidate his authority in the current nationalist climate makes Kılıçdaroğlu's attitude understandable.

In the current conjuncture, CHP needs HDP to achieve the 50% support it needs to rally against Erdoğan's rule. HDP is willing to collaborate with the CHP-led bloc in

sonrası Kürt siyasetini işlevsizleştirmek ve tabanı bölmek için her yolu deneyecek olması da unutulmamalı. Türkiye siyasetinin aidiyet bilinci en yüksek kesimi olarak tanımlanan HDP tabanının bu süreçten nasıl etkileneceğini kestirmek bugünden kolay değil.

Kürt siyasal hareketinin Avrupa ayağının aynen PKK'nın kendisi gibi anakronik bir çerçeveye hapsolması da sürecin önündeki sorunlardan biri. Nasıl ki AK Parti'nin ve Türkiye'nin yaşadığı dönüşümü Avrupa'daki seçmen kitlesi geriden takip ediyor ve içerideki güvenlikçi yaklaşımı dışarıdan verdiği destek ile besliyorsa, aynı HDP için de geçerli. HDP'nin içinde bulunduğu dinamik siyasi atmosferden uzak, tabandan hissedilen baskıları ve yine ülkenin içinden geçtiği şartların dayatmalarını yaşamayan Avrupa'daki Kürt kitle, herhangi bir değişime ya da esnekliğe uzak duruyor. Avrupa'da yaşanan Erdoğan karşıtı psikoloji de bu algıyı besliyor. PKK'nın bile bölgedeki zorunluluklar karşısında yaşadığı mecburi pragmatizm Avrupa'daki direnci orta vadede zorlayabilir.

MUHALEFET / YENİ SİYASİ PARTİLER

Bugüne kadar özellikle Meclis'te çözüm sürecine dair çabaları gensoru talebine varana kadar engelleyen ve Cumhuriyet'in kurucu kimliğini temsil eden CHP'nin en azından soruna yapıcı yaklaşması ve iletişime açık tavrı olumlu bir işaret. HDP'nin diğer muhalefet partileri ile ilişkilerinde ve Türkiye'nin temel süreçlerine aktör olarak katılımında oynadığı köprü rolü de normalleşme yönünde önemli bir adım. Aynı şekilde CHP'nin Türkiye'de Alevilerin ana temsil mecrası olması ve HDP'de var olan Alevi hassasiyetler iki parti arasındaki mevcut köprü işlevini genişletebilir. Ancak karar günü geldiğinde ana dilden vatandaşlık tanımına ve etnisite tarifine, Anayasa'nın ilk üç maddesine kadar kritik kavşaklarda ana muhalefet partisinin alacağı tavrı bugünden kestirmek zor. Muhtemelen Genel Başkan Kemal Kılıçdaroğlu bu nedenle uzun zamandır Kürt meselesine dair kapsamlı yeni bir söylem geliştirmekten uzak duruyor ve parti mutfağında ki çalışmaları kamuoyu ile paylaşmakta tereddüt ediyor. En azından somutlaşmamış bir süreç için riskli tartışmalara girmekten kaçınıyor. Mevcut milliyetçi iklimde Erdoğan'ın kimlik siyaseti üzerinden keskinleştirdiği otoritesi de bu tavrı anlaşılır kılıyor.

Mevcut konjonktürde, Erdoğan iktidarına karşı gereken yüzde 50 aritmetiği için CHP'nin HDP'ye ihtiyacı var. HDP de mevcut iktidarın zayıflaması için CHP'nin başını çektiği blokla iş birliğine rıza gösteriyor. Dolayısıyla CHP için de HDP için de mevcut durumdaki yakınlaşma ilkesel veya siyasi vizyon birlikteliğinden

order to weaken the current government. As such, this collaboration is a result-oriented, instrumental partnership for both CHP and HDP rather than a mutual vision based on principles and politics. For instance, there is no mention of the Kurdish issue in this collaboration. CHP doesn't have an evident vision for the resolution of the Kurdish issue, which might be seen as a point of weakness for HDP. In order to counterbalance this deficiency, CHP must prove that it has a different perspective than the government. Although dialogues between individuals or certain gestures (the "spousal diplomacy"⁽²³⁾, İmamoğlu's Diyarbakır visit or the criticism of trustee appointments) have been employed to forestall criticism, CHP faces pressure to be more outspoken and develop a political vision regarding this issue.

Although gains were made in the local elections, the Kurds haven't fully been repaid for supporting CHP. HDP's supporters have played a decisive role against AK Party in the most important cities of Turkey at the risk of contradicting their own ideological positions and backgrounds; however, they haven't achieved the prominence they hoped for in the newly-formed municipalities. When reminded of this situation, a senior official in a Metropolitan Municipality has said, "transportation services to Kurdish neighbourhoods were insufficient, and this has changed; The People's Bread⁽²⁴⁾, in contradiction of its *raison d'être*, has more branches in affluent neighbourhoods and neglects Kurdish neighbourhoods, and we are aware of this situation, too. We do not ignore these demands," and added that the municipality takes note of these problems in revising its service policies. However, it is a fact that HDP supporters in general want a more tangible approach that would expand HDP's political ground.

Both their initial strategy following their foundation, and party programmes show that the Kurdish issue is a priority for the Future Party and DEVA Party, both founded by erstwhile AK Party members. As Ali Bayramoğlu details in his report for DPI⁽²⁵⁾, both parties play an important role in popularising the essential demands of the Kurdish issue – mostly the demand for mother tongue education – and legitimising it for the right and centre-right electorate. However, the security problems which plagued the resolution process, as detailed above, traumatised the public and they don't want to re-experience it; with the exception of HDP supporters, it

(23) Wives of CHP Chairperson Kemal Kılıçdaroğlu and HDP co-chair Selahaddin Demirtaş, Selvi Kılıçdaroğlu and Başak Demirtaş, meet publicly from time to time, and are photographed by the press.

(24) Istanbul Municipality's venture to sell bread at affordable prices.

(25) <https://www.democraticprogress.org/wp-content/uploads/2020/06/11-The-Role-of-the-Opposition.pdf>

çok somut bir hedefe yönelik araçsal bir iş birliği. Örneğin, bu yakınlaşma Kürt meselesi gibi bir başlığı içermiyor. Bu durumun HDP için kırılabilirlik oluşturabilecek yönü, CHP'nin Kürt sorununa çözüm içeren görünür bir vizyona sahip olmaması. Dengelemek için CHP mevcut iktidardan farklı bir perspektife sahip olduğunu ortaya koyma baskısıyla karşı karşıya. Bugüne kadar kişisel diyaloglar veya bazı jestlerle (eşler diplomasisi⁽²³⁾, İmamoğlu'nun Diyarbakır ziyareti veya kayyım atamalarına eleştiri) hoşnutsuzluk giderilse de CHP daha cesur bazı söylemler veya siyasi vizyon geliştirme baskısıyla karşı karşıya.

Yerel seçimlerde sonuç alınsa da, Kürtlerin CHP'ye verdiği desteğin karşılığını tam olarak alamadığı bir durumla karşı karşıyayız. HDP kitlesi, bir yandan Türkiye'nin en önemli kentlerinde kimi zaman kendi ideolojik duruşları ve geçmişleri ile çatışma pahasına, AK Parti karşısında belirleyici bir rol oynuyor diğer yandan ise yeni göreve gelen belediyelerde bekledikleri görünür etkinliğe sahip olamıyorlar. Bu durum kendine hatırlatıldığında ise üst düzey bir Büyükşehir Belediyesi yetkilisi "Kürtlerin bulunduğu mahallelere ulaşım hizmeti çok zayıf iken bunun ciddi şekilde değişmesi ya da Halk Ekmek'in⁽²⁴⁾ kuruluş mantığının aksine zengin ilçelerde yoğunlaşmış Kürtlerin bulunduğu yeri ihmal etmesinin tersine dönmesi göz ardı edilemez. Biz oradan gelen talepleri yok saymıyoruz." karşılığını veriyor ve hizmet politikalarında bu gerçeği dikkate aldıklarını söylüyor. Ancak genel HDP kitlesinde daha görünür ve HDP'nin siyaset alanını genişleten bir yaklaşım beklendiği bir vakıa.

Özellikle AK Parti'den ayrılan Gelecek Partisi ve DEVA Partisi'nin önceliklerinden birinin Kürt meselesi olduğu gerek kuruluş aşamasında izledikleri yolda gerekse de programlarında görülüyor. Ali Bayramoğlu'nun DPI tarafından yayınlanan raporunda⁽²⁵⁾ detaylı bir şekilde incelediği gibi her ikisi de Kürt sorununun başta anadil talebi olmak üzere temel parametrelerini kitleselleştirmekte ve özellikle sağ/merkez sağda meşruiyet zemini oluşturmakta büyük rol oynuyorlar. Ancak yukarıda aktarılan çözüm süreci boyunca oluşan güvenlik açığının seçimde sebep olduğu güvenlik travması ışığında bu travmayı tekrar yaşamak istemeyen HDP dışındaki seçmen kitlelerinin iktidar partisinden kitlesel olarak vaz geçebilmeleri için, AK Parti'nin ülke genelinde ciddi bir erime yaşaması ve bir

(23) Wives of CHP Chairperson Kemal Kılıçdaroğlu and HDP co-chair Selahaddin Demirtaş, Selvi Kılıçdaroğlu and Başak Demirtaş, meet publicly from time to time, and are photographed by the press.

(24) Istanbul Municipality's venture to sell bread with affordable prices.

(25) <https://www.democraticprogress.org/wp-content/uploads/2020/06/11-The-Role-of-the-Opposition.pdf>

would take a lot for voters to abandon AK Party *en masse*, as it would need to have suffered serious losses already across the country, and another alternative for regional stability would need to have emerged. Another possibility for the rise of the new political parties is that they gain power in the West first, and thus assure the Kurds that there won't be any security weaknesses. Also, Erdoğan's recent remarks on new democratic reforms and a new constitution are likely to raise expectations for a while.

At the end of the resolution process, some came to believe that after all the hope and trust placed in AK Party and Erdoğan, "*Kurds saw that they couldn't trust the Turkish parties, not even the new ones. Some Kurds even oppose HDP's efforts to become representative of Turkey as a whole.*"⁽²⁶⁾ There are some signs that the new political parties might play a role in the resolution in the future: The leader of the Future Party Ahmet Davutoğlu visited HDP co-chair Mithat Sancar to offer his condolences; after, HDP and Selahattin Demirtaş altered the way they mentioned Davutoğlu in their statements⁽²⁷⁾; as well as these, DEVA's approach to regional problems, the prioritisation of organisation on a local level for both parties, and their criticism of trustee appointments also bode well.

AN ATMOSPHERE OF RELATIVE SECURITY

Following the ending of the resolution process, and the ending of PKK's activities in residential areas during the period of urban warfare at great cost to all parties involved, with the local people bearing the brunt, there was a complete reversal of how public authorities treated the PKK's gradually increasing activities in the region. Before, such activities had at times been tolerated to an extent that disturbed the local community. PKK increased its armed activities in both urban and rural areas exploit the opportunities provided by the peace talks that went on during the resolution process; later, security forces retaliated by feeling assured that they had the full support of the central government. Security forces established a considerable dominion over the region for a number of reasons: Erdoğan's complete exclusion of HDP from the political arena, his criminalisation of Kurdish politics by relating it to the PKK, the Minister of the Interior Süleyman Soylu's understanding of complete and unconditional public order and military control as the only way

⁽²⁶⁾ Interviewee 2

⁽²⁷⁾ <https://www.hdp.org.tr/tr/buldandan-davutogluna-gercekleri-anlatmanin-tam-zamani/14640/>

sonraki seçimde bölgede istikrar için başka bir alternatifi güçlenmesi gerektiği fikrinin yerleşmesi gerekiyor. Yeni partilerin güçlenmesinin bir diğer ihtimali ise bu yeni partilerin yine önce batıda güçlenerek Kürtlere güvenlik zafiyeti yaşamayacaklarına dair bir teminat oluşturmaları gerekiyor. Üstelik son dönemde Erdoğan'dan gelen yeni demokratik reform, yeni anayasa söylemleri en azından bir süre beklenti oluşturacaktır.

Çözüm sürecinde AK Parti ve Erdoğan'a duyulan güvenin sonrasında yaşanan gelişmeler "*Kürtler, yeniler dahil, Türk partilerine güvenemeyeceklerini gördüler. Bazıları HDP'nin Türkiyelileşme söylemine bile karşılar.*"⁽²⁶⁾ yaklaşımının taraftar bulmasını da sağladı. Gelecek Partisi Genel Başkanı Ahmet Davutoğlu'nun HDP Eşbaşkanı Mithat Sancar'ı taziye sebebiyle de olsa ziyaret etmesi, sonrasında HDP ve Selahaddin Demirtaş'tan kendisine dönük açıklamalardaki tonun değişmesi⁽²⁷⁾, DEVA'nın bölge sorunlarına yaklaşımı, her iki partinin de teşkilatlanmada bölgeye öncelik vermesi ve kayyum atamalarını eleştirmeleri gibi etkenler ileride yeni partilerin sorunun çözümünde oynayabilecekleri role dair ipuçları veriyor. Ancak yukarıda aktarılan çerçeveye ışığında da bu iki partinin belirleyici rol oynayabilmeleri diğer aktörlerin tutumlarına bağlı olacaktır.

GÖRECELİ GÜVENLİK ORTAMI

Çözüm sürecinin sona ermesi ve hendek operasyonlarında PKK'nın yerleşim yerlerindeki etkinliğinin başta bölge halkı olmak üzere taraflara büyük maliyet üreterek nihayetlenmesinin ardından, kamu otoritesi örgütün bölgede artan etkinliğine karşı çözüm sürecinde kimi zaman bölge halkını rahatsız edecek kadar ileri giden toleranslı tavrının tam tersine evirildi. Çözüm sürecinde PKK'nın gerek kırsalda gerekse şehirde, devam eden barış görüşmelerinin sağladığı imkânı kullanarak silahlı etkinliğini artırmasının rövanşını, güvenlik güçleri arkasında hissettiği merkezi yönetimin desteği ile aldı. Erdoğan'ın HDP'ye siyaset alanı bırakmayan tavrı, Kürt siyasetini PKK bağlamında kriminalize etmesi ve İçişleri Bakanı Süleyman Soylu'nun bölgedeki sorunun tek çözümünü asayişin koşulsuz sağlanması ve askeri kontrol olarak algılayan yaklaşımı, sadece bölgede değil ülkenin genelinde hukuk dışına çıkabilme kredisinin bizzat iktidar tarafından

⁽²⁶⁾ Görüşmeci 2

⁽²⁷⁾ <https://www.hdp.org.tr/tr/buldandan-davutogluna-gercekleri-anlatmanin-tam-zamani/14640/>

to resolve the problem in the region, and the government itself giving the security forces the power to act outside of the limits of law, not just in the region but all over the country. In the balance between freedom and security, the latter came to predominate; this was also due to the increasing use of drones, and to the fact that military operations to Iraq, formerly taking place in a circumscribed period of time, had turned into permanent bases. These policies were perceived to be successes on the part of the ruling power by the public; the first time they came under heavy criticism from the opposition was when PKK executed 13 civil servants it held hostage during an attempt to rescue them. The operation was heavily criticised by the opposition for its planning, execution and outcome; later, it would come to cast its shadow on both anti-terrorism and hostage rescue operations, and would thus exert a pressure on security forces.

The atmosphere of relative security in the region both favours and prevents the beginning of a potential new process in the future. The decrease in conflict, accompanied by an understanding of the issue as a security problem with economic underdevelopment perhaps exacerbating it at worst, mean that the current conditions of relative stability make it easy to ignore the underlying problem. However, similar fluctuations between public order and violence occurred countless times in the past, and there is no guarantee that the same pattern will not hold this time.

Another psychological factor is that the security forces now believe that they can defeat the PKK. In the long term, believing that PKK can be defeated by military means with each new incident isn't very conducive to a resolution process. Over a period of time when thousands of people were killed, it was proven over and over that the state has the upper hand in any military confrontation. The Kobane incidents of 7-8 October, urban warfare and cross-border operations caused worries that public order was irretrievably disrupted; however, at the end of the day the security forces reconsolidated their authority, and the local community paid the price. The Kurdish public is of the same opinion as well; all parties to the problem are in agreement about the victor of this process, and as such, there is a certain meaning to this display of self-confidence on the part of the security forces. Perhaps this widespread impression, as well as the price paid by the local Kurds, will urge PKK to finally move beyond the debate on whether to give up armed struggle or not, and make it consider the when and how of the issue instead. In order to achieve this, a political roadmap is required. PKK must also leave behind its phobia of becoming a political entity. Even if all conditions in Turkey are favourable for such a development, however, geopolitical factors will also influence PKK's decision, as it engages in armed conflict with various actors across the border.

tanınması, güvenlik güçlerinin bölgede önemli bir hakimiyet tesis etmesine sebep oldu. Özgürlük-Güvenlik dengesinde güvenlik ayağının hissedilir şekilde baskın olmasında, elbette son dönemde özellikle insansız hava araçlarının kullanımı, Irak'ta daha önce sınırlı-sürelili gerçekleşen askeri operasyonların sürekli üslenmelere dönüşmesi de önemli rol oynadı. Bu süreçte kamuoyunda da iktidarın başarı hanesine yazılan mevcut politikanın muhalefetten kayda değer eleştiri aldığı ilk nokta PKK'nın elinde bulunan 13 kamu görevlisinin kurtarılması sürecinde rehinelere PKK tarafından infazı sonrasında yaşandı. Planlaması, icrası ve sonucu itibariyle muhalefetten ciddi eleştiri alan operasyon kendisinden sonra yürütülecek gerek terörle mücadele gerekse rehine operasyonlarında bir kriter haline gelecek ve güvenlik güçleri üzerinde bir baskı oluşturacaktır.

Bölgede oluşan göreceli güvenlik ortamı, sorunun kalıcı olarak çözümü olmasa da bundan sonra yaşanacak muhtemel bir sürecin başlangıcına hem engel hem fırsat oluşturuyor. Çatışmaların ciddi oranda azalması, meseleyi neredeyse tümüyle güvenlik sorununa indirgeyen, en fazla yanına ekonomik geri kalmışlık gerekçesini ekleyen yaklaşım için mevcut göreceli istikrarlı durum sorunun da yok sayılmasına zemin hazırlayabiliyor. Ancak daha önce benzer asayiş-şiddet salınımlarının defalarca yaşanmış olması benzer salınının bu sefer aksi yönde tekrarlanmayacağını da asla garanti etmiyor.

Bir diğer psikolojik faktör ise güvenlik güçlerinde PKK'yı yenebileceklerine dair kanaatin yerleşmiş olması. Her yaşanan olayda PKK'nın askeri olarak yenilebileceğine yeniden iman etmek zorunda olmak uzun vadede sürecin çözümüne bir katkıda bulunmuyor. Binlerce insanın canına mal olan süreçte defalarca askeri çatışmada kazananın devlet olduğu ortaya çıktı. 7-8 Ekim Kobani olayları, hendek çatışmaları, sınır ötesi operasyonlar kamu düzeninin kontrolden çıktığı endişesini uyandırsa da günün sonunda en çok da bölge halkının ödediği bedellerle bu süreçler güvenlik güçlerinin hakimiyeti ile sonuçlandı. Üstelik artık Kürt sivil toplumunda da bu algı yerleşmiş ve sorunun tüm tarafları çatışma sürecinin galibi konusunda kesin fikir sahibi olmuşken, güvenlik güçlerinin bu özgüven ile konuya yaklaşması önem taşıyor. Belki de bu bedeller ve algı artık PKK'daki silah bırakma tartışmasının evet mi hayır mı ikileminden nasıl ve nerede sorusuna evrilmesine yardım edecek. Bunun için ise siyasal bir yol haritası ve PKK'nın siyasallaşma korkusundan kurtulması şart. Fakat Türkiye'deki tüm şartlar bu tür bir gelişmeye zemin hazırlasa bile artık sınırın kuzeyinde de farklı aktörlerle silahlı çatışmaya giren PKK'nın bu kararında yine jeopolitik gelişmeler etkili olacak.

SOCIAL TRAUMA AND THE KURDISH SUPPORTERS OF AK PARTY

The experience of the resolution process seriously harmed the regional population. Mistakes made on both sides are a serious obstacle in the way of another similar process in the future. The trauma in question is caused not just by the individual experiences, but also by the failure of one of the most important efforts in the history of the Republic, and as a result, the inhabitants of Eastern and Southeastern Turkey feel hopeless about the prospects of their regions. The emigration of Turks to abroad as a result of Turkey's political turmoil only exacerbates the internal immigration within Turkey's border. *"The local communities are in despair. Those who have a trade or some kind of money leave. When they go, it leaves behind a kind of hole. There are those who leave and then break off all contact with what they left behind."*⁽²⁸⁾ The absence of reasonable actors, sorely needed in any process of normalisation, would be felt in any attempts at a resolution.

Kurdish supporters of AK Party are among those most affected by the entire ordeal. *"AK Party's supporters are cowed. They don't like [the coalition with MHP], but they have accepted it. They don't dare start a new fight. AK Party supporters fear HDP. Kobane and the urban warfare created a trauma in the Kurdish electorate."*⁽²⁹⁾ The tolerance shown to the PKK by the government in order to protect its ultimate goal caused PKK to first gain power in the urban and rural areas, and then to increase its control over HDP and exert pressure on the region. The trauma of the period prior to the urban warfare is affecting AK Party supporters, whereas the trauma of the urban warfare and its aftermath holds sway over the supporters of HDP. Despite Turkey's economic crisis, no considerable decrease is recorded in support for AK Party, especially in the East; this fear is one of the reasons why it is so. *"It is very difficult for the Islamists in the region to abandon AK Party and Erdoğan. They feel the threat of the PKK, and there is nowhere else they can hide. After the resolution process ended, this dependency has only gotten worse."*⁽³⁰⁾

A leader of a conservative NGO, critical of the state in his statements, says that at its core, the demand of the Kurds is an identity problem which cannot be glossed over by generic phrases such as "cultural rights" or "democratisation", and speaks of the unease he feels: *"When I hear about a new resolution process, I feel fear. I worry that YDG-H might return."*⁽³¹⁾

(28) Interviewee 1, industrialist, former president of NGO

(29) Interviewee 6

(30) Interviewee 4, NGO director

(31) Interviewee 4

TOPLUMSAL TRAVMALAR – AK PARTİLİ KÜRTLER

Çözüm sürecinde yaşananlar özellikle bölge insanı üzerinde ciddi travmalar oluşturmuş durumda. Daha önce karşılıklı olarak yapılan hatalar, bundan sonra benzer bir sürece niyetlenmenin önündeki en kritik handikaplardan biri. Travma, bireysel olarak yaşananlardan öte cumhuriyet tarihinin en ciddi hamlelerinden birinin akamete uğraması, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşayanların kendi bölgelerinden umutlarını büyük oranda kesmiş olmasını da beraberinde getiriyor. Türkiye'nin içinden geçtiği siyasal süreçte bir yanda Türkiye'den yurtdışına yaşanan göç diğer yanda ülke içinde yaşanan göçü çarpan etkisi ile büyütüyor. *"Bölge insanında bir umutsuzluk var. Bilgisi ya da sermayesi olanlar çekip gidiyor. Bu da bölgede ciddi bir boşluk oluşturuyor. Gittikleri yetmezmiş gibi burası ile ilişkilerini tümüyle kopartanlar da var."*⁽²⁸⁾ Her türlü normalleşme sürecinde ihtiyaç duyulan makul aktörlerin yokluğu ise muhtemel bir çözüm girişiminde akıl aktör açığı olarak ortaya çıkacak.

Süreçten en fazla etkilenen kesimlerden biri ise AK Partili Kürtler. *"AK Parti kitlesi sinmiş durumda. [MHP ile koalisyonu] Beğenmeseler de kabullenmiş durumdalar. Yeni bir kavgağı göze alamıyorlar. AK Parti seçmeninde HDP'ye karşı bir korku var. Kobani ve Hendek Kürt seçimde bir travma yarattı."*⁽²⁹⁾ Çözüm sürecinde iktidarın nihai hedefe zarar gelmemesi için örgüte gösterdiği müsamaha önce örgütün arazide ve şehirde güçlenmesine, ardından da HDP üzerindeki gücünü de artırarak bölgede baskı kurmasına sebep oldu. Hendek öncesinin travması AK Partili'lerde, hendek çatışması ve sonrasının travması ise HDP'lilerde ağırlığını koruyor. Türkiye'nin içinden geçtiği ekonomik krize rağmen AK Parti kitlesinde özellikle doğuda hissedilir bir çözülme olmamasının temelinde yatan sebeplerden biri de bu korku. *"Bölgedeki İslamcı kesimin AK Parti'den ve Erdoğan'dan kopması çok zor. Onu boşmaya çalışan bir PKK baskısı var ve ona karşı korunacağı başka bir yer yok. Çözüm süreci bittikten sonra bu bağımlılık daha da arttı."*⁽³⁰⁾

Söylemlerinde devlete muhalif olan, Kürtlerin temel talebinin kültürel haklar, demokratikleşme gibi jenerik tanımlarla geçiştirilemeyecek bir kimlik sorunu olduğunun altını çizen bir muhafazakâr sivil toplum kuruluşu başkanı tedirginliğini saklamıyor: *"Yeni bir çözüm süreci lafını duyduğumda tüylerim diken diken oluyor. Tekrar YDGH mi gelecek diye düşünüyorum"*⁽³¹⁾

(28) Görüşmeci 1, sanayici, eski sivil toplum kurulu başkanı

(29) Görüşmeci 6

(30) Görüşmeci 4, Sivil toplum kuruluşu yöneticisi

(31) Görüşmeci 4

In debating the necessity and practicability of a resolution process, Turkey is therefore facing a problem it didn't have in past processes. There is now a necessity to soothe the fears of the people, and convince them that the same mistakes will not be repeated, and that they will not be hurt like before.

PUBLIC SUPPORT

Although there is no possibility of a comprehensive resolution process yet, expectations are high, particularly in Eastern and Southeastern Turkey. This is because people don't believe things can go on as they are, and also because, unfounded as they are, they have hopes that normalisation will come about at some point. Because of past experiences and pain, everyone is obviously reserved and uncertain about a new process, but there are very few people who would refuse a chance at a new normalisation process. Despite this favourable outlook, however, a clear roadmap for such a process is absolutely necessary to garner support, since past experiences cast a long shadow. Just because the local community is supportive of a process in principle doesn't mean they give their unconditional support. The president of an important trade association in the region says, *"We are ready to do our duty in a new resolution process,"*⁽³²⁾ while a lot of people are also of the opinion that *"Since everyone is afraid that past experiences might repeat, nobody is likely to place their trust in an uncertain and vague process"*⁽³³⁾. There is a definite expectation of a resolution process in the region, but people are also doubtful about its specifics. If there is to be a resolution process, it must be accompanied by widespread public agreement that it is both a necessity, and a possibility.

Former experiences show that the average amount of public support at the outset⁽³⁴⁾ increased over time with the support of NGOs and the media.⁽³⁵⁾ The same thing may occur once again; however, in order to achieve this, there must be a robust "gray area" through which public legitimacy might grow and be consolidated. When there is a genuine political will to resolve the problem, the public is

(32) Interviewee 8, president of trade association

(33) Interviewee 6

(34) http://file.setav.org/Files/Pdf/20130109171358_turkiyenin-kurt-sorunu-algisi.pdf

(35) <https://t24.com.tr/haber/kondanin-son-anketi-cozum-surecine-destek-yuzde-813e-ulasti,229284>

Dolayısıyla bir çözüm sürecinin gerekliliği ve uygulanabilirliği tartışmalarında Türkiye'nin önünde daha önceki süreçlerde var olmayan bir sorun duruyor. O da yaşanmış süreçlerin getirdiği travmaları dikkate alarak tekrar aynı yanlışların yapılmayacağına ve benzer bedellerin ödenmeyeceğine dair insanları ikna etmek.

TOPLUMSAL DESTEK

Henüz ufukta kapsamlı bir çözüm süreci ihtimali olmasa da, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da beklenti sürekli canlı. Bunun temel sebebi insanların mevcut sistemin sürdürülemeyeceğine olan inançları ve gerçekçi bir temeli olmasa da normalleşme için bir adım atılacağına dair beklentileri. Geçmiş tecrübelerden hareketle yaşanan acılar ve bedeller konusunda doğal olarak herkesin soru işaretleri ve tereddütleri var ancak 'bir normalleşme sürecini destekler misiniz?' sorusuna 'hayır' diyecek insan çok az. Fakat normalleşmeye ve çözüm sürecine verilen krediye rağmen bölgede daha önce yaşananlar göz önüne alındığında yeni bir süre tekrar 'evet' cevabı alınabilmesi için net bir yol haritası konulması önemli. İlkel olarak bir sürece destek verilmesi bunun koşulsuz olduğu anlamına gelmiyor. Bir yanda bölgenin önemli bir meslek örgütü başkanı *"Yeni bir çözüm sürecinde üzerimize düşeni yapmaya hazırız."*⁽³²⁾ derken *"Herkes daha önce yaşananlardan korktuğu için net olmayan, puslu bir sürece evet demez, güvenip destek vermez."*⁽³³⁾ görüşü de birçok kişideki ortak kanaat. Bölgede her şekilde bir çözüm süreci hem bir beklenti hem bir soru işareti. Ancak eğer bir çözüm süreci yaşanacaksa bunun ülkenin geri kalanında da hem bir ihtiyaç ve gereklilik hem de mümkün olduğunun genel kabulü önem taşıyor.

Daha önce yaşanan örneklerde, başlangıçta ortalama değerlerde olan toplumsal desteğin⁽³⁴⁾ yine STK'lar ve basının ciddi katkısı ile toplumun geneline yayıldığına örneklerini⁽³⁵⁾ gördük. Dolayısıyla benzer bir süreç yine yaşanabilir. Ancak bunun için toplumsal meşruiyet zeminini genişletecek ve tahkim edecek

(32) Görüşmeci 8, meslek örgütü başkanı

(33) Görüşmeci 6

(34) http://file.setav.org/Files/Pdf/20130109171358_turkiyenin-kurt-sorunu-algisi.pdf

(35) <https://t24.com.tr/haber/kondanin-son-anketi-cozum-surecine-destek-yuzde-813e-ulasti,229284>

able to overcome many of its supposed taboos, and even support the project at hand. Persevering for a period of five years, politics can transform a supposedly unchanging society. Just as Ankara successfully managed such developments as talking to Qandil, negotiating with Öcalan and broadcasting in Kurdish, all once thought to be insupportably offensive to "Turkish sensibilities", surely PKK and HDP can do the same for supposed "Kurdish sensibilities".

One of the most important problems threatening a potential resolution process is that both civil society organisations, which might lend social legitimacy to the process, and "gray areas", that is to say, areas of interaction where resistance to the process might be overcome, have become very weak indeed. AK Party received support from a small but influential section of NGOs in its early years, and in return, provided them with ample space, no doubt influenced by the need to justify its own legitimacy, too. The framework to this period was the EU process, and with the exception of a some NGOs which opposed AK Party on ideological grounds, significant interactions took place. During this period, we witnessed how conservative and Islamic NGOs, societies and similar organisations grew in power using state resources, and lost their NGO qualities as a result, becoming instruments of the state. There were organisations that either would not or could not adapt to the government's policy of taking civil society under its control, and as in the instance of BİSAV/İstanbul City University, such organisations were liquidated. Liberals and moderates either remained silent in order to protect their own positions, or chose to reposition themselves closer to the government in an attempt to remain safe. Oppositional organisations at the fringes moved even further away from the centre as both the government's policy of polarisation and their own anachronistic reflexes impelled them along, and they failed to catch up with the opposition bloc's transformation. As a result, these organisations lost their capacity to reach out to many, if not all, sections of society; so important in an NGO. Another group tried to survive by remaining apolitical, and not being at odds with the government under any circumstances.

The media underwent a similar experience of instrumentalisation, liquidation, silencing and upheaval. Its transformation greatly damaged the civil society's ability to be influential in social issues beyond the scope of a single political alliance. In the event of a new conflict resolution process, even with problems of political pragmatism, geopolitical and military necessities, the most intractable problem is the lack of a civil society capable of convincing wider sections of society to the legitimacy of a process, even if civil society believes and supports the necessity of such an initiative in itself.

gri alanın güçlü olması gerekiyor. Buradan siyasetin çözüm istediğinde tabu gibi görünen birçok başlığın toplum tarafından sindirildiği ve desteklendiği sonucunu çıkarabiliriz. Beş yıl ısrar edince dönüşmez denilen toplum dönüşüyor. Ankara açısından nasıl ki Kandil ile görüşme, Öcalan ile müzakere, Kürtçe televizyon yayını gibi bir dönem tepki uyandıracak 'Türk hassasiyetleri' bağlamında değerlendirilebilecek konular yönetilebildi ise benzer bir sürecin, PKK ve HDP'nin kendi ezberlerinde yerleşik 'Kürt hassasiyetleri'nin de yönetilmesinin, dönüştürülebilmesinin mümkün olup olmadığını sorgulamak lazım.

Muhtemel bir çözüm girişimine dönük en ciddi problemden biri ise konuya toplumsal meşruiyet sağlayacak sivil toplumun ve direnç noktalarını zayıflatabilecek etkileşim alanlarının yani gri bölgelerin zayıflamış olması. STK dinamizminin desteği ile görece küçük ama etkili bir kitleye yaslanan AK Parti, iktidarının ilk yıllarında meşruiyet alanını genişletme ihtiyacının da etkisiyle toplumda STK'lara önemli bir alan açtı. AB sürecinin altlığını oluşturduğu bir ortamda ideolojik muhalif tavrını terk etmeyen bazı STK'ları dışarda tutarsak önemli bir etkileşim yaşandı. Bu süreçte muhafazakâr/İslami STK/cemaat ve benzeri yapıların devlet imkanları ile tanışmasının ardından güçlenmelerine ve arkasından STK özelliğini büyük oranda kaybederek devlete eklemlenmelerine şahit olduk. Bu kampta iktidarın sivil toplumu kendi etkisi altına alma çabasını kabullenmeyen ya da adapte olamayan yapılar BİSAV/İstanbul Şehir Üniversitesi örneğinde olduğu gibi tasfiye edildi. Liberal ve ortada duranlar ya etki güçlerini ve duruşlarını korumak amacıyla sessizleştiler ya da iktidara daha yakın güvenli bir alanda yeniden konumlanmayı seçtiler. Uçlarda yer alan muhalif örgütler ise iktidarın da beslediği kutuplaşma ve kendi anakronik reflekslerinden de kurtulamamaları sebebiyle daha da uçlara savrulduklar ve muhalif kampın kendi içinde yaşadığı değişimin bile gerisinde kaldılar. Bu yapılar bir STK'da olması gereken toplumun tümü değilse de birçok kesimi ile temas edebilme esnekliklerini de kaybettiler. Geride kalan bir grup ise apolitik bir düzlemde kendi sınırlı alanlarında iktidara ters düşmeden varlıklarını sürdürmek zorunda kaldılar.

Medyanın da STK'lara benzer şekilde bir eklemlenme/tasfiye/sessizleşme/savrulma süreci yaşaması, toplumda tek bir siyasal ittifakı aşan konularda sivil toplumun etkili olma yeteneğine büyük darbe vurdu. Muhtemel bir çatışma çözümü sürecinde siyasi pragmatizmin, jeopolitik dayatmaların ve askeri mecburiyetlerin zorladığı bir durumda bile aşılması en zor problem, gerekliliğine inansalar ve iktidarın başlatacağı bir girişime eklemlenseler bile, sürecin meşruiyetini farklı kesimlere yayabilecek sivil toplum açığı olacaktır.

THE LIQUIDATION OF THE GÜLENIST ORGANISATION (FETÖ)

The Gülenist organisation (FETÖ) acted as a great spoiler in the resolution of the Kurdish problem: the KCK operations in 2009⁽³⁶⁾, MIT Undersecretary Hakan Fidan being accused of having a relationship with PKK/KCK and being called to make a statement on 7 February 2012, the leaking of the audio recordings of the Oslo talks, publications and broadcasting with the intent to paint an unfavourable picture of the resolution process, the Gülenists' neglect of duty in fighting against the PKK⁽³⁷⁾, and delaying Ankara in taking the necessary precautions against the armed concentration in places such as Diyarbakır/Sur, Nusaybin and Cizre during the peace process – these are some of the things the Gülenist organisation did. Beyond its extent, activities and real intentions, perhaps the greatest harm it enacted was that for a very long time, even its true scope went undetected. It was referred to as a community or “parallel structure”; it was visibly organised in the spheres of civil society, media and business; its presence in the judiciary, police, armed forces and intelligence was known, but the extent of this presence was not clear; as 15 July revealed, it had a definite agenda of its own and balked at nothing, including illegal activities, in order to realise its aims. It was somehow possible to fight against a known entity, but the Gülenist organisation's obscurity and intentional obstruction of the process proved to be a great problem. An important businessperson from Diyarbakır says, “I believe the FETÖ was the biggest reason why the peace process failed. Even though it's not entirely gone away, Turkey is now cleared of their influence.” The government used to heavily rely on Gülenist intelligence and security officials; the cost of which has become very clear now. Although it is uncertain whether the organisation has been entirely liquidated, it has no power to obstruct a process anymore, which is a win. The problem today is that using the shield of legitimacy left over from its fight against the perpetrators of the 15 July coup attempt, and the liquidation of the Gülenist organisation, the government is pursuing a policy of intimidation and oppression against all who are critical of itself, including the Kurdish opposition. Prominent figures of the recent past also speak of AK Party's transformation, and the divergence between its aims at the outset, and the current reality.⁽³⁸⁾ Even though President Erdoğan and AK Party are not ready for this disappointment and objection to be voiced, such is the case.

(36) <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/123-noktada-kck-operasyonu-312438>

(37) <https://www.milliyet.com.tr/gundem/tsk-nin-amanos-daki-pkk-operasyonlari-mercek-altinda-2281617>

(38) <https://www.bbc.com/turkce/54969559>

FETÖ'NÜN TASFİYESİ

2009 yılında KCK operasyonları⁽³⁶⁾, MİT Müsteşarı Hakan Fidan'ın PKK/KCK ile ilişki içinde olduğu iddiası ile 7 Şubat 2012'de ifadeye çağrılması, Oslo görüşmelerinin ses kayıtlarının sızdırılması, çözüm sürecinde dair kamuoyunu menfi yönlendirici yayınlar, PKK ile mücadelede FETÖ üyelerinin görevi ihmalleri⁽³⁷⁾, çözüm sürecinde Diyarbakır/Sur, Nusaybin, Cizre gibi yerleşim yerlerindeki yığınağa dair Ankara'nın gerekli önlemleri almakta gecikme sebeplerinden birini oluşturmaya varana kadar FETÖ, Kürt meselesinde önemli bir bozucu etkide bulundu. Fethullahçı Terör Örgütü'nün belki en büyük zararı büyüklüğünden, etkinliğinden ve gerçek amaçlarından çok tam olarak ne ölçüde var olduğundan bile uzun süre farkında olunamaması idi. Bir yanda kimi zaman cemaat, kimi zaman paralel yapılanma olarak ifade edilse de sivil toplum, basın ve iş dünyasında görünür bir örgütlenmesi olan; yargı, emniyet, silahlı kuvvetler ve istihbarat birimlerinde bilinen ama ne olduğu tam olarak algılanamayan güçlü bir mevcudiyete sahip; 15 Temmuz'da ortaya çıktığı şekliyle kendine ait net bir gündemi olan ve bu gündeme ulaşmak için her türlü yasadışı eyleme girmekten çekinmeyecek bir örgüt bu kadar kapsamlı bir çerçevede bilinmiyordu. Mevcudiyeti ve yapısı bilinen bir yapılanma ile mücadele bir şekilde gerçekleştirilebilirken FETÖ'nün bilinmezliği ve sürece dair kasıtlı müdahalelerinin tam farkında olunmaması en büyük sorunlardan biriydi. Diyarbakır'da önemli bir iş dünyası temsilcisi “Barış sürecinin bozulmasındaki en temel faktör olarak FETÖ'yü görüyorum. Ortadan kalkmadı ise de büyük oranda arındı Türkiye.” görüşünde. Bir dönem FETÖ üyesi istihbarat ve emniyet yetkililerinin iktidarın en güvendiği isimler olmasının oluşturduğu maliyet ise bugün çok daha iyi anlaşılıyor. Örgütün tümüyle tasfiye edildiğinden emin olunmasa da olası bir süreci baltalayacak etkinlikten yoksun olması önemli bir kazanç. Bugünkü sorun ise iktidarın 15 Temmuz darbe girişimi ile mücadele ve FETÖ tasfiyesinin sağladığı meşruiyet şemsiyesi altında Kürt muhalefet de dahil olmak üzere tüm eleştirel yaklaşımlara karşı bir sindirme politikası uyguluyor olması. Nitekim AK Parti'de yaşanan bu dönüşüm ve başta ortaya konan hedef ve niyetlerle yaşananlar arasında açılan makas bir dönemin etkili isimleri tarafından da net bir şekilde ifade ediliyor.⁽³⁸⁾ Her ne kadar Cumhurbaşkanı Erdoğan ve AK Parti bu itiraz ve hayal

(36) <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/123-noktada-kck-operasyonu-312438>

(37) <https://www.milliyet.com.tr/gundem/tsk-nin-amanos-daki-pkk-operasyonlari-mercek-altinda-2281617>

(38) <https://www.bbc.com/turkce/54969559>

The Gülenist organisation's sabotage attempts through its extensions in the media, the security forces and the intelligence community had a role in the disruption of the previous process. The absence of such interference is an advantage in the case of a new process. Turkey had a similar experience of such ill-defined and obscure organisations upsetting a number of processes with organisations such as Ergenekon. The government, led by Erdoğan, is very efficient in using the authority of the security and intelligence mechanisms in order to combat such organisations nested in the state; this could be seen as an advantage. There are some organisations that rose into prominence in the aftermath of 15 July as the Gülenist organisation was liquidated, such as already existing nationalist cliques within the state or community-like organisations which reappropriated the funds formerly reserved for the Gülenist organisation; it remains to be seen how far such organisations have come, and what kind of role, if any, they will play in a potential Kurdish process.

THE RETURN AND TRANSFORMATION OF KEMALISM

In a way, the first 15 years of AK Party's rule was spent in confronting and settling accounts with the Kemalist ideology of the Republic. Next to the non-Muslim minorities who suffered from the purges and assimilation campaigns of the early Republic that aimed to create a uniform nation-state, conservatives were another group who were greatly oppressed. AK Party represented this demographic group and from 2002 onwards, it carved out a significant space for itself. AK Party fought against the monolithic and isolationist tendencies of Kemalism in the context of the EU process with such developments as progress in intellectual freedom, freedom of clothing, zero-problem policy with the neighbours, confronting historical problems and developing mutual relations. However, Erdoğan chose the nationalists and the neo-nationalists as his coalition allies in the aftermath of the 15 July 2016 coup attempt, and as a result, a neo-Kemalist strain found its way to AK Party's discourse.

As a result, it became normalised for the uniformist mentality of the nation-building processes of the early twentieth century – which were understandable in their own historical context – to be adopted in the context of Turkey in 2020, above and beyond attributing a symbolic immunity to the early Republican era. In a way, the resolution process was the conservatives remedying the problems of the Kurds, fellow victims of the early Republican era. *"The resolution process became possible in the context of the atmosphere of free debate which emerged after the Kemalist structure was dismantled; the cooperation of the Gülenist organisation*

kırıklığının seslendirilmesine hazır olmasa da yaşanan bir şekilde ifade edilmiş olması gerçeği açıkça ortaya koyuyor.

Bir önceki sürecin akamete uğramasında FETÖ'nün medya-güvenlik-istihbarat uzantıları üzerinden süreci sabote etmesinin etkisi vardı. Şimdi yeni bir süreç başlayacaksa bu sinyal-bozucu parazitlerin yokluğu bir avantaj olabilir. Üstelik Türkiye bu tür tanımsız ve sınırları belirsiz yapıların birçok süreçteki bozucu etkisini Ergenekon benzeri yapılarla da yaşadı. Erdoğan liderliğindeki siyasi iktidarın devlet içindeki benzer yapılanmalara karşı güvenlik-istihbarat mekanizmaları marifetiyle otorite kullanmada daha etkin olması bir avantaj olarak görülebilir. Burada karşımıza çıkan soru ise 15 Temmuz sonrası kendilerine alan bulan ve FETÖ'nün boşluğunu doldurmaya çalışan gerek devlet içinde daha önce de var olan ulusalcı yapılar gerekse de FETÖ'den elde edilen kaynakları da kontrol altına alarak normal gelişimlerinin ötesine geçen cemaatvari yapıların ne kadar mesafe alabildikleri ve bir Kürt açılımında nasıl bir tavır takınacakları olacaktır.

KEMALİZMİN DÖNÜŞÜ(MÜ)

AK Parti'nin ilk 15 yılı bir yerde Kemalist cumhuriyet ideolojisi ile yüzleşme ve hesaplaşma ile geçti. Cumhuriyet'in kuruluşunda, ulus-devlet inşa sürecine uymayan gayr-i müslim azınlıklara karşı yürütülen arındırma ve asimilasyon politikalarının ardından en büyük baskıyı gören iki kesimden biri muhafazakârlardı. Bu damarın temsilcisi AK Parti kendine 2002 sonrasında önemli bir alan açtı. Kemalist tektipçiliği ve içe kapanmacılığı, AK Parti Avrupa Birliği sürecinde düşünce özgürlüğü alanında alınan mesafe, kıyafet serbestisi, komşularla sıfır sorun gibi adımlar, tarihsel sorunlar ile yüzleşme ve ikili ilişkileri geliştirme gibi hamlelerle ciddi oranda gerilettiler. Ancak 15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrası Erdoğan'ın kendisine yeni koalisyon ortağı olarak milliyetçileri ve ulusalcıları seçmesi AK Parti'nin söyleminde neo-Kemalist bir akımın kendine yer bulmasına neden oldu.

Bu durum, Cumhuriyet'in ilk dönemine sembolik bir dokunulmazlık tanımayı aşacak şekilde, 20. yüzyılın başında bir ölçüde kendi tarihi çerçevesi içinde anlamlandırılabilir ulus-inşa süreçlerinin tektipleştirici yaklaşımlarının 2020 Türkiye'sinde benimsenmesini olağan hale getirdi. Çözüm süreci bir anlamda muhafazakâr kesim eliyle, erken Cumhuriyet döneminin diğer bir mağduru olan Kürtlerin sorunlarının giderilmesi girişimi idi. *"Çözüm süreci, FETÖ ile iş birliğinin de katkısı ile Kemalist yapının dağıtılması ile oluşan tartışma ortamında*

also helped. Later, the Gülenist organisation (FETÖ) attempted to sabotage the resolution process."⁽³⁹⁾ The current neo-Kemalist approach is ill-suited to the necessity to create a pluralist, inclusive and liberal framework in order to resolve the problem in the short, medium or long term. The government's refusal to change the first articles of the 12 September 1982 Constitution in the framework of the new constitution debates appears to confirm this tendency. "For a while, nationalism was on the wane and there was no legitimacy to defending violence. Turkey was getting rid of Kemalism. Today, there is no political structure left untouched by Kemalism as Turkey's founding paradigm."⁽⁴⁰⁾ In the early years of AK Party's rule, there was a certain balance predicated on mutual acceptance, which entailed respecting the sensibilities of Turkey's Atatürkists, and observing certain rituals of the early Republican era, which was thought to be a requirement in legitimising the ruling power at any rate. This balance was replaced by uniformist neo-Kemalist policies and on a symbolic level at least, various groups that were supposed to be alternatives to the ruling power were co-opted by the practice of such policies. This return to Kemalism, a revival of one of the root causes of the Kurdish issue, is a serious obstacle to a new resolution process.

DO GEOPOLITICS HELP OR HINDER A NEW PROCESS?

In the late 2010s, the Arab Spring happened. It represented the demand of the Middle Eastern and North African societies to a dignified governance, and their rebellion against corrupt political leaders. Nothing in the Middle East was spared from the far-reaching effects of the Arab Spring; Turkey's own resolution process, and the state of the Middle Eastern Kurds was also greatly affected by this movement.

PYD's oppression and liquidation of dissident Kurds in Syria – the assassination of the founder of the anti-regime Kurdish Future Movement Mashaal Tammo on 7 October 2011 being the most prominent among them – was a sign of the things to come in Syria. On 19 July 2012, the Damascus administration delegated the control of the Kurdish areas to PYD⁽⁴¹⁾ in order to combat the Free Syrian Army in Northern Syria, and a new era in which the Kurdish identity and PKK itself was transformed began. PYD/YPG first gained a degree of legitimacy in Syria, in the space provided by the

(39) Interviewee 10

(40) Interviewee 4

(41) Baczko, Adam; Dorronsoro, Giles; Quesnay, Arthur; Suriye, Bir İç Savaşın Anatomisi; çev. Meral, Ayşe; İletişim Yayınları, İstanbul, 2018, sf.200

mümkün oldu. Sonra FETÖ kendisi çözüm sürecinin altını boşaltmaya çalıştı."⁽³⁹⁾ Bugün ise benimsenen yeni neo-Kemalist yaklaşım, söz konusu sorunun kısa-orta ya da uzun vadede çözümü için gerekli çoğulcu, katılımcı yaklaşım ve özgürlüklerin sınırlarının genişletilmesi gerekliliği ile tezat oluşturuyor. Bu çerçevede yeni anayasa tartışmalarında 12 Eylül Anayasası'nın ilk maddelerine ilişkin iktidardan gelen 'dokundurtmama' tepkisi de bu eğilimi teyit ediyor. Nitekim "Bir dönem milliyetçilik gerilemişti ve şiddeti savunmanın bir meşruiyeti kalmamıştı. Kemalizm'den Türkiye arınmaya başlamıştı. Bugün Türkiye'nin kurucu paradigması olarak Kemalizm'e değmeyen hiçbir siyasi yapı kalmadı."⁽⁴⁰⁾ AK Parti'nin ilk dönemlerinde, ülkedeki Atatürkçü kesimin hassasiyetlerini de dikkate alan ve iktidar meşruiyeti için de gerekli görülen Cumhuriyet'in ilk dönemine dair belli ritüellerin yerine getirilmesine dayanan karşılıklı kabullenme esaslı bir denge vardı. Bu denge yerini tektipçi neo-Kemalist politika pratiklerinin almasına ve ek olarak en azından sembolik düzeyde, iktidara alternatif olması gereken farklı kesimleri de içine alan bir yaygınlığa kavuştu. Muhtemel bir çözüm sürecinin önündeki en önemli engellerden biri sorunun en temel kaynaklarından birine yeninden sahip çıkan bu akım görünmektedir.

JEOPOLİTİK DENKLEM, SÜRECİN KİLİDİ Mİ ANAHTARI MI?

2010 sonunda Orta Doğu ve Kuzey Afrika halkların onurlu bir yönetim talebini ve on yıllardır üzerlerinden iktidar süren yolsuzluğa batmış yöneticilere karşı başkaldırıları simgeleyen Arap Baharı, Orta Doğu'da değmediği, etkilemediği, dönüştürmediği taş bırakmazken en kritik etkilerinden birini de Türkiye'deki çözüm süreci ve bölgedeki Kürt denklemi üzerinde bıraktı.

Suriye'de yaşanacak olanların işaret fişeği, PYD'nin en bilineni 7 Ekim 2011'de rejim karşıtı Gelecek Hareketi'nin kurucularından Mişel Temo'yu öldürmesi olmak üzere, Suriye'deki Kürt muhalifleri bastırması ve tasfiye etmesi idi. Şam rejiminin Özgür Suriye Ordusu'nun Kuzey Suriye'de sağladığı etkinlikle mücadele için 19 Temmuz 2012'de Kürt bölgelerini polis araçlarının anahtarlarına kadar PYD'ye teslimi⁽⁴¹⁾ ile başlayan sürecin yansımaları, Suriye'yi aşarak Kürt kimlik algısının ve PKK'nın dönüşümüne neden oldu. PYD/YPG önce Suriye içinde

(39) Görüşmeci 10

(40) Görüşmeci 4

(41) Baczko, Adam; Dorronsoro, Giles; Quesnay, Arthur; Suriye, Bir İç Savaşın Anatomisi; çev. Meral, Ayşe; İletişim Yayınları, İstanbul, 2018, sf.200

Assad regime. As the threat posed by ISIS rose, PYD's fight against ISIS accorded it a prestige in the eyes of international actors. Mazloun Kobane, who was celebrated by the US President Donald Trump on Twitter⁽⁴²⁾ and to whom the Russian Defence Minister Shoygu personally talked, gained the kind of international recognition and legitimacy that the PKK had strived after – in vain – for years. The threat of ISIS and Mazloun Kobane's rising star consolidated PYD's battle-won dominance for both Kurds and other groups. The US maintained its relationship with PYD/YPG despite Turkey's urgent protests, and as a result, PYD came to control one quarter of all Syrian territory. This, in turn, meant that PKK changed its ideas about a process which should have ultimately led to total demobilisation despite setbacks and tensions along the road. The trauma caused by ISIS in Kobane, witnessed by the whole world; as well as the acts of violence committed by ISIS in İstanbul and other Turkish cities mean that for Anatolian Kurds, there is a great urgency to this issue, much more pressing than a resolution process. This geopolitical state of affairs, combined by AK Party's dismal election results on 7 June 2015, laid the groundwork for the ending of the resolution process.

The question remains whether the geopolitical circumstances which ended the 2013 process figure in the resolution of the current problem, or not.⁽⁴³⁾ The resolution process was affected by the Arab Spring. Turkey tried to respond to the Arab Spring with the resolution process, but it failed to successfully manage it. With reference to the social transformation it led to, the resolution process "began and ended in Rojava."⁽⁴⁴⁾ As the Arab Spring lost its favourable momentum at the outset and dragged a number of countries into civil war, Ankara's worries deepened. PYD's attempts to create a "Kurdish corridor" from the Iran border to the Mediterranean triggered Turkey's security reflexes. Turkey carried out cross-border operations and suffered both civilian and military losses with regard to ISIS; however, in fighting this terrorist organisation, Turkey sometimes failed to react in time. However, the very same military mechanism was very swift in reacting against the "Kurdish threat". This threat became the decisive factor in Turkey's Syrian policies. Syrian policies were focused on Kurds to the exclusion of almost everything else. The regionalisation of the Kurdish issue through PYD also caused unease, which was expressed in

(42) <https://twitter.com/realDonaldTrump/status/1187044861725286400?s=20>

(43) Yeğen, Mesut; Kürt Meselesi, Etnopolitikadan Jeopolitikaya; <http://kurdarastirmalari.com/yazi-detay-k-rt-meselesi-etnopolitikadan-jeopolitikaya-78>
Yeğen, Mesut; Jeopolitika ve Kürtler;

(44) Interviewee 10

Esad rejiminin açtığı alanda bir meşruiyet sağladı. IŞİD tehdidinin yükselmesi ve PYD'nin IŞİD ile verdiği mücadele örgütün uluslararası aktörler nezdinde de itibar kazanmasına zemin hazırladı. PKK'nın yıllarca çabalayıp ulaşamadığı uluslararası tanınırlık ve meşruiyete ABD Başkanı Donald Trump'ın twitterden teşekkür ettiği⁽⁴²⁾, Rusya Federasyonu Savunma Bakanı Şoygun'un doğrudan görüştüğü Mazlum Kobani ulaştı. IŞİD tehdidi ve Mazlum Kobani'nin üst düzey kabulü, alanda da hem Kürtler hem diğer unsurlar arasında PYD'nin zaten öncesinde silahla temin ettiği hakimiyetini pekiştirdi. Türkiye'nin tüm tepkilerine rağmen PYD/YPG ile ilişkini koruyan ABD'nin bu tavrı sonunda PYD, Suriye'nin dörtte birlik bir kesiminin hâkimi konumuna geldi. Bu da birçok yol kazasına ve içeride yaşanan gerilimlere rağmen sonunda tümüyle silah bırakmaya gitmesi gereken bir süreçte, PKK'nın tavır değiştirmesini beraberinde getirdi. Kobani'de IŞİD tehdidinin tüm dünya kamuoyu önünde neden olduğu travma, Türkiye'de yine IŞİD terörünün İstanbul başta olmak üzere farklı şehirlerde giriştiği şiddet eylemleri Anadolu Kürtleri için de konuyu çözüm sürecinden daha acil bir tehdit haline getirdi. Bu jeopolitik denklem, içeride AK Parti'nin 7 Haziran 2015 seçimlerinde aldığı sonucun oluşturduğu 'iktidar gidiyor mu?' algısı ile birleşince, çözüm sürecinin sonunu hazırlayan en temel dinamik ortaya çıkmış oldu.

2013 sürecini bitiren jeopolitik denklemin bugün mevcut sorunun çözümünde anahtar rolü oynayıp oynayamayacağı sorusu geçerli bir sorudur.⁽⁴³⁾ Aslında çözüm süreci de Arap Baharı'ndan etkilenen bir süreçti. Türkiye, Arap Baharı dalgasına çözüm süreci ile karşılık vermeye çalıştı ama süreci yönetemedi. Sonuçta çözüm süreci sebep olduğu toplumsal değişim bağlamında "Rojava ile başladı, Rojava ile sona erdi."⁽⁴⁴⁾ Arap Baharı'nın baştaki pozitif heyecanını kaybetmesi ve sonunda birçok ülkenin iç savaş ortamına evrilmesi, Ankara'daki muhtemel senaryolar konusundaki endişeyi artırdı. PYD'nin İran sınırından Akdeniz'e kadar bir Kürt koridoru oluşturma çabası Türkiye'nin güvenlik reflekslerindeki tüm tepkileri tetikledi. IŞİD konusunda sınır ötesi operasyon da yapan, sivil ve askeri birçok kayba uğrayan Türkiye, IŞİD terör örgütü ile mücadelede kimi zaman hızlı davranmakta zorlandı. Ancak aynı askeri mekanizma "Kürt tehlikesi" karşısında kışlasından çıkmakta ve her türlü riski üstlenmekte tereddüt etmedi.

(42) <https://twitter.com/realDonaldTrump/status/1187044861725286400?s=20>

(43) Yeğen, Mesut; Kürt Meselesi, Etnopolitikadan Jeopolitikaya; <http://kurdarastirmalari.com/yazi-detay-k-rt-meselesi-etnopolitikadan-jeopolitikaya-78>
Yeğen, Mesut; Jeopolitika ve Kürtler;

(44) Görüşmeci 10

Turkey's reaction to the independence referendum of the Kurdistan Regional Government in Iraq. Any potential new process, therefore, has to account for these outcomes of the Arab Spring.

As a result of the developments in Syria among other things, the Kurdish issue became internationalised as never before. A problem that could have been resolved through domestic measures during the Cold War era gradually became linked to the Kurds in Northern Iraq before, during and after the Iraq War. The population's growing relations with Erbil in employment, education, health and other areas transformed both parties. In the final analysis, the Kurdistan Regional Government's dislike of the PKK meant that this was a favourable outcome for Turkey. However, recent conflicts show that *"Tensions between the PKK and the government in Erbil might be to Erbil's disadvantage in the medium or long term. PKK's popularity among the Kurds of Northern Iraq, as well as the economic difficulties experienced by the Kurdistan Regional Government might mean that Erbil is the real loser in a conflict."*⁽⁴⁵⁾ *PKK's relative control over the Kurdish media in the region is also to Erbil's and Ankara's disadvantage.*

The process that favoured Turkey in Iraq unfolded differently in Syria. Because of its links to PKK, PYD's existence and growing power has taken Turkey's Syrian policies hostage to some extent. The necessity of countering the PYD threat predominated other items on Ankara's agenda, from relations with Moscow and the security corridor in Syria to preventing a migrant flood and securing the borders.

As borders became meaningless in the region after the Iraq War, the Arab Spring and the Syrian Civil War, foreign armies carried out military operations in two countries at the same time, conflicts triggered more and more waves of immigration and central authorities almost disappeared from the scene, the Kurdish population divided among the countries in the region came in contact with one another as never before. Just as interaction among the Turks of Central Asia increased when the Iron Curtain fell, a similar situation is the case for Kurds today. Turkey's over eagerness and high expectations in Central Asia were counterbalanced by Russia's return to the region after the first wave of shock passed, and when it had taken care of its own political priorities. It is difficult to imagine how things will turn out in Syria, where not even the central authorities are uncertain, but in an atmosphere of such heightened Kurdish national consciousness and political interaction, Turkey cannot disregard this new dynamic either

(45) Interviewee 11

Hatta Suriye meselesindeki politikanın bütününe temel belirleyici faktörü bu tehdit haline geldi. Suriye politikası neredeyse Kürt siyasetinin alt başlığına indirildi. Ayrıca Kürt sorununun PYD üzerinden bölgeselleşmesinin oluşturduğu tedirginlik Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin bağımsızlık referandumuna gösterilen tepkiyi de etkiledi. Dolayısıyla şimdi yeniden bir süreç olacaksa yine bu dalganın sonuçlarını hesaba katmak durumundadır.

Her şeyden önce Suriye'de yaşananların da katkısı ile Kürt meselesi daha önce hiç olmadığı kadar uluslararası hale geldi. Soğuk Savaş döneminde neredeyse sadece sınır içindeki düzenlemelere bağlı ve içeride atılacak adımlarla mesafe alınabilecek bir sorun, Irak Savaşı öncesinde, sırasında ve sonrasında tedrici olarak Kuzey Irak'taki Kürt oluşumu ile ilişkilendi. Bölge halkının istihdam sahasından eğitime ve sağlığa kadar Erbil'le geliştirdiği ilişki karşılıklı olarak iki tarafı da dönüştürdü. Son tahlilde Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin PKK'ya mesafeli tutumu sebebiyle bu durum Türkiye lehine gelişti. Ancak son günlerde yaşanan çatışmaların gösterdiği gibi *"PKK ile Erbil yönetimi arasındaki bir gerilim orta ve uzun vadede Erbil aleyhine işleyebilir. PKK'nın Kuzey Irak'ta Kürtler nezdindeki popülaritesi, Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntılar bir çatışmada asıl kaybedenin Erbil olması ihtimalini güçlendiriyor."*⁽⁴⁵⁾ *PKK'nın bölgedeki Kürtçe yayın organlarındaki göreceli etkinliği de yine bu süreçte Erbil ve Ankara aleyhine işleyecek bir dinamik olacaktır.*

Irak'ta Türkiye lehine yaşanan süreç Suriye'de aynı şekilde cereyan etmedi. Öyle ki PKK bağlantısı sebebiyle PYD'nin varlığı ve güç kazanması Türkiye'nin Suriye politikasını bir ölçüde rehin aldı. Ankara'nın siyasetinde, Moskova ile ilişkilerinden Suriye'deki güvenlik koridoruna ve olası mülteci akımını engelleme ve sınırları güvence altına almaya kadar; belki de kimi zaman, bunlardan daha fazla, PYD tehdidini engelleme endişesi rol oynadı.

Irak Savaşı, Arap Baharı ve Suriye iç savaşı sonrasında bölgede sınırların anlamsızlaşması, yabancı orduların kimi zaman aynı anda iki ülkede askeri operasyon sürdürmeleri, savaşların tetiklediği göçler, merkezi otoritelerin neredeyse yok olması ile bölge ülkelerine dağılmış olan Kürt nüfus daha önce olmadığı kadar birbiriyle etkileşime geçti. Demir Perde'nin yıkılmasının ardından Orta Asya'daki Türklerin geniş bir coğrafyada etkileşiminin artmasının mini bir örneğini bugün Kürtler yaşıyor. Orta Asya'da Türkiye'nin aşırı beklentileri ve heyecanları bölge ülkelerinin kendi siyasi öncelikleri ve ilk şokun atlatılmasından sonra Rusya'nın

(45) Görüşmeci 11

in the context of a new resolution process, or its overall regional plans. Even if the borders remain unchanged, their definition and meaning changes; other, invisible borders emerge within sovereign territories. This basic fact needs to be kept in mind with regard to Kurdish policies.

Today, *“the only threat facing YPG is Turkey. If it can only strike an agreement with Turkey, there is nothing in Syria threatening YPG.”*⁽⁴⁶⁾ For Turkey, most of the gains possible in Turkey have already been made. Idlib and its surrounds are highly fragile at the moment. The complete removal of PYD from Northeastern Syria, or the establishment of a central government in the region backed by Turkey doesn't seem likely in the short term. As such, with the exception of Idlib, a *modus vivendi* has already been reached in Syria. PKK's operational capacities in Turkey have been greatly weakened. With the unmanned drones and other military technologies in which it heavily invested in the recent past, and which have proved their game-changing role in places such as Libya and the Caucasus, Turkey has gained a considerable degree of control on the ground. Considering its anachronistic structure, it is difficult for PKK to reverse this state of affairs in the near future. However, PKK can still survive in Syria, where Turkey, for a number of reasons, has a more limited area for manoeuvres. *“This is why Rojava is the key to any resolution. Qandil's future is obvious now. It wasn't so clear even in 2015.”*⁽⁴⁷⁾

In the near future, the new US President's position will undoubtedly be an important factor in determining the attitude of the Kurdish actors in the region, as well as Turkey. For four years, Donald Trump saw Syria as a tool for future re-election, planned to withdraw US troops without a plan B, and was ignorant of the region, as well as bureaucracy in general and as such, state institutions didn't follow his orders regarding Syria to the letter⁽⁴⁸⁾; Trump's defeat in the 3 November election will certainly have repercussions in the Middle East. Individuals who supported PYD against Turkey and favoured the Kurdish actors are likely to control the Syrian policy of the US, and this will affect Ankara's calculations. However, there is also the matter of an interview that Biden gave to the New York Times when he was not even running for President, and in which he spoke against President Erdoğan, and advocated for a change in the govern-

(46) Interviewee 5

(47) Interviewee 5

(48) <https://www.middleeasteye.net/news/us-syria-envoy-james-jeffrey-hid-trump-troop-numbers>

tekrar bölgeye dönmesi ile bir dengeye oturmuştu. Bugün merkezi otoritelerin nasıl şekilleneceğinin belli olmadığı bir ortamda Suriye'de son sahneyi kestirmek zor ancak ortak Kürt millî bilincinin ve siyasi etkileşiminin eskiden olmadığı kadar güçlendiği bir durumda, Türkiye'nin hem muhtemel bir yeni çözüm süreci hem de bölgesel planlarında bu dinamiği göz ardı etmesi imkânsız. Bölgedeki sınırlar değişmese de tanımı ve anlamı değişiyor, ülkelerin içlerinde görünmez başka sınırlar oluşuyor. Kürt siyasetinde de bu temel olguyu göz önüne alarak siyaset yapılması gerekiyor.

Bugün *“YPG'nin önündeki tek tehdit Türkiye. Eğer Türkiye ile anlaşabilirse Suriye'de zaten bir tehdit yok”*.⁽⁴⁶⁾ Türkiye açısından Suriye'deki denklemde alınabilecek kazanımların çoğu elde edilmiş durumda. An itibarıyla en kırılgan bölge İdlib ve çevresi. Kuzey Doğu Suriye'deki PYD varlığının tümüyle ortadan kaldırılması ya da bölgenin Türkiye'ye müzahir bir merkezi yönetim tarafından kontrolü yakın vadede mümkün görünmüyor. Dolayısıyla Suriye'de -İdlib hariç- bir *modus vivendi*'ye ulaşılmış durumda. PKK'nın ise Türkiye'de bir operasyon kabiliyeti büyük oranda zayıflamış durumda. Türkiye son dönemde büyük yatırım yaptığı ve Libya, Kafkaslar gibi bölgelerde oyun değiştirici etkisini ispatlamış insansız hava araçları ve diğer askeri teknolojileri ile önemli bir arazi kontrolü sağlamış durumda. Yakın gelecekte de sahada PKK'nın anakronik yapısını büyük oranda değiştirerek dengeyi tersine çevirmesi çok zor. Ancak Türkiye'nin farklı gerekçelerle manevra sahasının daha kısıtlı olduğu Suriye'de varlığını sürdürebiliyor. *“Dolayısıyla bir çözümün kilidini Rojava açabilir. Kandil ne olacak sorusunun cevabı artık belli. 2015'te bu kadar belli değildi.”*⁽⁴⁷⁾

Önümüzdeki dönemde bölgedeki Kürt aktörlerin ve Türkiye'nin tavrını etkileyecek en önemli faktörlerden biri de hiç şüphesiz yeni ABD Başkanı'nın tavrı olacak. ABD'de 3 Kasım'da gerçekleşen seçimlerde 4 yıl boyunca Suriye'yi sadece yeniden seçilmek için içeride bir araç olarak gören, Amerikan askerlerini B planı içermeyen bir takvim çerçevesinde çekmeye niyetlenen, bir yandan da coğrafyaya ve genel bürokratik işleyişe dair bilgisizliği nedeniyle devlet kurumlarının Suriye konusunda verdiği talimatları tam olarak uygulamadıkları⁽⁴⁸⁾ Donald Trump'ın ABD yönetiminden ayrılmasının bölgede yansımaları elbette olacak. Özellikle Türkiye karşısında PYD'ye destek veren, Kürt aktörlere karşı bir telafi

(46) Görüşmeci 5

(47) Görüşmeci 5

(48) <https://www.middleeasteye.net/news/us-syria-envoy-james-jeffrey-hid-trump-troop-numbers>

ment. This attitude requires attention, independent of what came after.⁽⁴⁹⁾ It is difficult for Biden to replicate such statements once he becomes the President. He will experience a period of engagement with Erdoğan, even. However, as those who are knowledgeable about Turkey's recent political past, and the parallels between US administrations and Turkish governments, will be aware that we are at the threshold of a critical period. Biden's presidency must first of all be assessed in terms of potential crises in the context of US-Turkey relations, rather than policy changes in Syria, and the potential effects of such crises on Turkey must be thoroughly analysed. At the time this report was prepared, Biden had been President for four months, and was yet to talk to President Erdoğan; this shows that Syria is not the only issue in question.

To expand on the matter, there are obstacles other than the Syria issue between the US and Turkey administrations that prevent them from discussing the Kurdish issue or the future of Syria. For the Biden administrations, Ankara's next steps regarding the S-400s is going to be crucial above all else. As long as Erdoğan doesn't compromise on this issue, it doesn't seem likely that the Biden administration will comply with Turkey's wishes on any issue. Similarly, the ruling of the Halkbank Case⁽⁵⁰⁾ in the US is certainly going to affect both Turkey's perception in the US, its potential to cooperate with the US, and Turkish economy itself. Unlike Trump, Biden cares very much about institutional relationships, and has appointed strong actors to Department of State, defence and intelligence posts; as such, it doesn't seem likely that negotiations through personal relationships are going to work with him. Even if all conditions are favourable, therefore, working with the new US administration on the Kurdish issue is going to depend on a number of prerequisites.

Ankara is aware of this state of affairs. It is a coincidence that Erdoğan's son-in-law, the Minister of Treasury and Finance Berat Albayrak resigned from his post at around the same time it became certain that both Trump, and his son-in-law Kushner were on their way out; however, the outcomes of these developments are going to be more than a coincidence. Although it is not clear what he exact-

⁽⁴⁹⁾ Biden: "We can support those elements in the Turkish leadership that still exist and get more from them, embolden them to be able to take on and defeat Erdoğan, not by a coup," <https://www.thenationalnews.com/world/europe/video-of-joe-biden-s-call-to-back-erdogan-opposition-goes-viral-in-turkey-1.1064223>

⁽⁵⁰⁾ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50064498>

duygusu ile yaklaşması muhtemel isimlerin yeniden Suriye dosyasını ele alması, Ankara'nın da hesaplarını etkileyecektir. Ancak burada Biden'ın henüz başkan adayı bile değilken, New York Times'a verdiği bir mülakatta Cumhurbaşkanı Erdoğan'a karşı kullandığı ifadeler ve yönetim değişikliğini telaffuz etmesi⁽⁴⁹⁾, sonrasında yaşananlardan bağımsız dikkate alınması gereken bir tutum. Biden'ın görevi devralması sonrası seçim öncesindeki ifadelerini tekrarlaması zor. Hatta Erdoğan ile bir angajman süreci de yaşanacaktır. Ancak Türkiye'nin yakın siyasi tarihi ve Amerikan yönetimleri ile Türkiye'deki iktidarlar ve yönelimler arasındaki paralelliklerini bilenler açısından kritik bir dönemin başlangıcındayız. Dolayısıyla Biden'ın Washington'da göreve gelmesini öncelikle Suriye'deki politika değişikliği değil Türk-Amerikan ilişkileri açısından sebep olması muhtemel krizler açısından değerlendirmek ve bunların Türkiye'ye muhtemel etkilerini ele almak daha önemli olacaktır. Nitekim ABD Başkanı Biden'ın seçilmesinin üzerinden yaklaşık dört ay geçmesinden sonra bu rapor hazırlanırken hala Cumhurbaşkanı Erdoğan ile görüşmemiş olması meselenin sadece Suriye olmadığını da ortaya koyuyor.

Konuyu açmak gerekirse, yeni Amerikan yönetimi ile Kürt sorununda ve Suriye'de yaşanabilecek herhangi bir diyalog zemininin önünde, Suriye'den önce iki ülke arasındaki ana dosyalar engel olarak duruyor. Biden yönetimi için Ankara'nın S-400'ler konusunda atacağı ya da atmayacağı adımlar diğer tüm konulardan öncelikli konumda. Burada Erdoğan bir esneklik göstermedikçe diğer başlıklarda da Biden yönetiminin adım atması kolay görünmüyor. Aynı şekilde Halkbank Davası⁽⁵⁰⁾ ilgili ABD'deki davada çıkacak kararın da hem Türkiye'deki ABD algısını ve ABD ile birlikte iş yapma potansiyelini hem de Türk ekonomisini derinden etkilemesi kaçınılmaz. Üstelik Trump'ın tersine kurumsal ilişkilere daha fazla önem veren, Dışişleri, Savunma ve İstihbarat kurumlarına güçlü aktörler atayan Biden ile ikili ilişkiler üzerinden pazarlık yapma imkânı da kolay görünmüyor. Dolayısıyla yeni ABD yönetimi ile Kürt meselesinde konunun tüm parametrelerinde şartlar müsait olsa bile ilerlemek birçok ön koşula bağlı olacak.

⁽⁴⁹⁾ Biden: "We can support those elements in the Turkish leadership that still exist and get more from them, embolden them to be able to take on and defeat Erdoğan, not by a coup," <https://www.thenationalnews.com/world/europe/video-of-joe-biden-s-call-to-back-erdogan-opposition-goes-viral-in-turkey-1.1064223>

⁽⁵⁰⁾ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50064498>

ly means by these words, it is also significant that President Erdoğan said he "acted in accordance with global political and economic transformations" with reference to recent reassignments and appointments he oversaw.⁽⁵¹⁾ Erdoğan changed his rhetoric drastically after Albayrak's resignation and began to talk more and more about law and democracy; this, too, is related to more than just Turkey's own internal dynamics. With these discussions of reforms and a new constitution, Erdoğan is seeking to both establish a new equilibrium in Turkey, and also to ease tensions at the beginning of what is going to be an arduous process with the US administration among others.

If Erdoğan's change proves to be more than just rhetorical, then it might mean that a new period for Kurdish politics is close at hand. As we discussed above, Kurds will read into such a change in Erdoğan's attitude, as such a change would also signal that above all, Erdoğan is a pragmatic leader. PKK's possibilities for action in Turkey are fairly limited, its relations with the Kurdistan Regional Government in Iraq are tense and Biden's election means that in Syria, PYD is likely to feel itself more supported than before; as such, Rojava may replace Qandil in this context in the medium term. The US supports Mazloum Kobane's efforts to differentiate YPG from the PKK using his autonomous power.⁽⁵²⁾ There are other factors at play, too: for one, YPG has a different demographic than the PKK supporting it, also, there isn't complete harmony between the leaders of SDF and the PKK. For Turkey, a different set of factors are likely to determine the outcome, such as the imprisoned HDP members, including Selahattin Demirtaş; problems with democracy and the rule of law; the willingness (or lack thereof) of international actors in supporting Erdoğan in resolving the problem; Turkey's economic crisis and its effects on public support for the ruling power.

Of course, Kurds have placed their trust in the US many times in the past, and were abandoned by Washington at some point or other; it remains to be seen whether they are going to be more cautious this time. The Kurds' superior attitude to other groups living with them in Syria, which is caused, among other things, by the international support they receive, is likely to prevent normalisation in the long term.

(51) <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/122855/-hep-birlikte-fedak-rlik-yaparak-salgin-musibetinin-ustesinden-gelerek-saglikli-ve-huzurlu-bir-sekilde-gelecege-bakacagiz->

(52) <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/12/trump-syria-envoy-jeffrey-mideast-policy-turkey-erdogan.html>

Bu çerçevenin farkında olan Ankara açısından Trump'ın ve damadı Kushner'in Beyaz Saray'dan ayrılacağı kesinleşmesi ile Erdoğan'ın damadı Hazine ve Maliye Bakanı Berat Albayrak'ın istifasının aynı zamanda yaşanması tesadüf ise de sonuçlarının tesadüf aşan etkilerinin olacağı aşikâr. Kaldı ki neyi kastettiği muğlak olsa da Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın son dönemdeki görev değişikliklerini "küresel düzeyde yaşanan siyasi ve ekonomik değişimlere uygun şekilde"⁽⁵¹⁾ gerçekleştirdiğini ifade etmesi dikkat çekici. Ayrıca Erdoğan'ın Albayrak'ın ayrılmasının ardından keskin bir söylem değişikliğine gitmesi, demokrasi ve hukuk vurgusunu artırması, yine sadece içerideki dinamikler çerçevesinde okunamayacak kadar önemli gelişmeler. Erdoğan reform ve yeni anayasa tartışmaları ile hem bir yanda içerde yeni bir denge arayışında hem de başta Amerikan yönetimi üzere gerilimli bir süreç öncesi ortamı yumuşatma amacıyla.

Tam da burada Erdoğan'ın söylem değişikliğini aşan eylemlere girmesi Kürt siyaseti için de yeni bir dönemin işaretlerini verebilir. Daha önce de ifade ettiğimiz Erdoğan'ın pragmatik liderliğine ilişkin seçmenlerdeki algıyı güçlendirecek bu tavır değişikliğine, bölge halkı tarafından da anlamlar yükleneyecektir. PKK'nın Türkiye'de yaşadığı sıkışma ve neredeyse tüm faaliyet imkanını kaybetmesi, Irak'ta Kürdistan Bölgesel Yönetimi ile yaşadığı gerilim ve Suriye'de Biden'ın gelişi ile birlikte PYD'nin kendine güveninin ve arkasındaki desteğin artması ihtimali orta vadede Kandil yerine Rojava'yı bir alternatif haline getirebilir. Mazlum Kobani'nin süreç içinde kazandığı özerk güç ile YPG ile PKK'yı farklılaştırma çabası ABD tarafından da destekleniyor.⁽⁵²⁾ İlaveten YPG'nin PKK'dan farklı bir demografik kitleye yaslanması, SDG liderleri ile PKK yönetimi arasında mutlak bir uyum yaşanmaması gibi unsurlar da unutulmamalı. Türkiye'de ise Selahaddin Demirtaş başta olmak üzere, hapisteki HDPliler, ülkedeki genel demokrasi ve hukuk açığı, uluslararası aktörlerin sorunun çözümünde Erdoğan'a destek vermeye ne kadar niyetli olacakları, ekonomik krizin ülkedeki genel psikolojiyi iktidar aleyhine şekillendirmesi gibi engellerin de göz ardı edilmemesi gerekiyor.

Elbette daha önce birçok kereler ABD'ye güvenen ve Washington tarafından yarı yolda bırakılan Kürtlerin, bu sefer adımlarını daha temkinli atıp atmayacakları da önemli. Özellikle Suriye'de arkalarına aldıkları uluslararası destekle, orada birlikte yaşadıkları diğer bölge halklarına karşı üstten bakan tavırları da uzun vadeli bir normalleşme sürecinde engel olarak duruyor.

(51) <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/122855/-hep-birlikte-fedak-rlik-yaparak-salgin-musibetinin-ustesinden-gelerek-saglikli-ve-huzurlu-bir-sekilde-gelecege-bakacagiz->

(52) <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/12/trump-syria-envoy-jeffrey-mideast-policy-turkey-erdogan.html>

CONCLUSION

Looking at the attitudes of the actors in Turkey, the political climate, regional balances and international developments, a ready-made approach to a potential resolution process doesn't seem feasible. The 2013 process was occasioned by a number of factors: the overall democratisation of Turkey, full membership talks with the EU, the expansion of the freedom of speech, economic development, better functioning civil society organisations, AK Party's efforts to expand and consolidate its legitimacy and increased integration in the region. As such, in the current anti-democratic atmosphere in Turkey, it is difficult to make progress in the Kurdish issue. All alternative or oppositional political actors, even AK Party's mayors are very restricted in what they can say or do, and under such circumstances, it is very difficult to discuss the demands of the Kurds.

Although it ultimately failed, the resolution process taught both parties how to convince the people to a resolution, and the process of give-and-take required for it. A lot of things previously thought impossible were done during the process. Despite the degradation of institutional capabilities, the same mental capacity and memory to repeat such acts remains. However, in order to overcome the emotional damage and ideological divisions, a new political context is necessary.

Erdoğan is aware that his coalition with MHP and the neo-nationalists, in play since 15 July, cannot help him anymore in remaining in power. It's been said for a long time now that former practices of central control and other such reflexes of the “old Turkey” mentality are not suited to Turkey's dynamism in the current domestic and international state of affairs anymore. Erdoğan has thrived on borrowed time for a while now, due to factors such as the psychological effects of the 15 July coup attempt, his personal charisma, pragmatic moves such as cross-border operations or the conversion of Hagia Sophia to a mosque, the influence of environmental security risks on the public, the coronavirus and its initial bolstering of central authorities worldwide. However, the economy, on life support for so long through the total mobilisation of all capital and reserves, cannot be sustained any longer and this factor, along with international developments, has forced Erdoğan to make a decision. Just how long the unwelcome but necessary alliance with MHP is going to go on depends on the ruling power's willingness to act together. Erdoğan had always had supporters in previous crises he experienced. He was never alone in political conflicts or periods of transformation; he had the support of powerful members of the cabinet, the voters, prominent media outlets

SONUÇ

Türkiye'deki aktörlerin tutumlarına, siyasi atmosfere, bölgesel dengeler ve uluslararası gelişmelerin birbirleriyle yakın temasına bakıldığında, olası bir çözüm sürecinde alakart bir yaklaşımın mümkün olmadığı ortaya çıkıyor. Nasıl ki 2013'te başlayan süreç toplumda Türkiye'nin kümülatif bir demokratikleşme sürecinin, Avrupa Birliği ile tam üyelik müzakeresinin, ifade özgürlüğünün genişlemesinin, ekonomik kalkınmanın, sivil toplum kuruluşlarının eskisine göre daha etkin ve yaygın hale gelmesinin, AK Parti'nin içeride geniş kesimler nezdinde meşruiyet zeminini genişletme çabasının, bölge ile entegrasyonun artmasının hep birlikte sağladığı bir gelişme idiyse şimdi de Türkiye'nin mevcut anti-demokratik süreç yaşanırken sadece Kürt meselesine münhasır bir ilerleme sağlaması mümkün değil. Alternatif tüm siyasi aktörlere, iktidar partisinden olan belediye başkanlarına varana kadar eleştirel tüm yaklaşımlara sınırlar getirildiği bir atmosferin Kürtlerin kapsamlı taleplerine alan açması çok zor.

Akamete uğrasa da çözüm süreci her iki kesimde de geniş bir kitleyi çözüme inandırmaya ve bunun için gerekli al-ver süreci bağlamında eğitti. Birçok “gerçekleşemez” denilen adım ilk defa o dönemde atıldı. Bugün aynı doğruları gerçekleştirecek zihni kapasite ve hafıza, kurumsal kapasitenin tüm erozyonuna rağmen var. Fakat duygusal yıpranmışlık ve ideolojik keskinleşmeyi aşabilecek yeni bir siyasi zemin gerekiyor.

Bugün Erdoğan 15 Temmuz'dan bu yana MHP ve ulusalcı kesimlerle sürdürdüğü koalisyonun kendisine daha uzun bir iktidar garantisi edemediğinin farkında. Merkezi kontrol ve eski Türkiye reflekslerinin mevcut ulusal ve uluslararası konjonktürde Türkiye'nin dinamizmini taşıyamayacağı uzun süredir dillendiriliyor. Ancak Erdoğan 15 Temmuz darbe girişiminin psikolojik etkisi, Erdoğan'ın şahsi karizması, sınır ötesi operasyonlardan Ayasofya'nın açılmasına kadar pragmatik adımları, çevresel güvenlik risklerinin kamuoyu üzerindeki etkisi, Korona virüsünün tüm dünyada olduğu gibi merkezi otoritelere ilk başta sağladığı kredi gibi sebeplerde uzun bir zaman kazandı. Ancak tüm ekonomik birikim ve sermayenin büyük oranda kullanılması ile zor ayakta tutulan ekonominin artık daha fazla yürütülebilecek imkanının kalmaması ve uluslararası gelişmeler Erdoğan'ı bir tercih noktasına getirdi. Bugün itibarıyla MHP ile zoraki kurulan ve zor yürüyen ortaklığın ne kadar sürdürülebileceği öncelikle iktidarın ve ortaklarının birlikte yürüme iradesine bağlı. Ancak Erdoğan daha önce yaşadığı krizlerde hep yanında destekçiler bulmuştu. Güçlü kabine üyeleri, seçmen desteği, toplumda karşılığı olan medya organlarının

and journalists. There are no such actors today who might support his ending the coalition with MHP. Under such circumstances, approaching the Kurds and even trying for a resolution process is a possibility that comes to mind. However, previous attempts at resolution had always occurred in times when Turkey was stable, and the international state of affairs favoured a resolution, as well; and yet, the process didn't withstand the internal and external pressures. Today the judiciary has become more instrumentalised and open to interference than ever before, security forces are less likely to cooperate with the government in such an initiative, and external threats are accidents waiting to happen; Ankara cannot support such a process in a time like this. Also, a nationalist atmosphere that far surpasses the period of the opening and resolution processes has been dominant in Turkey for a while now. Most of the parliament, including AK Party, is composed of nationalist parties and as a result, there is no flexibility in critical issues. Despite a number of environmental factors, PKK could potentially lay down its arms in Turkey and withdraw to Syria from Northern Iraq; the situation in Syria would pass from *de facto* to *de jure* in a way Turkey would approve, and the Kurdish issue could be politicised through HDP in Turkey, and through PYD in Syria. However, anti-Erdoğan and anti-AK Party sections in Turkey have wasted such opportunities to their enthusiasm to get rid of Erdoğan in a series of contexts such as the Gezi Protests, 7 June 2015 elections and the coup attempt of 15 July 2016. As Erdoğan remains unpredictable in terms of his future coalition prospects, it is unlikely that these parties would consider a long-time engagement with him.

At the same time, the resolution of the Kurdish issue at one point or another is a necessity for Turkey, considering both the domestic and regional dynamics. Turkey could go on tolerating this problem for a number of years, provided that it becomes isolated, inactive in the region and constrained by a nationalist discourse. There are Eurasianists who want Turkey to pursue isolationist policies and maintain the status quo. This vision must be countered by another; one of development and wealth, pluralist, able to utilise regional dynamics to its own ends – only then can the nationalist outlook be eclipsed by the demands of the public and the necessities of the region. Under such circumstances, resolving the Kurdish issue would become imperative.

The real question here is how much more suffering there must be; how much longer can the actors and the public avoid the responsibility of a resolution, and what eventual price Turkey must pay for all this delay in resolving a long-standing problem.

ve mensuplarının yanında olması Erdoğan'ı bu politika değişiklikleri ya da kavgalarında yalnız bırakmamıştı. Bugün MHP ile koalisyonu bozma ihtimalini destekleyecek benzer aktörler en azından şimdilik bulunmuyor. Böylesi fırtınalı bir atmosferde Kürtlerle bir yakınlaşma arayışı ve hatta çözüm süreci ilk akla gelen senaryolar arasında olabilir. Ancak daha önce çözüm girişimleri Türkiye'nin kendi içinde en istikrarlı olduğu, uluslararası bağlamın da yardım ettiği bir atmosferde yaşanmış ve buna rağmen süreç iç ve dış gerilimlere dayanamamıştı. Şimdi ise yargının bu derece araçsallaştığı ve müdahalelere açık hale geldiği, kolluk güçlerinin bu yönde bir girişimde iktidarın endişelerini daha az paylaştığı, dış risklerin gerçekleşmesinin zamanlama meselesine dönüştüğü bir ortamda Ankara'nın bu tür ağır bir süreci taşıma kapasitesi hiç de yeterli görünmüyor. Bunun üstüne de Türkiye'nin Oslo'dan başlayarak, Açılım ve Çözüm süreçleri ile mukayese edilemeyecek bir milliyetçilik atmosferinde olduğu da gözden kaçırılmamalı. Bugün AK Parti de dahil meclisin büyük çoğunluğunun milliyetçi partilerden teşekkül etmesi kritik konularda esnekliği imkansızla yaklaştıran bir ortam oluşturmuş durumda.

PKK'nın Türkiye'de silah bırakması, Kuzey Irak'tan Suriye'ye geçmesi, Suriye'deki durumun Türkiye'nin onay vereceği bir çerçevede de facto'dan de jure bir hale gelmesi, Kürt meselesini Türkiye'de HDP, Suriye'de ise PYD üzerinden siyasallaşması birçok çevresel etkene rağmen bir seçenek gibi duruyor. Ancak bugüne kadar Gezi Olayları'ndan 7 Haziran 2015'e ve 15 Temmuz darbe girişimine kadar Erdoğan ve AK Parti karşıtı çevreler, bu süreçlerin getirdiği şartları 'Erdoğan'dan kurtulma' heyecanına kurban ettiler. Bugün de yarınki koalisyon aritmetiği ve iktidar kombinasyonu kestirilemeyen bir Erdoğan karşısında, uzun vadeli bir angajmana girme ihtimalleri yüksek görünmüyor.

Öte yandan Türkiye açısından, bugün ya da yarın ve öyle ya da böyle Kürt sorununun çözülmesi, hem iç hem bölgesel denklemler göz önünde bulundurulduğunda bir zorunluluk. İçe kapalı, bölgesindeki iddiaları sınırlı, milliyetçi bir söylemin dar haritasına razı bir Türkiye bu sorunla maliyetlerini göze alarak uzun yıllar yaşayabilir. Kaldı ki Avrasyacı dinamikler Türkiye'yi içe kapatarak bu statükonun devamını sağlamak için çaba içinde. Bu yaşam, ne zaman ki içeride ya da dışarıda çoğulcu, kalkınma ve refah talep eden, bölgesel dinamikleri kaldıraç olarak kullanmaya meyilli, milliyetçi ufku aşan bir dinamikle karşılaşır, o zaman toplumun talepleri ve bölgenin dayatmaları karşısında yetersiz kalır. Ve bu durumda Kürt meselesini çözmek bir zorunluluk haline gelir.

Buradaki mesele, bunun için ne kadar acı çekileceği, aktörlerin ve halkın çözümün sorumluluğundan ne kadar kaçabileceği, geciken çözümün maliyeti ve toplamda Türkiye'nin kaybedeceği zaman ve ödeyeceğini bedeldir.

DPI AIMS AND OBJECTIVES

Aims and objectives of DPI include:

- >> To contribute to broadening bases and providing new platforms for discussion on establishing a structured public dialogue on peace and democracy building.
- >> To provide opportunities, in which different parties are able to draw on comparative studies, analyse and compare various mechanisms used to achieve positive results in similar cases.
- >> To create an atmosphere whereby different parties share knowledge, ideas, concerns, suggestions and challenges facing the development of a democratic solution in Turkey and the wider region.
- >> To support, and to strengthen collaboration between academics, civil society and policy-makers.
- >> To identify common priorities and develop innovative approaches to participate in and influence democracy-building.
- >> Promote and protect human rights regardless of race, colour, sex, language, religion, political persuasion or other belief or opinion.

DPI aims to foster an environment in which different parties share information, ideas, knowledge and concerns connected to the development of democratic solutions and outcomes. Our work supports the development of a pluralistic political arena capable of generating consensus and ownership over work on key issues surrounding democratic solutions at political and local levels.

We focus on providing expertise and practical frameworks to encourage stronger public debates and involvements in promoting peace and democracy building internationally. Within this context DPI aims to contribute to the establishment of a structured public dialogue on peace and democratic advancement, as well as to widen and create new existing platforms for discussions on peace and democracy building. In order to achieve this we seek to encourage an environment of inclusive, frank, structured discussions whereby different parties are in the position to openly share knowledge, concerns and suggestions for democracy building and strengthening across multiple levels.

DPI's objective throughout this process is to identify common priorities and develop innovative approaches to participate in and influence the process of finding democratic solutions. DPI also aims to support and strengthen collaboration between academics, civil society and policy-makers through its projects and output. Comparative studies of relevant situations are seen as an effective tool for ensuring that the mistakes of others are not repeated or perpetuated. Therefore we see comparative analysis of models of peace and democracy building to be central to the achievement of our aims and objectives.

DEMOKRATİK GELİŞİM ENSTİTÜSÜ'NÜN AMAÇLARI VE HEDEFLERİ

DPI'nin amaçları ve hedefleri:

- >> Barışın ve demokrasinin inşası üzerine yapılandırılmış bir kamusal diyalogun oluşması için gerekli olan tartışma ortamının geliştirilmesi ve genişletilmesi.
- >> Farklı kesimlerin karşılaştırmalı çalışmalar vesilesiyle bir araya gelerek, farklı dünya örnekleri özelinde benzer durumlarda olumlu sonuçlar elde etmek için kullanılmış çeşitli mekanizmaları incelemesine ve analiz etmesine olanak sağlamak. Farklı kesimlerin bir araya gelerek Türkiye ve daha geniş bir coğrafyada demokratik bir çözümün geliştirilmesine yönelik bilgilerini, düşüncelerini, endişelerini, önerilerini, kaygılarını ve karşılaşılan zorlukları paylaştığı bir ortam yaratmak. Akademisyenler, sivil toplum örgütleri ve karar alıcılar arasındaki işbirliğinin desteklemek ve güçlendirmek.
- >> Ortak öncelikleri belirlemek ve demokrasi inşası sürecini ve sürece katılımı etkileyecek yenilikçi yaklaşımlar geliştirmek. Din, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi görüş ve inanç farkı gözetmeksizin insan haklarını teşvik etmek ve korumak.

Demokratik Gelişim Enstitüsü (DPI), Türkiye'de demokratik bir çözümün geliştirilmesi için, farklı kesimlerin bir araya gelerek bilgilerini, fikirlerini, kaygılarını ve önerilerini paylaştıkları bir ortamı teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmalarımız, demokratik çözümün sağlanması için kilit önem taşıyan konularda fikir birliğine varma ve uzlaşılan konuları sahiplenme yeteneğine sahip çoğulcu bir siyasi alanın geliştirilmesini desteklemektedir.

Kurum olarak güçlü bir kamusal tartışmayı; barışı ve demokrasiyi uluslararası düzeyde geliştirmeye yönelik katılımları teşvik etmek için uzmanlığa ve pratiğe dayalı bir bakış açısıyla hareket ediyoruz. Bu çerçevede barış ve demokratik ilerleme konusunda yapılandırılmış bir kamusal tartışmanın oluşturulmasına katkıda bulunmayı; barış ve demokrasi inşası tartışmaları için yeni platformlar yaratmayı ve mevcut platformları genişletmeyi amaçlıyoruz.

Bu amaçlara ulaşabilmenin gereği olarak, farklı kesimlerin demokrasinin inşası ve güçlendirmesi için bilgilerini, endişelerini ve önerilerini açıkça paylaşabilecekleri kapsayıcı, samimi ve yapılandırılmış tartışma ortamını çeşitli seviyelerde teşvik etmeye çalışıyoruz. DPI olarak farklı projelerimiz aracılığıyla akademi, sivil toplum ve karar alıcılar arasındaki işbirliğini desteklemeyi ve güçlendirmeyi de hedefliyoruz.



BOARD MEMBERS YÖNETİM KURULU ÜYELERİ

KERİM YILDIZ

(Chief Executive Officer / İcra Kurulu Başkanı)

Kerim Yıldız is an expert in conflict resolution, peacebuilding, international human rights law and minority rights, having worked on numerous projects in these areas over his career. Yıldız has received a number of awards, including from the Lawyers Committee for Human Rights for his services to protect human rights and promote the rule of law in 1996, and the Sigrid Rausing Trust's Human Rights award for Leadership in Indigenous and Minority Rights in 2005. Yıldız is also a recipient of the 2011 Gruber Prize for Justice. He has also written extensively on international humanitarian law, conflict, and various human rights mechanisms.

Kerim Yıldız çatışma çözümü, barışın inşası, uluslararası insan hakları ve azınlık hakları konusunda uzman bir isimdir ve kariyeri boyunca bu alanlarda çok çeşitli projelerde çalışmıştır. Kerim Yıldız, 1996 yılında insan haklarının korunması ve hukuk kurallarının uygulanması yönündeki çabalarından ötürü İnsan Hakları İçin Avukatlar Komitesi Ödülü'ne, 2005'te Sigrid Rausing Trust Vakfı'nın Azınlık Hakları alanında Liderlik Ödülü'ne ve 2011'de ise Gruber Vakfı Uluslararası Adalet Ödülü'ne layık görülmüştür. Uluslararası insan hakları hukuku, insancıl hukuk ve azınlık hakları konularında önemli bir isim olan Yıldız, uluslararası insan hakları hukuku ve insan hakları mekanizmaları üzerine çok sayıda yazılı esere sahiptir.

NICHOLAS STEWART QC

(Chair / Yönetim Kurulu Başkanı)

Nicholas Stewart, QC, is a barrister and Deputy High Court Judge (Chancery and Queen's Bench Divisions) in the United Kingdom. He is the former Chair of the Bar Human Rights Committee of England and Wales and former President of the Union Internationale des Avocats. He has appeared at all court levels in England and Wales, before the Privy Council on appeals from Malaysia, Singapore, Hong Kong and the Bahamas, and in the High Court of the Republic of Singapore and the European Court of Human Rights. Stewart has also been the chair of the Dialogue Advisory Group since its founding in 2008.

Tecrübeli bir hukukçu olan Nick Stewart Birleşik Krallık Yüksek Mahkemesi (Chancery and Queen's Bench Birimi) ikinci hâkimidir. Geçmişte İngiltere ve Galler Barosu İnsan Hakları Komitesi Başkanlığı (Bar Human Rihts Committee of England and

Wales) ve Uluslararası Avukatlar Birliği (Union Internationale des Avocats) başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. İngiltere ve Galler'de gerçekleşen ve Malezya, Singapur, Hong Kong, Bahamalar, Singapur ve Avrupa İnsan Hakları mahkemelelerinin temyiz konseylerinde görüş bildirdi. Stewart, 2008'deki kuruluşundan bu yana Diyalog Danışma Grubunun başkanlığını da yürütüyor.

PRISCILLA HAYNER

Priscilla Hayner is co-founder of the International Center for Transitional Justice and is currently on the UN Department of Political Affairs Standby Team of Mediation Experts. She is a global expert on truth commissions and transitional justice initiatives and has authored several books on these topics, including *Unspeakable Truths*, which analyses truth commissions globally. Hayner has recently engaged in the recent Colombia talks as transitional justice advisor to Norway, and in the 2008 Kenya negotiations as human rights advisor to former UN Secretary-General Kofi Annan and the United Nations-African Union mediation team. Hayner has also worked significantly in the implementation stages following a peace agreement or transition, including Sierra Leone in 1999 and South Sudan in 2015.

Geçiş Dönemi Adaleti için Uluslararası Merkez'in (International Center for Transitional Justice) kurucularından olan Priscilla Hayner, aynı zamanda BM Kıdemli Arabuluculuk Danışmanları Ekibi'ndedir. Hakikat komisyonları, geçiş dönemi adaleti inisiyatifleri ve mekanizmaları konusunda küresel bir uzman olan Hayner, hakikat komisyonlarını küresel olarak analiz eden Unspeakable Truths (Konulmayan Gerçekler) da dahil olmak üzere, alanda pek çok yayına sahiptir. Hayner, yakın zamanda Kolombiya barış görüşmelerinde Norveç'in geçiş dönemi adaleti danışmanı olarak ve 2008 Kenya müzakerelerinde eski BM Genel Sekreteri Kofi Annan ve Birleşmiş Milletler-Afrika Birliği arabuluculuk ekibinin insan hakları danışmanı olarak görev yapmıştır. Hayner, 1999'da Sierra Leone ve 2015'te Güney Sudan da dahil olmak üzere birçok ülkede, barış anlaşması ve geçiş sonrası uygulamaları konusunda çalışmalar yapmıştır.

ARILD HUMLEN

Arild Humlen is a lawyer and Director of the Norwegian Bar Association's Legal Committee. He is widely published within a number of jurisdictions, with emphasis on international civil law and human rights, and he has lectured at the law faculty of several universities in Norway. Humlen is the recipient of the Honor Prize of the Bar Association of Oslo for his work on the rule of law and in 2015 he was awarded the Honor Prize from the international organisation Save the Children for his efforts to strengthen the legal rights of children.

Hukukçu olan Arild Humlen aynı zamanda Norveç Barosu Hukuk Komitesi'nin direktörüdür. Uluslararası medeni hukuk ve insan hakları gibi yargı alanları üzerine çok sayıda yazısı yayınlanmış, Norveç'te bir dizi hukuk fakültesinde ders vermiştir. Oslo Barosu bünyesinde Sığınmacılık ve Göçmenlik Hukuku Davaları Çalışma Grubu başkanı olarak yaptığı çalışmalardan dolayı Oslo Barosu Onur Ödülü'ne layık görülmüştür.

JACKI MUIRHEAD

Jacki Muirhead was appointed Chambers Administrator at Devereux Chambers, London, UK, in November 2015. Her previous roles include Practice Director at FJ Cleveland LLP, Business Manager at Counsels' Chambers Limited and Deputy Advocates Clerk at the Faculty of Advocates, UK.

Şu anda Devereux Chambers isimli hukuk firmasında üst düzey yönetici olarak görev yapan Jacki Muirhead bu görevinden önce Cleveland Hukuk Firması çalışma direktörü, Counsel's Chambers Limited isimli hukukçular odasında şef katip ve Avukatlar Fakültesi'nde (Faculty of Advocates) pazarlama müdürü olarak çalışmıştır.

ANTONIA POTTER PRENTICE

Antonia Potter Prentice is currently the Director of Alliance 2015 – a global network of humanitarian and development organisations. Prentice has extensive experience on a range of humanitarian, development, peacemaking and peacebuilding issues through her previous positions, including interim Senior Gender Adviser to the Joint Peace Fund for Myanmar and providing technical advice to the Office of the Special Envoy of the UN Secretary General to the Yemen peace process. Prentice has also been involved in various international organisations including UN Women, Dialogue Advisory Group, and Centre for Humanitarian Dialogue. Prentice co-founded the Athena Consortium as part of which she acts as Senior Manager on Mediation Support, Gender and Inclusion for the Crisis Management Initiative (CMI) and as Senior Adviser to the European Institute for Peace (EIP).

Antonia Potter Prentice, insani yardım kuruluşlarının ve kalkınma örgütlerinin küresel ağı olan İttifak 2015'in direktörüdür. Prentice, Myanmar için Ortak Barış Fonu'na geçici Kıdemli Cinsiyet Danışmanı ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Yemen Özel Elçisi Ofisi'ne teknik tavsiyeler vermek de dahil olmak üzere insancıl faaliyetler, kalkınma, barış yapma ve barış inşası gibi konularda sivil toplum bünyesinde 17 yıllık bir çalışma tecrübesine sahiptir. BM Kadınları, Diyalog Danışma Grubu ve İnsani Yardım Diyalogu Merkezi gibi çeşitli uluslararası örgütlerde görev yapan Prentice, kurucuları arasında yer aldığı Athena Konsorsiyomu Arabuluculuk Desteği, Toplumsal Cinsiyet ve Kaynaştırma için Kriz Yönetimi İnsiyatifi'nde yöneticilik ve Avrupa Barış Enstitüsü'ne (EIP) başdanışmanlık yapmaktadır.

CATHERINE WOOLLARD

Catherine Woollard is the current Secretary General for ECRE, the European Council for Refugees and Exiles, a pan-European alliance of 96 NGOs protecting and advancing the rights of refugees, asylum seekers and displaced persons. Previously she served as the Director of the Brussels Office of Independent Diplomat, and from 2008 to 2014 she was the Executive Director of the European Peacebuilding Liaison Office (EPLO) – a Brussels-based network of not-for-profit organisations working on conflict prevention and peacebuilding. She also held the positions of Director of Policy, Communications and Comparative Learning at Conciliation Resources, Senior Programme Coordinator (South East Europe/CIS/Turkey) at Transparency International and Europe/Central Asia Programme Coordinator at Minority Rights Group International. Woollard has additionally worked as a consultant advising governments on anti-corruption and governance reform, as a lecturer in political science, teaching and researching on the EU and international politics, and for the UK civil service.

Catherine Woollard, Avrupa Mülteci ve Sürgünler Konseyi (ECRE) Genel Sekreteri'dir. ECRE, Avrupa ülkelerinin ittifakına dayalı ve uluslararası koruma alanında çalışan yaklaşık 96 sivil toplum kuruluşunun üye olduğu bir ağıdır. Geçmişte Bağımsız Diplomatlar Grubu'nun Brüksel Ofis Direktörü olarak çalışan Woollard 2008-2014 yılları arasında çatışmanın önlenmesi ve barışın inşası üzerine çalışan sivil toplum kuruluşlarının oluşturduğu bir ağ olan Avrupa Barış İnşası İrtibat Bürosu'nun direktörü olarak görev yapmıştır. Conciliation Resources'da Siyaset, İletişim ve Karşılaştırmalı Öğrenme Birimi Direktörü, Transparency International'da Güneydoğu Avrupa ve Türkiye Kıdemli Program Koordinatörü, Minority Rights Group'da Avrupa ve Orta Asya Program Koordinatörü olarak görev yapmıştır. Hükümetlere yolsuzluk konusunda danışmanlık hizmeti vermiş, akademisyen olarak Birleşik Krallık'taki kamu kurumu çalışanlarına siyaset bilimi, AB üzerine eğitim ve araştırma ve uluslararası politika alanlarında dersler vermiştir.

COUNCIL OF EXPERTS UZMANLAR KURULU ÜYELERİ

BERTIE AHERN

Bertie Ahern is the former Taoiseach (Prime Minister) of Ireland, a position to which he was elected following numerous Ministerial appointments as well as that of Deputy Prime Minister. A defining moment of Mr Ahern's three terms in office as Taoiseach was the successful negotiation of the Good Friday Agreement in April 1998. Mr Ahern held the Presidency of the European Council in 2004, presiding over the historic enlargement of the EU to 27 member states. Since leaving Government in 2008 Mr Ahern has dedicated his time to conflict resolution and is actively involved with many groups around the world. Current roles include Co-Chair of The Inter Action Council; Member of the Clinton Global Initiative; Member of the International Group dealing with the conflict in the Basque Country; Honorary Adjunct Professor of Mediation and Conflict Intervention in NUI Maynooth; Member of the Kennedy Institute of NUI Maynooth; Member of the Institute for Cultural Diplomacy, Berlin; Member of the Varkey Gems Foundation Advisory Board; Member of Crisis Management Initiative; Member of the World Economic Forum Agenda Council on Negotiation and Conflict Resolution; Member of the IMAN Foundation; Advisor to the Legislative Leadership Institute Academy of Foreign Affairs; Senior Advisor to the International Advisory Council to the Harvard International Negotiation Programme; and Director of Co-operation Ireland.

Tecrübeli bir siyasetçi olan Bertie Ahern bir dizi bakanlık görevinden sonra İrlanda Cumhuriyeti Başbakanı olarak görev yapmıştır. Bertie Ahern'in başbakanlık yaptığı dönemdeki en belirleyici gelişme 1998 yılının Nisan ayında Hayırlı Cuma Anlaşmasıyla sonuçlanan barış görüşmesi müzakerelerinin başlatılması olmuştur. Ahern, 2004 yılında Avrupa Konseyi başkanlığı görevini yürütürken Avrupa Birliği'nin üye ülke sayısının 27'ye çıktığı tarihsel süreçte payı olan en önemli isimlerden biri olmuştur. 2008 yılında aktif siyasetten çekilen Bertie Ahern o tarihten bu yana bütün zamanını çatışma çözümü çalışmalarına ayırmakta ve bu amaçla pek çok grupta temaslarda bulunmaktadır. Ahern'in hali hazırda sahip olduğu ünvanlar şunlardır: The Inter Action Council Eşbaşkanlığı, Clinton Küresel İnsiyatifi Üyeliği, Bask Ülkesindeki Çatışma Üzerine Çalışma Yürüten Uluslararası Grup Üyeliği, İrlanda Ulusal Üniversitesi Arabuluculuk ve Çatışmaya Müdahale Bölümü Fahri Profesörlüğü, Berlin Kültürel Diplomasi Enstitüsü Üyeliği, Varkey Gems Vakfı Danışma Kurulu Üyeliği, Kriz İdaresi İnisiyatifi Üyeliği, Dünya Ekonomik Forumu Müzakere ve Çatışma Çözümü Forumu Konsey Üyeliği, Harvard Uluslararası Müzakere Programı Uluslararası Danışmanlar Konseyi Başdanışmanı.

DERMOT AHERN

Dermot Ahern is a former Irish Member of Parliament and Government Minister and was a key figure for more than 20 years in the Irish peace process, including in negotiations for the Good Friday Agreement and the St Andrews Agreement. He also has extensive experience at the EU Council level, including as a key negotiator and signatory to the Constitutional and Lisbon Treaties. In 2005, he was appointed by the then UN Secretary General Kofi Annan, to be a Special Envoy on the issue of UN Reform.

Geçmişte İrlanda Parlamentosu milletvekilliği ve kabinede bakanlık görevlerinde bulunan Dermot Ahern, 20 yıldan fazla bir süre İrlanda barış sürecinde anahtar bir rol oynamıştır ve bu süre içinde Belfast Anlaşması (Hayırlı Cuma Anlaşması) ve St. Andrews Anlaşması için yapılan müzakerelere dahil olmuştur. AB Konseyi seviyesinde de önemli tecrübeleri olan Ahern, AB Anayasası ve Lizbon Antlaşmaları sürecinde de önemli bir arabulucu ve imzacı olmuştur. 2005 yılında dönemin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından BM Reformu konusunda özel temsilci olarak atanmıştır.

Prof. Dr. MEHMET ASUTAY

Professor Dr. Mehmet Asutay is a Professor of Middle Eastern and Islamic Political Economy & Finance at the Durham University Business School, UK. He researches, teaches and supervises research on Islamic political economy and finance, Middle Eastern economic development and finance, the political economy of the Middle East, including Turkish and Kurdish political economies. He is the Director of the Durham Centre for Islamic Economics and Finance and the Managing Editor of the Review of Islamic Economics, as well as Associate Editor of the American Journal of Islamic Social Science. He is the Honorary Treasurer of the BRISMES (British Society for Middle Eastern Studies); and of the IAIE (International Association for Islamic Economics).

Dr. Mehmet Asutay, İngiltere'deki Durham Üniversitesi'nin İşletme Fakültesi'nde Ortadoğu'nun İslami Siyasal Ekonomisi ve Finansı alanında profesör olarak görev yapmaktadır. Asutay Türk ve Kürt siyasal ekonomisi, İslami siyasal ekonomi, ve Ortadoğu'da siyasal ekonomi konularında dersler vermekte, araştırmalar yapmakta ve yapılan araştırmalara danışmanlık yapmaktadır.

ALİ BAYRAMOĞLU

Ali Bayramoğlu is a writer and political commentator. Since 1994, he has contributed as a columnist for a variety of newspapers. He is currently a columnist for Daily Karar. He is a member of the Wise Persons Committee in Turkey, established during the peace process between 2013-2015.

Ali Bayramoglu, yazar ve siyasi yorumcudur. 1994 yılından bu yana çeşitli gazetelerde köşe yazarlığı yaptı. Halen, günlük Karar gazetesinde köşe yazmaya devam etmektedir. Türkiye'de 2013-2015 yılları arasında gerçekleşen Çözüm Sürecinde Akil İnsanlar Heyeti üyesidir.

Prof. CHRISTINE BELL

Professor Christine Bell is a legal expert based in Edinburgh, Scotland. She is Professor of Constitutional Law and Assistant Principal (Global Justice) at the University of Edinburgh, Co-director of the Global Justice Academy, and a member of the British Academy. She was chairperson of the Belfast-based human rights organization, the Committee on the Administration of Justice, from 1995-7, and a founder member of the Northern Ireland Human Rights Commission established under the terms of the Belfast Agreement. In 1999 she was a member of the European Commission's Committee of Experts on Fundamental Rights. She is an expert on transitional justice, peace negotiations, constitutional law and human rights law. She regularly conducts training on these topics for diplomats, mediators and lawyers, has been involved as a legal advisor in a number of peace negotiations, and acted as an expert in transitional justice for the UN Secretary-General, the Office of the High Commissioner for Human Rights, and UNIFEM.

İskoçya'nın başkenti Edinburgh'ta faaliyet yürüten bir hukukçudur. Edinburgh Üniversitesi'nde Anayasa hukuku profesörü olarak ve aynı üniversite bünyesindeki Küresel Adalet Projesinde Müdür yardımcısı olarak görev yapmaktadır. İngiliz Akademisi üyesi de olan Bell, 1995-1997 yılları arasında Belfast merkezli İnsan Hakları örgütü Adalet İdaresi Komisyonu başkanı ve Belfast Anlaşması şartları çerçevesinde kurulan Kuzey İrlanda İnsan Hakları Komisyonu kurucu üyesi olarak görev yaptı. 1999'da ise Avrupa Komisyonu Temel Haklar Uzmanlar Komitesi üyeliğinde bulundu. Temel uzmanlık alanları Geçiş Dönemi Adaleti, Barış Müzakereleri, Anayasa Hukuku ve İnsan Hakları olan Prof. Bell, aynı zamanda bu konularda diplomat, arabulucu ve hukukçulara eğitim vermekte, BM Genel Sekreterliği, İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi ve UNIFEM'in de dahil olduğu kurumlarda hukuk danışmanı olarak görev yapmaktadır.

ORAL ÇALIŞLAR

Oral Çalışlar completed his studies at the Ankara University Faculty of Political Sciences. Was President of the Club of Socialist Thought at the university, as well as Secretary-General of the Ankara University Student Union. Wrote for Türk Solu journal which was launched in 1967 and for the Aydınlık journal which was launched in 1968. Was member of the editorial board of Aydınlık journal. Was arrested after the 12th of March 1971 military coup. Remained imprisoned for three years until the Amnesty law adopted in 1974. Was Editor in Chief for the Aydınlık daily newspaper launched in 1978. Was arrested again after the 12th of September 1980 military coup and released in August 1988 after four years in prison. Lived in Hamburg between 1990 and 1992 upon the invitation of the Senate of Hamburg. Worked for Cumhuriyet daily between 1992 and 2008. Broadcast television programmes on different channels, including TRT, 24TV, 360, and SKYTÜRK. Transferred from Cumhuriyet daily to Radikal daily in 2008. Between 2004-2007, he was in board of Turkish Journalists Association. He has a permanent press card. Became Editor in Chief for Taraf daily in 2013. Was part of the Wise People Committee in the same year. Later had to leave Taraf daily alongside Halil Berktaş, Alper Görmüş, Vahap Coşkun, Erol Katırcıoğlu, Mithat Sancar, and Yıldırım Oğur, among others, after the intervention of the Gülen Congregation. Returned to Radikal daily. Started writing for Posta daily after 2016, when Radikal was discontinued. Continues work as a commentator on TV news channels. Has 20 published books, including The Leaders' Prison, Hz. Ali, Mamak Prison from the 12th of March to 12th of September, The Kurdish Issue with Öcalan and Burakay, My 68 Memoirs, The Alevis, When Deniz and Friends Were Executed, My Childhood in Tarsus, The History of Gulenism. Recipient of a large number of journalism and research awards. Married (1976) to author and journalist İpek Çalışlar. Father of author Reşat Çalışlar.

Oral Çalışlar Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde eğitimini tamamladı. Üniversitede Sosyalist Fikir Kulübü başkanlığını ve Ankara Üniversitesi Öğrenci Birliği genel sekreterliğini yaptı. 1967'de kurulan Türk Solu ve 1967'de kurulan Aydınlık dergileri için yazdı. Ayrıca Aydınlık dergisinin yayın kurulu üyesiydi. 12 Mart 1971 darbesinden sonra tutuklandı ve 1974'te af yasası çıkana kadar üç yıl cezaevinde kaldı. 1978 yılında çıkan Aydınlık Gazetesi'nin yazı işleri müdürlüğünü yaptı. 12 Eylül 1980 darbesi sonrasında tekrardan tutuklandı ve dört yıl cezaevinde kaldıktan sonra Ağustos 1988'de tahliye edildi. Hamburg Senato'sunun daveti üzerine gittiği Hamburg'da 1990-1992 yılları arasında yaşadı. 1992 ve 2008 yılları arasında Cumhuriyet Gazetesi'nde çalıştı. TRT, 24TV, 360 ve SKYTÜRK de dâhil olmak üzere çeşitli kanallarda televizyon programı yaptı. 2008 yılında Cumhuriyet'ten Radikal Gazetesi'ne geçiş yaptı. 2004-2007 yılları arasında Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yönetim Kurulu'ndaydı. Kendisinin sürekli basın kartı bulunmak-

tadır. 2013 yılında Taraf Gazetesi Yazı İşleri Müdürü oldu. Aynı yıl Âkil İnsanlar Heyeti'nde yer aldı. Daha sonra, Gülen Cemaati'nin müdahalesi sonucunda, Halil Berktaş, Alper Görmüş, Vahap Coşkun, Erol Katırcıoğlu, Mithat Sancar, Yıldırım Oğur ve diğerleriyle birlikte Taraf'tan ayrıldı. Radikal'e geri dönüş yaptı. Radikal Gazetesi kapandıktan sonra, 2016 yılında Posta Gazetesi için yazmaya başladı. Televizyon programlarına siyaset yorumcusu olarak katılmaya devam etmektedir. 20 kitap yayınlamıştır. Bunların arasında 'Liderler Hapishanesi', 'Hz. Ali', 'Mamak Askeri Cezaevi', 'Öcalan ve Burakay'la Kürt Sorunu', '68 Anılarım', 'Aleviler', 'Denizler İdama Giderken', 'Çocukluğumun Tarsus'u' ve 'Fetullahçılığın Tarihi' de bulunmaktadır. Gazetecilik ve araştırma alanlarında birçok ödüle sahiptir. 1976'dan beri yazar ve gazeteci İpek Çalışlar ile evlidir. Yazar Reşat Çalışlar'ın babasıdır.

CENGİZ ÇANDAR

Cengiz Çandar is currently a columnist for Al-Monitor, a widely respected online magazine that provides analysis on Turkey and the Middle East. He is a former war correspondent and an expert on the Middle East. He served as a special adviser to the former Turkish president, Turgut Özal. Cengiz Çandar is a Distinguished Visiting Scholar at the Stockholm University Institute for Turkish Studies (SUITS).

Kıdemli bir gazeteci ve köşe yazarı olan Çandar uzun yıllar Radikal gazetesi için köşe yazarlığı yapmıştır. Al Monitor haber sitesinde köşe yazarlığı yapmaktadır. Ortadoğu konusunda önemli bir uzman olan Çandar, bir dönem savaş muhabiri olarak çalışmış ve Türkiye eski Cumhurbaşkanı merhum Turgut Özal'a özel danışmanlık yapmıştır.

ANDY CARL

Andy Carl is an independent expert on conflict resolution and public participation in peace processes. He believes that building peace is not an act of charity but an act of justice. He co-founded and was Executive Director of Conciliation Resources. Previously, he was the first Programme Director with International Alert. He is currently an Honorary Fellow of Practice at the School of Law, University of Edinburgh. He serves as an adviser to a number of peacebuilding initiatives including the Inclusive Peace and Transition Initiative at the Graduate Institute in Geneva, the Legal Tools for Peace-Making Project in Cambridge, and the Oxford Research Group, London.

Andy Carl çatışma çözümü ve barış süreçlerine kamusal katılımın sağlanması üzerine çalışan bağımsız bir uzmandır. Barışın inşasının bir hayırseverlik faaliyetinden ziyade adaletin yerine getirilmesi çabası olduğuna inanan Carl, çatış-

ma Çözümü alanında çalışan etkili kurumlardan biri olan Conciliation Resources'un kurucularından biridir. Bir dönem Uluslararası Uyarı (International Alert) isimli kurumda Program Direktörü olarak görev yapan Carl, halen Edinburgh Üniversitesi Hukuk Fakültesi bünyesinde Fahri Bilim Kurulu Üyesi olarak görev yapmaktadır. Barış inşası üzerine çalışan Cenevre Mezunlar İnişiyatifi bünyesindeki Barış ve Geçiş Dönemi İnişiyatifi, Cambridge'te yürütülen Barışın İnşası için Yasal Araçlar Projesi ve Londra'da faaliyet yürüten Oxford Araştırma Grubu gibi bir dizi kurum ve oluşuma danışmanlık yapmaya devam etmektedir.

Dr. VAHAP COŞKUN

Dr. Vahap Coşkun is a Professor of Law at University of Dicle in Diyarbakır where he also completed his bachelor's and master's degrees in law. Coşkun received his PhD from Ankara University Faculty of Law. He has written for Serbestiyet and Kurdistan24 online newspaper. He has published books on human rights, constitutional law, political theory and social peace. Coşkun was a member of the former Wise Persons Commission in Turkey (Central Anatolian Region).

Dr. Vahap Coşkun Diyarbakır'da, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğretim üyesidir. Lisans ve lisansüstü eğitimini Dicle Üniversitesi'nde tamamladıktan sonra Ankara Üniversitesi'nde Hukuk Doktoru tamamlamıştır. Serbestiyet ve Kurdistan 24 online gazetesinde makale yazan Coşkun, insan hakları, anayasa hukuku, siyasal teori ve toplumsal barış konulu kitaplar yayınlamıştır. Coşkun, Akil İnsanlar Komisyonu'nun İç Anadolu bölgesi üyesiydi.

AYŞEGÜL DOĞAN

Ayşegül Doğan is a journalist who has conducted interviews, created news files and programmes for independent news platforms. She studied at the Faculty of Cultural Mediation and Communications at Metz University, and Paris School of Journalism. As a student, she worked at the Ankara bureau of Agence-France Presse (AFP), the Paris bureau of Courier International and at the Kurdish service of The Voice of America. She worked as a programme creator at Radyo Ekin, and as a translator-journalist for the Turkish edition of Le Monde Diplomatique. She was a lecturer at the Kurdology department of National Institute of Oriental Languages and Civilizations in Paris. She worked on political communications for a long time. From its establishment in 2011 to its closure in 2016, she worked as a programmes coordinator at IMC TV. She prepared and presented the programme "Gündem Müzakere" on the same channel.

Bağımsız haber platformlarına özel röportaj, haber dosyası ve programlar hazırlayan gazeteci Ayşegül Doğan; Metz Üniversitesi Medyasyon Kültürel ve İletişim

Fakültesi'nin ardından eğitimine Paris Yüksek Gazetecilik Okulu'nda devam etti. Okul yıllarında, Fransız Haber Ajansı-AFP'nin Ankara, Courier International'in Paris bürosunda ve Amerika'nın Sesi Kürtçe servisinde gazeteciliği deneyimledi. Radyo Ekin'de programcı, Le Monde Diplomatique Türkçe'de çevirmen gazeteci olarak çalıştı. Paris'te yaşadığı süre içinde Doğu Dilleri ve Medeniyetleri Enstitüsü Kürdoloji bölümünde okutmanlık yaptı. Uzunca bir süre siyaset iletişimi ile ilgilendi. 2011'de kurulan IMC TV 2016'da kapatılana dek; program koordinatörü olarak çalıştı. Aynı kanalda "Gündem Müzakere" programını hazırladı ve sundu. Halen ülkesindeki pek çok meslektaş gibi etik ilkelere bağlı; bağımsız bir gazeteci olarak çalışma arayış, istek ve heyecanını koruyor.

VEGARD ELLEFSEN

Vegard is a Norwegian diplomat who retired 31 August 2019 from the foreign service when he left his last posting as ambassador to Ankara. He has been twice posted to NATO both as Permanent representative on the North Atlantic Council and deputy to the same position. He has earlier been posted to the Norwegian mission to the U.N. in New York and to the Embassy in Ottawa. In the Norwegian Ministry of foreign affairs he has been Political Director, Director General for the Regional division, Director of the Minister's secretariat and special envoy to the Sudan peace talks and special envoy to Syria and Iraq. Mr. Ellefsen has a Master in Political Science from the University of Oslo.

Norveçli bir diplomat olan Vegard, 31 Ağustos 2019'da dışişlerinden emekli olduğunda Ankara'da büyükelçi olarak görev yapmaktaydı. İki kere NATO'ya atanan Vergard, Kuzey Atlantik Konseyi Daimi Temsilcisi ve Daimi Temsilci Yardımcısı olarak görev yapmıştır. Daha öncesinde de New York'ta Norveç Birleşmiş Milletler Daimi Temsilciliği'nde ve Ottawa Büyükelçiliği'nde bulundu. Norveç Dış İşleri Bakanlığı'nda Siyasal İşler Direktörü, Bölgesel Bölünme Genel Müdürü, bakanın Özel Kalem Müdürlüğü Direktörü, Sudan barış müzakereleri özel temsilcisi ve Suriye ve Irak özel temsilcisi olarak görev aldı. Ellefsen Oslo Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi yüksek lisansı yapmıştır.

Prof. Dr. FAZIL HÜSNÜ ERDEM

Dr. Fazıl Hüsnü Erdem is Professor of Constitutional Law and Head of the Department of Constitutional Law at Dicle University, Diyarbakır. In 2007, Erdem was a member of the commission which was established to draft a new constitution to replace the Constitution of 1982 which was introduced following the coup d'état of 1980. Erdem was a member of the Wise Persons Committee in Turkey, established by then Prime Minister Erdoğan, in the team that was responsible for the South-eastern Anatolia Region.

Fazıl Hüsni Erdem Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Anabilim Dalı Başkanıdır. 2007'de, 1980 darbesinin takiben yürürlüğe giren 1982 darbe anayasasını değiştirmek üzere kurulan yeni anayasa hazırlama komisyonunda yer almıştır. Erdem, 2013'de Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından Demokratik açılım ve çözüm süreci kapsamında oluşturulan Akil İnsanlar Heyeti üyesidir.

Prof. Dr. SALOMÓN LERNER FEBRES

Professor Dr. Salomón Lerner Febres holds a PhD in Philosophy from Université Catholique de Louvain. He is Executive President of the Center for Democracy and Human Rights and Professor and Rector Emeritus of Pontifical Catholic University of Peru. He is former President of the Truth and Reconciliation Commission of Peru. Prof. Lerner has given many talks and speeches about the role and the nature of university, the problems of scholar research in higher education and about ethics and public culture. Furthermore, he has participated in numerous conferences in Peru and other countries about violence and pacification. In addition, he has been a speaker and panellist in multiple workshops and symposiums about the work and findings of the Truth and Reconciliation Commission of Peru. He has received several honorary doctorates as well as numerous recognitions and distinctions of governments and international human rights institutions.

Prof. Salomón felsefe alanındaki doktora eğitimini Belçika'daki Université Catholique de Louvain'de tamamlamıştır. Peru'daki Pontifical Catholic Üniversitesi'nin onursal rektörü sıfatını taşıyan Prof. Salomón Lerner Febres, aynı üniversite bünyesindeki Demokrasi ve İnsan Hakları Merkezi'nin de başkanlığını yapmaktadır. Peru Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu eski başkanıdır. Üniversitenin rolü ve doğası, akademik çalışmalarda karşılaşılan zorluklar, etik ve kamu kültürü konulu çok sayıda konuşma yapmış, şiddet ve pasifizm konusunda Peru başta olmak üzere pek çok ülkede yapılan konferanslara konuşmacı olarak katılmıştır.

Prof. MERVYN FROST

Professor Mervyn Frost teaches International Relations, and was former Head of the Department of War Studies, at King's College London, UK. He was previously Chair of Politics at the University of Natal, Durban, South Africa and was President of the South African Political Studies Association. He currently sits on the editorial boards of International Political Sociology and the Journal of International Political Theory, among others. He is an expert on human rights in international relations, humanitarian intervention, justice in world politics, democratising global governance, the just war tradition in an era of New Wars, and ethics in a globalising world.

Londra'daki King's College'in Savaş Çalışmaları bölümünün başkanlığını yapmaktadır. Daha önce Güney Afrika'nın Durban şehrindeki Natal Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi bölümünün başkanlığını yapmıştır. Güney Afrika Siyaset Çalışmaları Enstitüsü Başkanlığı görevinde de bulunan Profesör Frost, İnsan Hakları ve Uluslararası İlişkiler, İnsancıl Müdahale, Dünya Siyasetinde Adalet, Küresel Yönetimin Demokratikleştirilmesi, Yeni Savaşlar Döneminde Adil Savaş Geleneği ve Küreselleşen Dünyada Etik gibi konularda uzman bir isimdir.

DAVID GORMAN (Director, Eurasia)

David has more than 25 years of experience in the field of peacemaking. He started his career in the Middle East and he went on to work for international organisations on a wide range of conflicts around the world. David has been based in the Philippines, Indonesia, Liberia, Bosnia as well as the West Bank and Gaza and has been working in Eurasia for the last several years. He graduated from the London School of Economics, was featured in the award winning film 'Miles and War' as well as several publications and has published several articles on mediation.

David'in barış inşası alanında 25 yıldan fazla deneyimi bulunmaktadır. David kariyerine Orta Doğu'da başladı ve daha sonra uluslararası kurumlarda, dünyanın çeşitli yerlerinde olan çatışmalar üzerinde çalıştı. Kendisi Filipinler, Endonezya, Liberya, Bosna, Batı Şeria ve Gazze'de bulundu. Son birkaç yıldır da Avrasya bölgesinde çalışmaktadır. David London School of Economics'den mezun oldu, ödüllü 'Miles and War' filminde ve çeşitli yayınlarda yer aldı ve arabuluculukla ilgili çeşitli makaleler yayımladı.

MARTIN GRIFFITHS

Martin Griffiths is a senior international mediator and currently the UN's Envoy to Yemen. From 1999 to 2010 he was the founding Director of the Centre for Humanitarian Dialogue in Geneva where he specialised in developing political dialogue between governments and insurgents in a range of countries across Asia, Africa and Europe. He is a co-founder of Inter Mediate, a London based NGO devoted to conflict resolution, and has worked for international organisations including UNICEF, Save the Children, Action Aid, and the European Institute of Peace. Griffiths has also worked in the British Diplomatic Service and for the UN, including as Director of the Department of Humanitarian Affairs (Geneva), Deputy to the Emergency Relief Coordinator (New York), Regional Humanitarian Coordinator for the Great Lakes, Regional Coordinator in the Balkans and Deputy Head of the Supervisory Mission in Syria (UNSMIS).

Üst düzeyde uluslararası bir arabulucu olan Martin Griffiths, uluslararası bir arabulucudur ve yakın zamanda BM Yemen Özel Temsilcisi olarak atanmıştır. Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarındaki çeşitli ülkelerde hükümetler ile isyancı gruplar arasında siyasi diyalog geliştirilmesi üzerine çalışan Cenevre'deki İnsani Diyalog Merkezi'nin (Centre for Humanitarian Dialogue) kurucu direktörü olan Martin Griffiths 1999-2010 yılları arasında bu görevi sürdürmüştür. Çatışma çözümü üzerine çalışan Londra merkezli Inter Mediate'in kurucuları arasında bulunan Griffiths, UNICEF, Save the Children ve Action Aid isimli uluslararası kurumlarda da görev yapmıştır. İngiltere Diploması Servisi'ndeki hizmetlerinin yanı sıra Birleşmiş Milletler bünyesinde Cenevre Ofisi'nde İnsani Faaliyetler Bölümünde yönetici, New York ofisinde Acil Yardım Koordinatörü yardımcılığı, Büyük Göller (Great Lakes) bölgesinde İnsani Yardım Koordinatörü, Balkanlarda BM Bölgesel Koordinatörü ve BM eski Genel Sekreteri Kofi Annan'ın BM ve Arap Birliği adına Suriye özel temsilciliği yaptığı dönemde kendisine baş danışmanlık yapmıştır.

KEZBAN HATEMİ

Kezban Hatemi holds an LL.B. from Istanbul University and is registered with the Istanbul Bar Association. She has worked as a self employed lawyer, as well as Turkey's National Commission to UNESCO and a campaigner and advocate during the Bosnian War. She was involved in drafting the Turkish Civil Code and Law of Foundations as well as in preparing the legal groundwork for the chapters on Religious Freedoms and Minorities and Community Foundations within the Framework Law of Harmonization prepared by Turkey in preparation for EU accession. She has published articles on women's, minority groups, children, animals and human rights and the fight against drugs. She is a member of the former Wise Persons Committee in Turkey, established by then Prime Minister Erdoğan, and sits on the Board of Trustees of the Technical University and the Darulacaze Foundation.

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olduktan sonra İstanbul Barosu'na kayıtlı olarak avukatlık yapmaya başlamıştır. Serbest avukatlık yapmanın yanı sıra UNESCO Türkiye Milli Komisyonu'nda hukukçu olarak görev yapmış, Bosna savaşı sırasında sürdürülen savaş karşıtı kampanyalarda aktif olarak yer almıştır. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik süreci gereği hazırlanan Uyum Yasaları Çerçeve Yasasının Dini Özgürlükler, Azınlıklar ve Vakıflar ile ilgili bölümlerine ilişkin hukuki çalışmalarda yer almış, Türk Ceza Kanunu ve Vakıflar Kanunu'nun taslaklarının hazırlanmasında görev almıştır. İnsan hakları, kadın hakları, azınlık hakları, çocuk hakları, hayvan hakları ve uyuşturucu ile mücadele konularında çok sayıda yazılı eseri vardır. Recep Tayyip Erdoğan'ın başbakanlığı döneminde oluşturulan Akil İnsanlar Heyetinde yer almıştır. Bunun yanı sıra İstanbul Üniversitesi ile Darulacaze Vakfı Mütevelli heyetlerinde görev yapmaktadır.

Dr. EDEL HUGHES

Dr. Edel Hughes is a Senior Lecturer in Law at Middlesex University. Prior to joining Middlesex University, Dr Hughes was a Senior Lecturer in Law at the University of East London and a Lecturer in Law and the University of Limerick. She was awarded an LL.M. and a PhD in International Human Rights Law from the National University of Ireland, Galway, in 2003 and 2009, respectively. Her research interests are in the areas of international human rights law, public international law, and conflict transformation, with a regional interest in Turkey and the Middle East. She has published widely on these areas.

Dr. Edel Hughes, Middlesex Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde kıdemli öğretim üyesidir. Daha önce Doğu Londra Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve Limerick Üniversitesi'nde görev yapan Hughes, doktorasını 2003-2009 yılları arasında İrlanda Ulusal Üniversitesi'nde Uluslararası İnsan Hakları Hukuku alanında tamamlamıştır. Hughes'un birçok yayınının da bulunduğu çalışma alanları içinde, Orta Doğu'yu ve Türkiye'yi de kapsayan şekilde, uluslararası insan hakları hukuku, uluslararası kamu hukuku ve çatışma çözümü yer almaktadır.

KADİR İNANIR

Kadir İnanır was born in 1949 Fatsa, Ordu. He is an acclaimed actor and director, and has starred in well over a hundred films. He has won several awards for his work in Turkish cinema. He graduated from Marmara University Faculty of Communication. In 2013 he became a member of the Wise Persons Committee for the Mediterranean region.

Ünlü oyuncu ve yönetmen Kadir İnanır, 100'ü aşkın filmde rol almış ve Türk sinemasına katkılarında dolayı pek çok ödüle layık görülmüştür. 1949 senesinde Ordu, Fatsa'da doğan İnanır, Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo-Televizyon Bölümünden mezun olmuştur. 2013 senesinde barış sürecini yönetmek amacıyla kurulan Akil İnsanlar Heyeti'ne Akdeniz Bölgesi temsilcisi olarak girmiştir.

Prof. Dr. AHMET İNSEL

Professor Ahmet İnsel is a former faculty member of Galatasaray University in Istanbul, Turkey and Paris 1 Panthéon Sorbonne University, France. He is Managing Editor of the Turkish editing house, İletisim, and member of the editorial board of monthly review, Birikim. He is a regular columnist at Cumhuriyet newspaper and an author who published several books and articles in both Turkish and French.

İletişim Yayınları Yayın Kurulu Koordinatörlüğünü yürüten Ahmet İnsel, Galatasaray Üniversitesi ve Paris 1 Panthéon-Sorbonne Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak görev yapmıştır. Birikim Dergisi yayın kolektifi üyesi ve Cumhuriyet Gazetesinde köşe yazarıdır. Türkçe ve Fransızca olmak üzere çok sayıda kitabı ve makalesi bulunmaktadır.

ALEKA KESSLER

Aleka Kessler works as Project Officer at the Centre for Humanitarian Dialogue (HD). Having joined HD in 2017 to work on Syria, Aleka has been coordinating mediation project in complex conflict settings. Previously, Aleka also worked with Médecins Sans Frontières and the United Nations Association Mexico. She holds a degree in International Relations from the University of Geneva and a Master's degree in Development Studies from the Graduate Institute of International and Development Studies in Geneva, where she specialized in humanitarian affairs, negotiation and conflict resolution.

Aleka Kessler İnsani Diyalog Merkezi'nde (HD) proje sorumlusu olarak çalışmaktadır. Suriye üzerinde çalışmak için 2017 yılında HD'ye katılan Kessler, karmaşık çatışma ortamlarında arabuluculuk projesini yürütmektedir. Kessler daha önce Sınır Tanımayan Doktorlar ve Meksika Birleşmiş Milletler Derneği'nde çalışmıştır. Lisans eğitimini Cenevre Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamlayan Kessler, daha sonra yüksek lisansını yine Cenevre'de bulunan Uluslararası ve Kalkınma Çalışmaları Yüksek Lisans Enstitüsü'nde (IHEID) Kalkınma Çalışmaları alanında yaptı. Kessler insanı yardım, arabuluculuk ve çatışma çözümü alanlarında uzmanlaşmıştır.

AVILA KILMURRAY

Avila Kilmurray is a founding member of the Northern Ireland Women's Coalition. She was part of the Coalition's negotiating team for the Good Friday Agreement and has written extensively on community action, the women's movement and conflict transformation. She serves as an adviser on the Ireland Committee of the Joseph Rowntree Charitable Trust as well as a board member of Conciliation Resources (UK) and the Institute for British Irish Studies. She was the first Women's Officer for the Transport & General Workers Union for Ireland (1990-1994) and from 1994-2014 she was Director of the Community Foundation for Northern Ireland, managing EU PEACE funding for the re-integration of political ex-prisoners in Northern Ireland as well as support for community-based peace building. She is a recipient of the Raymond Georis Prize for Innovative Philanthropy through the European Foundation Centre. Kilmurray is working as a consultant with The Social Change Initiative to support work with the Migrant Learning Exchange Programme and learning on peace building.

Avila Kilmurray, Kuzey İrlanda Kadın Koalisyonu'nun kurucusudur ve bu siyasi partinin temsilcilerinden biri olarak Hayırlı Cuma Anlaşması müzakerelerine katılmıştır. Toplumsal tepki, kadın hareketi ve çatışmanın dönüşümü gibi konularda çok sayıda yazılı eseri vardır. Birleşik Krallık ve İrlanda'da aralarında Conciliation Resources (Uzlaşma Kaynakları), the Global Fund for Community Foundations (Toplumsal Va-

kıflar için Kürsel Fon) , Conflict Resolution Services Ireland (İrlanda Çatışma Çözümü Hizmetleri) ve the Institute for British Irish Studies (Britanya ve İrlanda çalışmaları Enstitüsü) isimli kurumlarda yönetim kurulu üyesi olarak görev yapmaktadır. 1990-94 yılları arasında Ulaşım ve Genel İşçiler Sendikası'nda Kadınlardan Sorumlu Yönetici olarak çalışmış ve bu görevi yerine getiren ilk kadın olmuştur. 1994-2014 yılları arasında Kuzey İrlanda Toplum Vakfı'nın direktörlüğünü yapmış ve bu görevi sırasında eski siyasi mahkumların yeniden entegrasyonu ile barışın toplumsal zeminde yeniden inşasına dair Avrupa Birliği fonlarının idaresini yürütmüştür. Avrupa Vakıflar Merkezi tarafından verilen Yenilikçi Hayırseverler Raymond Georis Ödülü'nün de sahibidir.

Prof. RAM MANIKKALINGAM

Professor Ram Manikkalingam is founder and director of the Dialogue Advisory Group, an independent organisation that facilitates political dialogue to reduce violence. He is a member of the Special Presidential Task Force on Reconciliation in Sri Lanka and teaches politics at the University of Amsterdam. Previously, he was a Senior Advisor on the Sri Lankan peace process to then President Kumaratunga. He has served as an advisor with Ambassador rank at the Sri Lanka Mission to the United Nations in New York and prior to that he was an advisor on International Security to the Rockefeller Foundation. He is an expert on issues pertaining to conflict, multiculturalism and democracy, and has authored multiple works on these topics. He is a founding board member of the Laksham Kadirgamar Institute for Strategic Studies and International Relations, Colombo, Sri Lanka.

Amsterdam Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nde misafir Profesör olarak görev yapmaktadır. Sri Lanka devlet başkanına barış süreci için danışmanlık yapmıştır. Danışmanlık görevini hala sürdürmektedir. Uzmanlık alanları arasında çatışma, çokkültürlülük, demokrasi gibi konular bulunan Prof. Ram Manikkalingam, Sri Lanka'daki Laksham Kadirgamar Stratejik Çalışmalar ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü'nün kurucu üyesi ve yönetim kurulu üyesidir.

BEJAN MATUR

Bejan Matur is a renowned Turkey-based author and poet. She has published ten works of poetry and prose. In her writing she focuses mainly on Kurdish politics, the Armenian issue, minority issues, prison literature and women's rights. She has won several literary prizes and her work has been translated into over 28 languages. She was formerly Director of the Diyarbakır Cultural Art Foundation (DKSV). She is a columnist for the Daily Zaman, and occasionally for the English version, Today's Zaman.

Türkiye'nin önde gelen şair ve yazarlarından biridir. Şiir ve gazetecilik alanında yayımlanmış 10 kitabı bulunmaktadır. 2012 yılının başına kadar yazdığı düzenli köşe yazılarında Kürt siyaseti, Ermeni sorunu, gündelik siyaset, azınlık sorunları, cezaevi yazıları ve kadın sorunu gibi konuları işlemiştir. Yapıtları 28 değişik dile çevrilen Matur, çok sayıda edebiyat ödülü sahibidir. Diyarbakır Kültür ve Sanat Vakfı Kuru-cu Başkanlığı görevinde bulunmuştur.

Prof. MONICA MCWILLIAMS

Professor Monica McWilliams teaches in the Transitional Justice Institute at Ulster University in Northern Ireland. She currently serves on a three-person panel established by the Northern Ireland government to make recommendations on the disbandment of paramilitary organisations in Northern Ireland. During the Northern Ireland peace process, Prof. McWilliams co-founded the Northern Ireland Women's Coalition political party and was elected as a delegate to the Multi-Party Peace Negotiations, which took place in 1996 to 1998. She was also elected to serve as a member of the Northern Ireland Legislative Assembly from 1998 to 2003. Prof. McWilliams is a signatory of the Belfast/Good Friday Agreement and has chaired the Implementation Committee on Human Rights on behalf of the British and Irish governments. For her role in delivering the peace agreement in Northern Ireland, Prof. McWilliams was one recipient of the John F. Kennedy Leadership and Courage Award.

Prof. Monica McWilliams, Ulster Üniversitesi'ndeki Geçiş Dönemi Adaleti Enstitüsü'ne bağlı Kadın Çalışmaları Bölümü'nde öğretim üyesidir. 2005- 2011 yılları arasında Kuzey İrlanda İnsan Hakları Komisyonu Komiseri olarak Kuzey İrlanda Haklar Beyannamesi için tavsiyeler hazırlamaktan sorumlu olarak görev yapmıştır. Kuzey İrlanda Kadın Koalisyonu'nun kurucularından olan Prof. McWilliams 1998 yılında Belfast (Hayırlı Cuma) Barış Anlaşması'nın imzalanmasıyla sonuçlanan Çok Partili Barış Görüşmeleri'nde yer almıştır.

HANNE MELFALD

Hanne Melfald worked with the Norwegian Ministry of Foreign Affairs for eight years including as the Senior Adviser to the Secretariat of the Foreign Minister of Norway before she became a Project Manager in HD's Eurasia office in 2015. She previously worked for the United Nations for six years including two years with the United Nations Assistance Mission in Afghanistan as Special Assistant to the Special Representative of the Secretary-General. She has also worked for the United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs in Nepal and Geneva, as well as for the Norwegian Refugee Council and the Norwegian Directorate of Immigration. Melfald has a degree in International Relations from the University of

Bergen and the University of California, Santa Barbara, as well as a Master's degree in Political Science from the University of Oslo.

Hanne Melfald, başdanışmanlık dahil olmak üzere 8 yıl boyunca Norveç Dışişleri Bakanlığı bünyesinde çeşitli görevlerde bulunmuş, 2015 yılından itibaren İnsani Diyalog için Merkez isimli kurumun Avrasya biriminde Proje Müdürü olarak çalışmaya başlamıştır. Geçmişte Birleşmiş Milletler bünyesinde görev almış, bu görevi sırasında 2 yıl boyunca Birleşmiş Milletler'in Afganistan Yardım Misyonunda BM Genel Sekreteri Özel Temsilcisi olarak görev yapmıştır. Ayrıca Birleşmiş Milletler Cenevre Yerleşkesi bünyesinde bulunan Nepal İnsani Yardım Koordinasyon Ofisinde de görev almıştır. Bir dönem Norveç Sığınmacılar Konseyi ve Norveç Göçmenlik İşleri Müdürlüğü'nde çalışan Hanna Melfald Norveç'in Bergen ve ABD'nin Kaliforniya Üniversitelerinde aldığı Uluslararası İlişkiler eğitimini Oslo Üniversitesinde aldığı Siyaset Bilimi yüksek lisans eğitimiyle tamamlamıştır.

ROELF MEYER

Meyer is currently a consultant on international peace processes having advised parties in Northern Ireland, Sri Lanka, Rwanda, Burundi, Iraq, Kosovo, the Basque Region, Guyana, Bolivia, Kenya, Madagascar, and South Sudan. Meyer's experience in international peace processes stems from his involvement in the settlement of the South African conflict in which he was the government's chief negotiator in constitutional negotiations with the ANC's chief negotiator and current South African President, Cyril Ramaphosa. Negotiating the end of apartheid and paving the way for South Africa's first democratic elections in 1994, Meyer continued his post as Minister of Constitutional Affairs in the Cabinet of the new President, Nelson Mandela. Meyer retired as a Member of Parliament and as the Gauteng leader of the National Party in 1996 and co-founded the United Democratic Movement (UDM) political party the following year. Retiring from politics in 2000, Meyer has since held a number of international positions, including membership of the Strategy Committee of the Project on Justice in Times of Transition at Harvard University.

Roelf Meyer, Güney Afrika'daki barış sürecinde iktidar partisi Ulusal Parti adına başmüzakereci olarak görev yapmıştır. O dönem Afrika Ulusal Kongresi (ANC) adına başmüzakereci olarak görev yapan ve şu an Güney Afrika devlet başkanı olan Cyril Ramaphosa ile birlikte yürüttüğü müzakereler sonrasında Güney Afrika'daki ırkçı apartheid rejim sona erdirilmiş ve 1994 yılında ülkedeki ilk özgür seçimlerin yapılması sağlanmıştır. Yapılan seçim sonrası yeni devlet başkanı seçilen Nelson Mandela kurduğu ilk hükümette Roelf Meyer'e Anayasal İlişkilerden Sorumlu Bakan olarak görev vermiştir. Roelf Meyer 2011-2014 yılları arasında Güney Afrika Savunma Değerlendirme Komitesine başkanlık yapmış, aynı zamanda aktif olan bazı barış süreçlerine dahil olarak Kuzey İrlanda, Sri Lanka, Ruanda, Burundi, Irak, Kosova, Bask Bölgesi, Guyana, Bolıvya, Kenya, Madagaskar ve Güney Sudan'da çatışan taraflara danışmanlık yapmıştır.

MARK MULLER QC

Mark Muller, QC, is a senior advocate at Doughty Street Chambers (London) and the Scottish Faculty of Advocates (Edinburgh) where he specialises in public international law and human rights. Muller is also currently on the UN Department of Political Affairs Standby Team of Mediation Experts and is the UN Special Envoy to Syria in the Syrian peace talks. He has many years' experience of advising numerous international bodies, such as Humanitarian Dialogue (Geneva) and Inter-Mediate (London) on conflict resolution, mediation, confidence-building, ceasefires, power-sharing, humanitarian law, constitution-making and dialogue processes. Muller also co-founded Beyond Borders and the Delfina Foundation.

Mark Muller Londra merkezli Doughty Street Chambers Hukuk Bürosu'na ve Edinburg'daki İskoç Avukatlar Birliği'ne bağlı olarak çalışan tecrübeli bir hukukçudur. Uluslararası kamu hukuku ve insan hakları hukuku alanında uzman olan Muller, Afganistan, Libya, Irak ve Suriye gibi çeşitli çatışma alanlarında uzun seneler çatışma çözümü, arabuluculuk, çatışmasızlık ve iktidar paylaşımı konusunda danışmanlık hizmeti vermiştir. 2005'den bu yana İnsani Diyalog için Merkez (Centre for Humanitarian Dialogue), Çatışma Ötesi (Beyond Borders) ve Inter Mediate (Arabulucu) isimli kurumlara kıdemli danışmanlık yapmaktadır. Harvard Hukuk Fakültesi üyesi olan Muller bir dönem İngiltere ve Galler Barosu İnsan Hakları Komisyonu başkanlığı ve Barolar Konseyi Hukukun Üstünlüğü Birimi başkanlığı görevlerini de yürütmüştür. Kültürel diyalog yoluyla barışı ve uluslararası anlayışı teşvik etme amacıyla İskoçya'da kurulan Sınırlar Ötesi (Beyond Borders) isimli oluşumun kurucusu olan Muller halen BM Siyasal İlişkiler Birimi bünyesindeki Arabulucular Destek Ekibinde Kıdemli Arabuluculuk Uzmanı olarak görev yapmaktadır.

AVNİ ÖZGÜREL

Mehmet Avni Özgürel is a Turkish journalist, author and screenwriter. Having worked in several newspapers such as Daily Sabah and Radikal, Özgürel is currently the editor in chief of the daily Yeni Birlik and a TV programmer at TRT Haber. He is the screenwriter of the 2007 Turkish film, Zincirbozan, on the 1980 Turkish coup d'état, Sultan Avrupa'da (2009), on Sultan Abdülaziz's 1867 trip to Europe; and Mahpeyker (2010): Kösem Sultan, on Kösem Sultan. He is also the screenwriter and producer of 2014 Turkish film, Darbe (Coup), on the February 07, 2012 Turkish intelligence crisis. In 2013 he was appointed a member of the Wise Persons Committee in Turkey established by then Prime Minister Erdoğan.

Gazeteci-yazar Avni Özgürel, uzun yıllar Milliyet, Akşam, Sabah ve Radikal gibi çeşitli gazetelerde haber müdürlüğü ve köşe yazarlığı yaptı. 2013 yılında Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından Demokratik açılım ve çözüm süreci kapsamında oluşturulan Akil İnsanlar Heyeti üyesidir. 1980 darbesini konu eden belgesel film Zincirbozan (2007), Sultan Abdülaziz'in 1867'de Avrupa'ya yaptığı yolculuğu konu eden Sultan Avrupa'da (2009), Mahpeyker: Kösem Sultan (2010) ve 7 Şubat Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) operasyonunun anlatıldığı "Darbe" filmleri senaristliğini ve yapımcılığını üstlendiği projeler arasındadır. Özgürel, şu anda Yeni Birlik gazetesinin sahibi ve genel yayın yönetmenidir. Ayrıca TRT Haber'de program yapmaktadır.

Prof. JOHN PACKER

Professor John Packer is Associate Professor of Law and Director of the Human Rights Research and Education Centre (HRREC) at the University of Ottawa in Canada. Prof. Packer has worked for inter-governmental organisations for over 20 years, including in Geneva for the UN High Commissioner for Refugees, the International Labour Organisation, and for the UN High Commissioner for Human Rights. From 1995 to 2004, Prof. Packer served as Senior Legal Adviser and then the first Director of the Office of the OSCE High Commissioner on National Minorities in The Hague. In 2012 – 2014, Prof. Packer was a Constitutions and Process Design Expert on the United Nation's Standby Team of Mediation Experts attached to the Department of Political Affairs, advising in numerous peace processes and political transitions around the world focusing on conflict prevention and resolution, diversity management, constitutional and legal reform, and the protection of human rights.

Dr. John Packer Kanada'da Ottawa Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde doçent ve İnsan Hakları Araştırma ve Eğitim Merkezi (Human Rights Research and Education Centre) müdürüdür. 20 yıl boyunca Packer BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, Uluslararası Çalışma Örgütü ve BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği gibi Cenevre'de bulunan hükümetler arası örgütlerde çalışmıştır. 1995'ten 2004'e kadar Lahey'de Packer Kıdemli Hukuk Danışmanı, ardından da Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiserliği birinci müdürü olarak görev almıştır. 2012-2014 yıllarında Packer BM Arabuluculuk Uzmanlar Ekibi siyasi ilişkiler biriminde Anayasa ve Süreçlerin Tasarımı Uzmanı olarak yer aldı. Dünyadaki birçok barış süreci ve siyasi geçişler konusunda danışmanlık yapan Pecker, çatışma önleme ve çözümü, çeşitlilik yönetimi, anayasa ve hukuk reformları ve insan hakları korumasına odaklanmıştır.

JONATHAN POWELL

Jonathan Powell is the founder and CEO of Inter Mediate, an NGO devoted to conflict resolution around the world. In 2014, Powell was appointed by former Prime Minister David Cameron to be the UK's Special Envoy to Libya. He also served as Tony Blair's Chief of Staff in opposition from 1995 to 1997 and again as his Chief of Staff in Downing Street from 1997 to 2007. Prior to his involvement in British politics, Powell was the British Government's chief negotiator on Northern Ireland from 1997 to 2007 and played a key part in leading the peace negotiations and its implementation.

Ortadoğu, Latin Amerika ve Asya'da yaşanan çatışmaların çözümü üzerine çalışan ve devletten bağımsız arabuluculuk kurumu olan Birleşik Krallık merkezli Inter Mediate'in kurucusudur ve İcra Kurulu Başkanı'dır. 2014 yılında Birleşik Krallık Başbakanı David Cameron tarafından Libya konusunda Özel Temsilci olarak atanmıştır. 1995-2007 yılları arasında Birleşik Krallık eski Başbakanı Tony Blair kabinesinde Başbakanlık Personel Daire Başkanlığı görevinde bulunmuş, 1997 yılından itibaren Kuzey İrlanda sorununun çözümü için yapılan görüşmelere Britanya adına başmüzakereci olarak katılmıştır. 1978-79 yılları arasında BBC ve Granada TV için gazeteci olarak çalışmış, 1979-1994 yılları arasında ise Britanya adına diplomatlık yapmıştır.

Sir KIERAN PRENDERGAST

Sir Kieran Prendergast is a former British diplomat who served as the Under-Secretary General for Political Affairs at the United Nations from 1997 to 2005 and as High Commissioner to Kenya from 1992 to 1995 and to Zimbabwe from 1989 to 1992. During his time at the UN, Prendergast stressed the human rights violations and ethnic cleansing that occurred during the War in Darfur and was involved in the 2004 Cyprus reunification negotiations. Since his retirement from the UN, he has conducted research at the Belfer Center for Science and International Affairs (United States) and is a member of the Advisory Council of Independent Diplomats (United States). Prendergast also holds a number of positions, including Chairman of the Anglo-Turkish Society, a Trustee of the Beit Trust, and Senior Adviser at the Centre for Humanitarian Dialogue.

Birleşik Krallık Dışişleri Bakanlığı bünyesinde aralarında Kıbrıs, Türkiye, İsrail, Hollanda, Kenya ve ABD'de diplomat olarak çalışmıştır. Birleşik Krallık Dışişleri ve Milletler Topluluğu Bürosu'nun (Foreign and Commonwealth Office) Güney Afrika'daki Apartheid rejimi ve Namibya konularıyla ilgilenen birimine başkanlık etmiştir. Bir dönem BM Siyasal İlişkiler Biriminde Müsteşar olarak çalışmış, BM Genel Sekreteri'nin Barış ve Güvenlik konulu yönetim kurulu toplantılarının düzenleyiciliğini yapmış, Afganistan, Burundi, Kıbrıs, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Doğu Timor gibi bölgelerde barış çabalarına dahil olmuştur.

RAJESH RAI

Rajesh Rai was called to the Bar in 1993 with his areas of expertise including human rights law, immigration and asylum law, and public law. He has been treasurer of 1MCB Chambers (London) since 2015 and has also been a Director of an AIM-listed investment company where he led their renewable energy portfolio. Rai is a frequent lecturer on a wide variety of legal issues, including immigration and asylum law and freedom of experience (Bar of Armenia), minority linguistic rights (European Parliament), and women's and children's rights in areas of conflict (cross-border conference to NGOs working in Kurdish regions). He is also Founder Director of HIC, a community centred NGO based in Cameroon.

1993 yılında İngiltere ve Galler Barosu'na kaydolmuştur. İnsan Hakları Hukuku, Göçmenlik ve Sığınma Hakkı hukuku ile Kamu Hukuku temel uzmanlık alanlarıdır. Kamerun'daki HIC isimli sivil toplum örgütü ile Uganda'daki Human Energy isimli şirketin kurucusudur. Bir dönem The Joint Council for the Welfare of Immigrants - JCWI - (Göçmenlerin Refahı için Ortak Konsey) direktörlüğünü yapmıştır. Başta İngiltere ve Galler Barosu İnsan Hakları Komisyonu adına olmak üzere uluslararası alanda özellikle Avrupa, Asya, Afrika, ABD ve Hindistan'da çok çeşitli hukuki konular üzerine seminerler ve dersler vermiştir.

Sir DAVID REDDAWAY

Sir David Reddaway is a retired British diplomat currently serving as Chief Executive and Clerk of the Goldsmiths' Company in London. During his previous career in the Foreign and Commonwealth Office, he served as Ambassador to Turkey (2009-2014), Ambassador to Ireland (2006-2009), High Commissioner to Canada (2003-2006), UK Special Representative for Afghanistan (2002), and Charge d'Affaires in Iran (1990-1993). His other assignments were to Argentina, India, Spain, and Iran, where he was first posted during the Iranian Revolution.

Halen çeşitli özel şirket ve üniversitelere danışman, yönetim kurulu üyesi ve konsültasyon uzmanı olarak hizmet etmektedir. 2016 yılının Ocak ayından bu yana Londra Üniversitesi bünyesindeki Goldsmith Koleji'nde Konsey üyesi ve Goldsmith şirketinde yönetici katip olarak görev yapmaya başlamıştır. Bir dönem Birleşik Krallık adına Türkiye ve İrlanda Cumhuriyeti Büyükelçisi olarak görev yapan Reddaway bu görevinden önce Birleşik Krallık adına Kanada'da Yüksek Misyon Temsilcisi, Afganistan'da Özel Temsilci, İran'da ise Diplomatik temsilci olarak görev yapmıştır. Bu görevlerinin yanı sıra İspanya, Arjantin, ve Hindistan'da diplomatik görevler üstlenmiştir.

Prof. NAOMI ROHT-ARRIAZA

Professor Naomi Roht-Arriaza is a Distinguished Professor of Law at the Hastings College of Law, University of California (San Francisco) and is renowned globally for her expertise in transitional justice, international human rights law, and international humanitarian law. She has extensive knowledge of, and experience in, post-conflict procedures in Latin America and Africa. Roht-Arriaza has contributed to the defence of human rights through legal and social counselling, her position as academic chair, and her published academic works.

Prof. Naomi Roht-Arriaza Amerika Birleşik Devletleri'nin San Francisco şehrindeki UC Hastings College of the Law isimli Hukuk okulunda öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Geçiş Dönemi Adaleti, İnsan Hakları İhlalleri, Uluslararası Ceza Hukuku ve Küresel Çevre Sorunları gibi konular uzmanlık alanına girmektedir.

Dr. MEHMET UFUK URAS

Mehmet Ufuk Uras is a co-founder and member of social liberal Greens and the Left Party of the Future, founded as a merger of the Greens and the Equality and Democracy Party. He was previously a former leader of the now-defunct University Lecturers' Union (Öğretim Elemanları Sendikası) and was elected the chairman of Freedom and Solidarity Party in 1996. Ufuk resigned from the leadership after the 2002 general election. Ufuk ran a successful campaign as a "common candidate of the Left", standing on the independents' ticket, backed by Kurdish-based Democratic Society Party and several left-wing, environmentalist and pro-peace groups in the 2007 general election. He resigned from the Freedom and Solidarity Party on 19 June 2009. After the Democratic Society Party was dissolved in December 2009, he joined forces with the remaining Kurdish MPs in the Peace and Democracy Party group. On 25 November 2012, he became a co-founder and member of social liberal Greens and the Left Party of the Future, founded as a merger of the Greens and the Equality and Democracy Party. Ufuk is a member of the Dialogue Group and is the writer of several books on Turkish politics.

Dr. Mehmet Ufuk Uras İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde lisans, yüksek lisans ve doktora öğrenimini tamamladıktan sonra, milletvekili seçilene kadar İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde yardımcı doçent doktor olarak görev yapmıştır. 22 Temmuz 2007 genel seçimlerinde İstanbul 1. Bölge'den bağımsız milletvekili adayı olmuştur. Seçimlerin sonucunda %3,85 oranıyla yani 81.486 oy alarak İstanbul 1. Bölge'den bağımsız milletvekili olarak 23. dönem meclisine girmiştir. Seçimler öncesinde li-

derliğinden ayrıldığı Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP) Genel başkanlığına 11 Şubat 2008'de yapılan 5. Olağan Kongresi'ni takiben geri dönmüştür. 17 Haziran 2009 tarihinde, partinin dar grupçu bir anlayışa kaydığı düşüncesi ve sol siyasetin daha geniş bir yelpazeye ulaşması iddiasıyla bir grup arkadaşıyla Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nden istifa etmiştir. ÖDP'den ayrılışıyla birlikte Eşitlik ve Demokrasi Partisi kuruluş sürecine katılmıştır. DTP'nin 19 kişiye düşüp grupsuz kalmasından sonra, Kürt sorununun parlamentoda çözülmesi gerektiğini savunarak Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) grubuna katılmıştır. Ufuk Uras, seçim sürecinde, kuruluş çağrısını yaptığı Eşitlik ve Demokrasi Partisi'ne üye olmuştur. 25 Kasım 2012'de kurulan Yeşiller ve Sol Gelecek Partisinin kurucularındandır ve aynı zamanda PM üyesidir. Uras'ın çok sayıda yayını arasında "ÖDP Söyleşileri", "İdeolojilerin Sonu mu?" (Marksist Araştırmaları Destek Ödülü), "Sezgiciliğin Sonu mu?", "Başka Bir Siyaset Mümkün", "Kurtuluş Savaşında Sol", "Siyaset Yazıları" ve "Alternatif Siyaset Arayışları" "Sokaktan Parlamento'ya" "Söz Meclisten Dışarı" ve "Meclis Notları" adlı kitapları da bulunmaktadır.

Prof. Dr. SEVTAP YOKUŞ

Professor Dr Sevtap Yokuş is a Law Faculty Member at İstanbul Altınbaş University in the Department of Constitutional Law. She holds a PhD in Public Law from the Faculty of Law, İstanbul University, awarded in 1995 for her thesis which assessed the state of emergency regime in Turkey with reference to the European Convention on Human Rights. She is a widely published expert in the areas of Constitutional Law and Human Rights and has multiple years' experience of working as a university lecturer at undergraduate, postgraduate and doctoral level. She also has experience of working as a lawyer in the European Court of Human Rights.

Prof. Dr. Sevtap Yokuş İstanbul Altınbaş Üniversitesi Anayasa Hukuku Anabilim Dalı öğretim üyesidir. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kamu Hukuku Doktora Programı bünyesinde başladığı doktorasını "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Türkiye'de Olağanüstü Hal Rejimine Etkisi" başlıklı tezle 1995 yılında tamamlamıştır. Akademik görevi sırasında lisans, yüksek lisans ve doktora aşamasında dersler veren Prof. Dr. Yokuş özellikle Anayasa Hukuku ve İnsan hakları Hukuk alanında uzmanlaşmıştır. Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuruda pratik avukatlık deneyimi de bulunmaktadır.



11 Guilford Street
London WC1N 1DH
United Kingdom
+44 (0) 207 405 3835

info@democraticprogress.org
www.democraticprogress.org

 @DPI_UK

 DemocraticProgressInstitute